

INFORMATOR OŚWIATOWY

• Nr 1/18 (181) • Rok XXVIII • STYCZEŃ – MARZEC 2018 • ISSN 1505-0904

Bożena Żuk: *Pozornie łatwiejsze, piękniejsze życie. Relacje międzyludzkie w epoce cyfrowej...* 3

PRZEPISY, ZALECENIA, WYJAŚNIENIA

Jerzy Byczkowski: <i>Polecamy... ustawy, rozporządzenia, zarządzenia</i>	4
<i>Komunikaty</i>	5

INFORMACJE, OPINIE, PROPOZYCJE

Anna Szuster, Julia Barlińska: <i>Cyberprzemoc. Wyzwanie dla współczesnej edukacji</i>	6
Agnieszka Derdzińska: <i>Rola rodziny a funkcjonowanie dziecka w środowisku społecznym</i>	9
Rafał Jeka: <i>Ty Żydzie! Ty ...! Czyli o tym, jak oplata nas język nienawiści</i>	11
Piotr Grzebieniak: <i>Wychowanie przez żeglowanie i edukację morską</i>	13
Marta Kurzyniec-Sadowska: <i>Wolontariusze z zagranicy w Szkole Podstawowej we Włynkówku</i>	14
Agnieszka Melewska: <i>Patriotyzm na co dzień. Kultura języka i eliminacja wulgaryzmów</i>	15
Joanna Kierul-Cieślak: <i>Wulgaryzmy i ich rola w języku uczniowskim</i>	16
Beata Kloskowska, Monika Szczepkowska: <i>Interdyscyplinarny projekt. A może nad morze – wodna potęga matematyki</i>	18
Katarzyna Orbik-Balcerzak: <i>O egzaminach czyli matematyka łączy pokolenia</i>	20
Anna Kreft: <i>Biologia. Ważny element edukacji przyrodniczej dzieci w szkole podstawowej</i>	21
Barbara Zdyb: <i>Kształtowanie podejścia do uczenia się poprzez Ocenianie Kształtujące</i>	23
Marcin Kisielewski: <i>Szkolny Klub Kisicieli. Nietypowy pomysł na zajęcia pozalekcyjne</i>	26
Z ziemi włoskiej do polskiej:	
Jolanta Mroczkowska: <i>Wizyta nauczycieli z Barlewiczek w Rimini</i>	28
Anna Kobusińska: <i>Pizza włoska w polskiej kuchni – praktyczna nauka zawodu</i>	29
Maria Rządowska, Mariusz Domański: <i>Mickiewicz w działaniach europejskich</i>	31

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Aldona Grzeszczak: <i>Odbyło się w ODN w I półroczu roku szkolnego 2017/2018</i>	33
Renata Kołosowska: <i>Postępowanie w sytuacjach kryzysowych. Długofalowy program wsparcia pomorskich szkół i placówek oświatowych</i>	34
Władysława Hanuszewicz: <i>Seksualność osób z niepełnosprawnością. Relacja z konferencji</i>	36
Marzena Tuliszka: <i>Jak oswoić nowe media w szkole – pomiędzy zagrożeniami a szansami do wykorzystania</i>	37
Iwona Poźniak: <i>Erasmus+ w pytaniach i odpowiedziach. Pokaż projekt! Podziel się doświadczeniem! Zainspiruj!</i>	38
Jerzy Paczkowski, Tamara Kropiowska: <i>O kompetencjach kluczowych w naukach „ściślych”</i>	40
Jerzy Paczkowski: <i>Egzamin ósmoklasisty już za rok</i>	42
Joanna Kierul-Cieślak: <i>Język polski. Nowy kształt egzaminu po VIII klasie</i>	44

OLIMPIADY, KONKURSY, IMPREZY

Wojciech Gajewski: <i>Rok 2018 Rokiem Zbigniewa Herberta</i>	46
Mirosława Sawicka-Glinka: <i>O „Dannickich Betlejkach” 2018 i „teatrze dla życia”</i>	50
Irena Czyż: <i>XXXI edycja Konkursu Mój Las</i>	52
Agata Szklarkowska: <i>Jubileuszowa XXV Pomorska Wiosna Literacka</i>	53

KSIĄŻKI, CZASOPISMA, MULTIMEDIA

Grażyna Wieczorek: <i>Biblioteka ODN poleca</i>	54
Agata Szklarkowska: <i>Przedział litera(t)cki. Podróż historycznych wspomnień</i>	55
Mariusz Domański: <i>Literacki Słupsk. Twórcy ludowi okolic Słupska</i>	57
Agnieszka Stolarczyk: <i>Tematyczne zestawienie bibliograficzne na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBW w Słupsku: Hejt. Mowa nienawiści. Kultura w sieci. Wychowawcza rola szkoły. Edukacja matematyczno-przyrodnicza</i>	63

Życzę, aby Wielkanoc przyniosła Państwu radość i wzajemną życzliwość,
a dni świątecznego wypoczynku były okazją
do radosnych spotkań w gronie rodziny i przyjaciół.
Niech cieplejsze promienie wiosennego słońca
wyzwolą moc pozytywnych emocji i optymizmu.
Niech nadzieja i radość zastukają do Waszych drzwi,
a Święta Wielkiej Nocy przyniosą pomyślność,
szczęście i piękny uśmiech każdego dnia.

Bożena Żuk

dyrektor Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli
w Słupsku
wraz ze współpracownikami

Pozornie łatwiejsze, piękniejsze życie

RELACJE MIĘDZYLUDZKIE W EPOCE CYFROWEJ

Witam Państwa u progu wiosny, która powszechnie kojarzy się z rozkwitającą przyrodą, wzrostem aktywności stymulowanej ożywczymi promieniami słońca, radością jaką niesie w sobie pierwszy wiosenny kwiat czy pierwszy wiosenny deszcz. Jest to także czas snucia refleksji nad tajemnymi siłami natury, w tym istotą ludzkiego życia.

Z perspektywy czasu widać, że nasze życie nie jest ani gorsze, ani lepsze. Jest po prostu inne. Nowe technologie pozwalają ludziom spotykać się ponad granicami przestrzeni i narodowych kultur, otwierając w ten sposób przed nami nowy wirtualny świat, równie bliski jak ten realny, a czasami nawet bliższy. Zachodzące od jakiegoś czasu przemiany w dziedzinie e-komunikacji, w sposób znaczący wpływają na kierunek ogólnoswiatowych przemian kulturowych i społecznych w wymiarze indywidualnym i zbiorowym. Są one niewątpliwie wielką szansą, ale pociągają za sobą konieczność większej uważności na potencjalne zagrożenia, jakie niesie wszechobecny wirtualny świat.

Nowe technologie nie tylko zmieniają sposób komunikowania, ale komunikację samą w sobie, co powoduje, że stoimy w obliczu szerokiej transformacji kulturowej. Rodzi się nowy sposób zdobywania wiedzy, budowania kręgów najbliższych nam ludzi, funkcjonowania w grupach społecznościowych. Nieznane dotąd możliwości tworzenia nowych form relacji międzyludzkich, oddziałują na postrzeganie siebie i nieuchronnie prowadzą do pytań dotyczących nie tylko poprawności podejmowanego tu i teraz działania, ale także autentyczności bycia sobą. Ucieczka w pozornie łatwiejszy świat wirtualnych relacji nie zawsze kończy się happy endem.

W obecnym numerze *Informatora Oświatowego* znajdziecie Państwo teksty, których autorzy wskazują na konieczność wzmacniania refleksyjności użytkowników internetu. Panie dr hab. Anna Szuster i dr Julia Barlińska zwracają uwagę na ponadczasowe zjawisko agresji i przemocy, którym rozwój nowoczesnych technologii nadał nowy wymiar. Powszechnie obserwowane zjawisko przenikania zachowań typowych dla relacji w świecie cyfrowym, analizują autorzy tekstów dotyczących narastającej fali wulgaryzmów i mowy nienawiści w świecie realnym. Przywołany w relacji z organizowanej przez nas konferencji jej główny prelegent – pan prof. Jacek Pyżalski – przekonuje o potrzebie zwiększenia kompetencji młodych ludzi w zakresie rozumienia istoty cyberprzestrzeni i swojego w niej udziału.

Myślę, że nikogo z Państwa Czytelników nie trzeba przekonywać do tego, że poruszenie się w cyberprzestrzeni wymaga rozwagi, a relacje wirtualne nie powinny zastępować bezpośredniego kontaktu z drugim człowiekiem, przyrodą, czy też dobrami kultury, stanowiącymi dorobek wielu pokoleń.

Życząc Państwu zajmującej lektury pozdrawiam świątecznie.

Bożena Żuk
dyrektor

*Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli
w Słupsku*

Polecamy...

Ustawy, rozporządzenia, zarządzenia

- ➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 7 grudnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. rok 2017 poz. 2356).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 15 grudnia 2017 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2018 (Dz. U. rok 2017 poz. 2395).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 14 grudnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (Dz. U. rok 2017 poz. 2416).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 14 grudnia 2017 r. w sprawie udzielania jednostkom samorządu terytorialnego dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie zadań w zakresie wychowania przedszkolnego (Dz. U. rok 2017 poz. 242).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 20 grudnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań ochrony przeciwpożarowej, jakie musi spełniać lokal, w którym są prowadzone oddziały przedszkolny lub oddziały przedszkolne zorganizowane w szkole podstawowej albo jest prowadzone przedszkole utworzone w wyniku przekształcenia oddziału przedszkolnego lub oddziałów przedszkolnych zorganizowanych w szkole podstawowej (Dz. U. rok 2017 poz. 2445).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 20 grudnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. rok 2017 poz. 2446).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Zdrowia** z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie orzekania o potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia (Dz. U. rok 2018 poz. 190).
- ➔ **Rozporządzenie Ministra Zdrowia** z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie orzekania o potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia zostało wydane na podstawie art. 73 ust. 11 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2017 r. poz. 1189 i 2203).

Rozporządzenie określa:

1) zakres oraz tryb przeprowadzania badania lekarskiego w celu udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia, zwanego dalej „badaniem lekarskim”;

2) wzór skierowania na badanie lekarskie, o którym mowa w art. 73 ust. 10a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, zwanego dalej „skierowaniem na badanie lekarskie”;

3) wzór orzeczenia lekarskiego o potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia, zwanego dalej „orzeczeniem lekarskim”.

Nauczyciel zgłasza się na badanie lekarskie w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia otrzymania skierowania na badanie lekarskie (skierowanie wystawia dyrektor szkoły na wniosek nauczyciela). Wraz ze skierowaniem na badanie lekarskie nauczyciel przedstawia uprawnionemu lekarzowi, (medycyny pracy) dokumentację medyczną z przebiegu dotychczasowego leczenia.

Badanie lekarskie przeprowadza uprawniony lekarz i obejmuje ono badanie podmiotowe oraz przedmiotowe, z uwzględnieniem ogólnego stanu zdrowia, oceny układu krążenia, układu ruchu, układu nerwowego, układu oddechowego oraz narządu mowy. W przypadku gdy uprawniony lekarz uzna za niezbędne przeprowadzenie badań dodatkowych lub konsultacji specjalistycznych, wystawia nauczycielowi skierowanie na te badania lub konsultacje. Badanie lekarskie oraz badania dodatkowe lub konsultacje specjalistyczne przeprowadza się z uwzględnieniem specyfiki pracy wykonywanej przez nauczyciela i ewentualnej konieczności powstrzymania się od wykonywania tej pracy z uwagi na jego stan zdrowia.

Orzeczenie lekarskie wydaje się w trzech egzemplarzach, z których jeden otrzymuje nauczyciel, drugi dyrektor szkoły, który skierował nauczyciela na badanie lekarskie, a trzeci jest dołączany do dokumentacji medycznej nauczyciela.

➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 22 stycznia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. rok 2018 poz. 214).

➔ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej** z dnia 15 lutego 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów, sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślenia egzaminatorów z ewidencji (Dz. U. rok 2018 poz. 403).

Opracował:

Jerzy Byczkowski

*ekspert w zakresie prawa oświatowego
Technikum Leśne w Warcinie*

Komunikaty

🔗 **Narodowe Czytanie 2018: „Przedwiośnie” i Antologia Niepodległości**

W 2018 roku, w którym obchodzimy 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości, będziemy czytali o odradzającej się i odrodzonej Polsce – zapowiedział Prezydent Andrzej Duda, który wraz z Pierwszą Damą zaproponował czytelnikom Antologię Niepodległości (44 teksty) oraz ogłosił lekturę Narodowego Czytania na 8 września. Jest nią „Przedwiośnie”.

Lista Antologii Niepodległości i więcej informacji: <http://www.prezydent.pl/aktualnosci>

🔗 **Rekrutacja do XXIV Sejmu Dzieci i Młodzieży**

Od 27 lutego do 9 kwietnia br. trwa rekrutacja do XXIV sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży. Temat tegorocznych obrad to: Posłowie pierwszego Sejmu Niepodległej. W 2018 r. obchodzimy 100. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. W związku z tym tytuł tegorocznej sesji SDiM nawiązuje do okresu w historii, kiedy nasz kraj, po 123 latach niewoli, pojawił się ponownie na mapie Europy.

Do wzięcia udziału w projekcie zaproszone są dwuosobowe zespoły, składające się z uczniów w wieku 13-17 lat, które podejmą wyzwanie polegające m.in. na zaplanowaniu kampanii wyborczej posła bądź posłanki do Sejmu Ustawodawczego lub Sejmu I kadencji z uwzględnieniem środków przekazu dostępnych w latach 1919-1922. Do sesji SDiM zakwalifikowanych zostanie 230 dwuosobowych zespołów z całej Polski.

Więcej informacji: <https://sdim.sejm.gov.pl/>

🔗 **Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego**

Rok 2018 został ogłoszony Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego (ERDK). Jego hasło przewodnie brzmi: *Nasze dziedzictwo: gdzie przeszłość spotyka się z przyszłością*. W ramach obchodów ERDK zorganizowanych zostanie szereg wydarzeń na poziomie centralnym, krajowym i regionalnym. Beneficjenci programu Erasmus+ mogą ubiegać się o patronat w ramach obchodów Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego. Do udziału w wydarzeniach związanych z ERDK szczególnie zaproszone są te organizacje, które zajmują się poszerzaniem wiedzy na temat znaczenia europejskiego dziedzictwa kulturowego wśród dzieci, młodzieży i seniorów, a także do społeczności lokalnych i trudno dostępnych grup społecznych, poprzez prowadzenie działań edukacyjnych, promowanie uczenia się przez całe życie.

Więcej informacji: https://europa.eu/cultural-heritage/node/4_pl

🔗 **Blog o bezpieczeństwie w sieci – nowa inicjatywa Akademii NASK**

Warto zajrzeć na bloga poświęconego bezpieczeństwu w sieci, który zawiera raporty z najnowszych badań, porady ekspertów związane ze światem internetu, wywiady z interesującymi ludźmi – specjalistami i praktykami.

Więcej informacji: <https://akademia.nask.pl/blog.html>

🔗 **Konkurs „Z programowaniem za pan brat”**

Ośrodek Rozwoju Edukacji zaprasza nauczycieli szkół podstawowych (kl. I-VII), zainteresowanych problematyką nauki programowania i wykorzystywania programowania w nauczaniu w ramach realizacji nowej podstawy programowej do udziału w konkursie „Z programowaniem za pan brat”. Odbywa się on w dwóch kategoriach i polega na: a) przygotowaniu, zrealizowaniu wraz z zespołem projektowym i opisanie przez nauczyciela projektu edukacyjnego z zakresu programowania oraz zarejestrowaniu go w formie karty projektu wraz z wytworami powstałymi w trakcie jego realizacji w postaci grafik, gier, fotografii, filmów, opisów działań uczniowskich itp. b) i/lub opracowaniu zestawu minimum 10 scenariuszy zajęć lekcyjnych lub pozalekcyjnych z zakresu programowania i zaprezentowaniu ich poprzez wypełnienie kart scenariuszy.

Więcej informacji: <https://www.ore.edu.pl/2018/02/konkurs-z-programowaniem-za-pan-brat-3/>

🔗 **Projekt „Filmoteka Szkolna. Akcja!” dla szkół podstawowych**

Szkoła podstawowa jest niezwykle ważna z punktu widzenia kształtowania się nawyków medialnych młodych ludzi i rozumienia przez nich złożonych wypowiedzi artystycznych. Czy obcując z filmem w pełni rozumieją jego treść? Czy odnoszą ją do pozafilmowego kontekstu i wiedzy? Czy czują potrzebę odniesienia się do przedstawionych postaw i ilustrowanych problemów? Czy uznają film za formę autoekspresji, dzięki której mogą zaprezentować innym swój światopogląd i kompetencje? Im wcześniej pomyślimy o edukacji filmowej, tym większe szanse na wypromowanie pozytywnego, świadomego podejścia do sztuki filmowej. W skład oferty wchodzi: 1. Badanie diagnostyczne poświęcone obecności edukacji filmowej w szkołach podstawowych (anonimowa ankieta online) 2. Publikacja „Przewodnik dla nauczycieli i nauczycielek szkół podstawowych”, która zawiera: analizę nowej podstawy programowej pod kątem edukacji filmowej w szkole, listę otwartych zasobów filmowych, dostępnych w internecie (<http://e.issue.com/embed.html#22183156/54205155>). 3. Webinaria dające pomysły i inspiracje do edukacji filmowej dla młodszych dzieci.

Więcej informacji: <https://filmoteka.ceo.org.pl/>

D.I.

DAJEMY
DZIECIOM
SIĘ

Cyberprzemoc

WYZWANIE DLA WSPÓŁCZESNEJ EDUKACJI

Internet zrewolucjonizował wiele obszarów ludzkiego funkcjonowania. Stał się uniwersalnym medium. Okazał się źródłem informacji, kontekstem życia towarzyskiego i rozrywki. Taki status przestrzeni cyfrowej budowany jest poprzez jego dostępność, dającą możliwość połączenia się z nią nie tylko za pośrednictwem komputera, ale także telefonu, bądź telewizora. Wreszcie jego powszechność, czyli dostęp z każdego miejsca na Ziemi, sankcjonuje wyjątkowość i wielofunkcyjność tego medium, które stało się równoległym, do realnego, wymiarem rzeczywistości społecznej (Carr 2013).

W sieci mamy do czynienia z większością zjawisk występujących w świecie realnym. Internet ułatwia komunikację, która wydaje się równie efektywna, jak ta w realnej. Jest agorą, na której zawierane są nowe znajomości (Bauman, 2013). Agresja i przemoc są niezmiennym elementem relacji międzyludzkich od zarania cywilizacji, jednak rozwój nowoczesnych technologii nadał jej nowy, cyfrowy wymiar.

Celem artykułu jest charakterystyka zjawiska cyberprzemocy, ze wskazaniem czynników ograniczających przemoc elektroniczną oraz prezentacja syntezy aplikacyjnego programu badawczego, którego efektem jest stworzenie pierwszego polskiego, interdyscyplinarnego projektu profilaktyki cyberagresji wśród dzieci i młodzieży IMPACT, ze szczególnym uwzględnieniem psychologicznych podstaw programu.

1. Co to jest cyberprzemoc?

Popularna definicja określa cyberprzemoc jako akty agresji, w których narzędziem ich realizacji są nowe technologie komunikacyjne (Pyżalski, 2012). Integruje myślenie zarówno w kategoriach podobieństwa cyberprzemocy do tradycyjnej przemocy rówieśniczej (którą charakteryzuje powtarzalność, intencjonalność, nierównowaga sił, a jedyną różnicą jest miejsce dokonywania aktów agresji – Olweus, 2007), jak i jej unikalność (wykorzystywanie urządzeń technologicznych, pośredni charakter, ograniczony dostęp sprawcy do informacji o reakcji ofiary, brak ograniczeń czasowych i przestrzennych

– ofiara może być atakowana wszędzie i zawsze, bez możliwości ucieczki, udział nieograniczonej widowni, złożoność ról świadków i ograniczona kontrola dorosłych – Smith 2011). Warto także podkreślić unikalne następstwa cyberprzemocy: szybkie rozpowszechnianie treści, ich kopiowalność i trwałość przy poczuciu anonimowości sprawcy.

Cyberprzemoc przejawia się w różnych formach. Szczegółowy ranking różnych jej form w grupie polskich nastolatków jest jednym z rezultatów projektu IMPACT (tab. 1). Dane zbierane były przy użyciu metod jakościowych – wywiadów z uczniami i nauczycielami ze szkół gimnazjalnych z całej Polski, w których wystąpiły przypadki cyberprzemocy oraz ilościowych.

Tabela 1. Formy cyberprzemocy, ich częstotliwość i miejsce w rankingu

Formy agresji elektronicznej	%	Miejsce w rankingu
Wyzywałem/am inne osoby, rozmawiając na czacie.	28	1
Komentowałem/am wypowiedzi na forum internetowym, żeby ośmieszyć/sprawić przykrość/wystraszyć inną osobę.	17	2
Pokazałem/am w internecie/rozesłałem/am znajomym zdjęcie innej osoby, które zrobiłem w nieprzyjemnej dla niej sytuacji.	16	3
Celowo wykluczyłem/am lub nie dopuściłem/am do grona „znajomych” w internecie innej osoby, żeby jej dokuczyć.	16	3
Komentowałem/am w celu sprawienia przykrości profile innych osób w portalu typu Facebook/Instagram.	13	4

Źródło: Plichta, 2017 w: IMPACT, 2017

2. Dlaczego zajmujemy się cyberprzemocą?

Problem cyberprzemocy ma charakter globalny i dotyczy głównie nastolatków, dlatego klasyfikowany jest jako nowa odmiana **agresji rówieśniczej** (Pyżalski, 2012; Smith, 2011; Slojne, Smith, 2007). Najnowsze polskie badanie ujawniły, iż 14% uczniów było świadkami sytuacji, gdy ktoś ze szkolnych znajomych przez dłuższy czas był dręczony z wykorzystaniem internetu lub telefonów/smartfonów w taki sposób, że cierpiał i trudno było mu się bronić. Bycie ofiarą takich aktów dotyczyło 8% a do sprawstwa takiej sytuacji przyznało się 11%. (IMPACT, 2017).

Często przypadki cyberprzemocy współwystępują z innymi formami agresywnych zachowań, także z rówieśniczą przemocą offline, potęgując jej negatywny wpływ na zdrowie psychiczne uczniów (Fletcher i in., 2014, Juvonen & Gross, 2008, Beran i Li, 2007).

W naszych badaniach z udziałem 628 uczniów potwierdzono związek doświadczeń cyberprzemocy (w szczególności bycia ofiarą i sprawcą) z obniżonym poziomem satysfakcji z życia (IMPACT, 2017). To wskazuje na zakres dewastacji, będących następstwem negatywnych doświadczeń w internecie w obszarze komfortu i dobrostanu psychologicznego. Zadowolenie i satysfakcja życiowa to fundamenty dobrostanu, ten zaś jest źródłem formowania motywacji wewnętrznej, a także sprzyja budowaniu relacji społecznych. Niski poziom zadowolenia z życia może być czynnikiem ryzyka depresji – zjawiska dramatycznie nasilającego się w ostatnim czasie wśród młodzieży.

Każda forma cyberprzemocy niesie ze sobą potencjał wiktyimizacyjny, rodzaj skrajnie negatywnych doświadczeń, stanowiących zagrożenie zaburzeń osobowości.

Ta forma agresji rówieśniczej praktycznie wymyka się kontroli dorosłych i nie jest monitorowana. Dominuje reagowanie na już ujawniony problem (gaszenie pożarów), widoczny jest deficyt dobrych praktyk, mających na celu profilaktykę.

Opracowanie skutecznych metod przeciwdziałania cyberprzemocy rówieśniczej wydaje się kluczowym wyzwaniem, stojącym przed współczesną profilaktyką.

3. Program IMPACT

– propozycja profilaktyki edukacyjnej

Ponad połowa wolnego czasu uczniów toczy się w szkole. Szkoła to miejsce, w którym także toczy się życie towarzyskie. Obok realizacji zadań edukacyjnych, nauczyciele mają wyjątkową szansę na status partnera i mistrza, stawiającego ważne pytania, ukazującego możliwości, szanse a także konsekwencje. To także jedyne

miejsce, w którym jest szansa na efektywną profilaktykę cyberprzemocy, zjawiska które potencjalnie dotyczy każdego ucznia.

3.1. Założenia programu – co stanowiło nasz punkt wyjścia?

1. **Program edukacyjny w formie lekcji realizowany w szkole.** Wyjątkowy status szkoły potwierdzają rezultaty badań nad czynnikami ograniczającymi agresję elektroniczną. Wskazują one na znaczenie systemowych rozwiązań, angażujących szeroką grupę (dzieci, młodzież, rodziców, szkołę, dostawców usług internetowych, organów państwowych (Borkowska, Macander, 2009) oraz znaczenie interdyscyplinarnych rozwiązań – łączących aspekt psychologiczno-pedagogiczny i technologiczny. Wszystkie te elementy są obecne w szkole.
2. **Pozytywna profilaktyka** – wyjątkowe znaczenie pozytywnego charakteru oddziaływań profilaktycznych zorientowanych na rozwijanie konstruktywnych i twórczych aktywności w sieci, będących alternatywą dla zachowań agresywnych (Pyżalski, 2012).
3. **Bezpieczeństwo informacji** – oddziaływania podnoszące świadomość, wiedzę oraz praktyczne umiejętności uczniów i nauczycieli w zakresie zachowania prywatności, odpowiedzialności i rozliczalności z działań w sieci, w kontekście ochrony przed cyberprzemocą (Stachecki, 2013; Wojtasik, 2009).
4. **Trening kompetencji społecznych** – stanowiących naturalny bufor ryzykownych zachowań w sieci (Barlińska i in, 2013, 2015, Szuster i in. 2016).

Projekt IMPACT integruje te postulaty.

3.2. Czym jest program IMPACT?

Celem projektu było stworzenie pierwszego polskiego, interdyscyplinarnego programu profilaktyki agresji elektronicznej młodzieży, adresowanego do uczniów szkół (odbiorcy) i nauczycieli (realizatorzy). Projekt programu zyskał finansowanie NCBiR w ramach Konkursu Innowacje Społeczne. Innowacyjność projektu (poza wdrożeniem wymienionych założeń) polega także na interdyscyplinarności. Projekt jest efektem współpracy zespołu specjalistów z zakresu psychologii (Wydział Psychologii UW), pedagogiki i zdrowia publicznego (Instytut Medycyny Pracy w Łodzi) i nauk technicznych (Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych Politechniki Warszawskiej) oraz organizacji pozarządowych, doświadczonych we wdrażaniu programów profilaktycznych (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę oraz Fundacja Praesterno). Integruje więc obszary i dziedziny nauki, które odnoszą się do różnych aspektów zjawiska. Synteza tych oddziaływań zwiększa szanse efektywności¹.

3.3. Fazy realizacji projektu

Faza badawcza – to pierwszy etap realizacji, który obejmował:

- (1) przegląd, ewaluację, modyfikację istniejących działań ukierunkowanych na profilaktykę cyberprzemocy,
- (2) badania jakościowe, ilościowe (w tym eksperymentalne), realizowane we współpracy z nauczycielami, które sprawdzały zasadność i adekwatność doboru treści do poszczególnych lekcji, składających się na program: zadań, materiałów, przykładów, czasu trwania, możliwości udzielenia odpowiedzi przez uczniów,
- (3) pilotażową wersję 10-godzinnego zintegrowanego, wieloaspektowego programu oddziaływań profilaktyczno-edukacyjnych,
- (4) zestaw narzędzi do ewaluacji programu,
- (5) materiały, w tym także multimedialne ilustrujące treści poszczególnych zadań, serie krótkich filmów edukacyjnych, aplikacje mobilne, prototyp informatycznej platformy wdrożeniowej programu,
- (6) podręcznik dla nauczycieli.

Całość tego programu jest zrównoważona ze względu na treści pedagogiczne, psychologiczne i bezpieczeństwa internetu. Każdej lekcji towarzyszy scenariusz, zawierający charakterystykę i uzasadnienie merytoryczne tematu lekcji, wraz z odwołaniem do literatury, materiały, szczegółowy opis przebiegu danej lekcji i źródła wiedzy dla prowadzącego.

W obszarze psychologicznym – ukierunkowanym na doskonalenie kompetencji społecznych – opracowano zróżnicowane formy oddziaływań w postaci ćwiczeń, demonstracji różnych efektów i prawidłowości, a także metod aktywizacji, wchodzących w skład 4 lekcji, zapoznających uczniów z problematyką (1) **automatyzmów**, sterujących nader często większością społecznych zachowań ludzi, wraz ze wskazaniem na ich rolę w powstawaniu zachowań nasilających agresję rówieśniczą w internecie, (2) **samokontroli**, (3) **empatii** i (4) **przyjmowania perspektywy**, jako kompetencji sprzyjających ograniczeniu automatyzmów, zwiększaniu refleksyjnego zachowania i ograniczających negatywne zachowania także w sieci.

Faza wdrożeniowa – to aktualnie realizowany etap programu. Obejmuje on implementację opisaną wersję pilotażową programu (Fundacja Praesterno). Program w wersji pilotażowej jest przeprowadzany w 10 szko-

łach z różnych województw przez grupę przeszkolonych trenerów – nauczycieli. Realizacja zajęć będzie odbywać się etapami, co umożliwi monitorowanie i korektę programu po każdorazowej pilotażowej realizacji. Ocena efektywności programu sprawdzana będzie poprzez porównanie różnych miar przed i po jego realizacji (schemat badań podłużnych), a także w porównaniu ze szkołami, w których program nie był realizowany (warunki kontrolne). Taka strategia pozwoli także na identyfikację obszarów, w których oddziaływania przyniosły największą zmianę. Wyniki tego etapu badań posłużą do opracowania końcowej wersji programu oraz stworzenia narzędzia do jego implementacji – podręcznika metodycznego oraz kursu e-learningowego dla nauczycieli. Narzędzia te będą udostępniane nauczycielom z całej Polski w ramach oferty edukacyjnej obu fundacji (Praesterno i FDDS). Oznacza to, że efektem realizacji projektu będą oddziaływania o zasięgu ogólnopolskim.

W sieci mamy do czynienia z większością zjawisk występujących w świecie realnym. Internet ułatwia komunikację, która wydaje się równie efektywna, jak ta w realnej. Jest agorą, na której zawierane są nowe znajomości (Bauman, 2013). Agresja i przemoc są niezmiennym elementem relacji międzyludzkich od zarania cywilizacji, jednak rozwój nowoczesnych technologii nadał jej nowy, cyfrowy wymiar.

Intencją autorów niniejszego programu było wypracowanie nowoczesnego narzędzia edukacyjnego, który byłby zarówno formalnie, jak i merytorycznie ciekawy dla adolescentów. Zawiera treści bezpośrednio nawiązujące do zachowań realizowanych w internecie, jak i takie, które dotyczą aktywności wykraczających poza obszar cyfrowy. Taki dobór uzasadniony jest efektywnością oddziaływań profilaktycznych: zwiększa szanse na generalizację pozytywnych

ustosunkowań na relacje rówieśnicze offline. Ponadto podejmuje tematy i zagadnienia mało obecne w edukacji oraz w dyskursie publicznym (tj. specyfika narzędzi internetowych i ich wpływ na funkcjonowanie mózgu, wszechobecności nawyków i automatycznego funkcjonowania, automatyzmach oceniania innych), bez irytującego dla młodzieży narzucania wartościowania i dydaktyzmu. Są one natomiast kanonem współczesnej wiedzy o naturze ludzkiego funkcjonowania i zarazem fundamentalne dla refleksji nad tym, na ile sterujemy naszym zachowaniem, a na ile jesteśmy sterowani, zarówno w internecie, jak i poza nim.

*dr hab. Anna Szuster
dr Julia Barlińska
Wydział Psychologii
Uniwersytetu Warszawskiego*

PRZYPISY:

1. Program IMPACT – Interdyscyplinarny Model Przeciwdziałania Agresji i Cyberprzemocy Technologicznej – realizowany na podstawie Umowy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju z dnia 11.05.2015 r., finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, środki własne Fundacji Praesterno i Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę

LITERATURA:

1. Barlińska, J., Szuster A., Winiewski, M. (2013). Cyberbullying among adolescents: role of the communication medium, own experience, empathy and norms. W: *Journal of Community & Applied Social Psychology. Special Issue: Antisocial behaviour in online communities*.
2. Barlińska, J., Szuster, A., Winiewski, M. (2015). The role of short- and long-term cognitive empathy activation in preventing cyberbystander reinforcing cyberbullying behaviour. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. doi: 10.1089/cyber.2014.0412.
3. Borkowska, A., Macander, D. (2009). System reagowania w szkole na ujawnienie cyberprzemocy. W: *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół*. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje.
4. Carr, N. (2013). Płytki Umysł. Jak Internet wpływa na nasz mózg. Warszawa: Wyd. Helion.
5. Olweus, D. (2007). *Mobbing. Fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?* Warszawa: Agencja Wydawnicza „Jacek Santorski & Co”.
6. Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
7. Smith, P. K. (2011). *Bullying in schools: Thirty years of research*. W: C. P. Monks, & I. Coyne (Eds.), *Bullying in different contexts* (s. 36–60). Cambridge: Cambridge University press Steffgen, G., König, A., Pfetsch, J., Metzler, A. (2012). Are cyberbullies less empathic? Adolescents' cyberbullying behavior and empathic responsiveness. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Psychology*, 14(11), 643–648
8. Slonje, R., Smith, P.K. (2007). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 1–8.
9. Stachecki, D. (2013). Bezpieczeństwo szkolnej infrastruktury informatycznej. W: *Skolne standardy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży online*. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje. Steffgen, G., König, A. (2009). Cyberbullying: The role of traditional bullying and empathy. In: B. Sapeo, L. Haddon, E. Mante-Meijer, L. Fortunati, T. Turk, E. Loos (Eds.). *The good, the bad and the challenging. Conference Proceedings, vol. II*. Brussels, Belgium: Cost office, 1041–1047.
10. Szuster, A., Barlińska, J., Kozubal, M. (2016). In search of a Simple Method. Is Human Face an Effective and Automatic Filter Inhibiting Cyberbullying? [in:] M. F. Wright (Ed.), *A social-ecological approach to cyberbullying*. Hauppauge NY : Nova Publishing. (pp. 379-402). ISBN: 978-1-63483-755-2.
11. Wojtasik, Ł. (2009). *Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 8(1), 78–89.

Rola rodziny a funkcjonowanie dziecka w środowisku społecznym

Rodzina jest instytucją ogólnoludzką spotykaną we wszystkich epokach i kulturach. Określa się ją m.in. jako:

➔ grupę społeczną złożoną z małżeństwa i dzieci, także adoptowanych oraz ogółu krewnych małżonków (Nowy leksykon PWN 1998);

➔ małą grupę osób połączonych więzami małżeństwa, pokrewieństwa lub adopcji, wspólnie zamieszkującą i współdziałającą, wypełniającą społecznie określone zadania (F. Adamski i S. Kozak 1993);

➔ grupą naturalną opartą na związkach krwi, małżeństwa lub adopcji; grupa o charakterze wspólnoty, której podstawową funkcją jest utrzymanie ciągłości biologicznej społeczności (Z. Zaborowski 1993);

➔ grupą społeczną składającą się z rodziców, ich dzieci i krewnych: rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi – więź rodzicielska, stanowiąca podstawę do wychowania rodzinnego, jak również więź formalna określająca obowiązki rodziców i dzieci względem siebie (W. Okoń 1995);

➔ grupą społeczną, która składa się z mężczyzny i kobiety związanych małżeństwem, z ich potomstwa własnego lub adoptowanego oraz w niektórych przypadkach z osób innych, zwykle najbliższych krewnych; grupa mała, pierwotna i nieformalna, w której występują małżonkowie i dzieci (J. Rembowski 1993).

J. Rembowski określa rodzinę jako pierwsze, naturalne środowisko społeczne dziecka, które w miarę jego wzrastania poszerza się o przedszkole, szkołę, grupę rówieśniczą itp. Stwarza ona najkorzystniejsze warunki do zaspokajania potrzeb dziecka, stymuluje jego rozwój, w niej dokonuje się socjalizacja. Oddziałuje na dziecko przez swoją ciągłość wpływów, strukturę, warunki społeczno-ekonomiczne, styl wychowania rodziców, uznawane wartości.

Jednak **współczesna rodzina ulega szybkim przemianom. Dawny typ rodziny patriarchalnej, w której ojciec był jedynym żywicielem i autorytetem, zastępowany jest przez rodzinę demokratyczną, w której zazwyczaj zawodowo pracuje i matka, a często i starsze dzieci.** W takiej rodzinie relacje układają się na płaszczyźnie przyjaźni, wzajemnego zrozumienia i współpracy, przy czym zanika podział prac na męskie i żeńskie. W rodzinie demokratycznej powstają bardziej korzystne warunki wychowania.

Jest też rodzina niepełna, która zatraciła swój początkowy wygląd, „oryginalny skład” i do której mogła wejść osoba z zewnątrz, pełniąca rolę utraconego rodzica. Jak również rodzina, w której jeden rodzic wypełnia wszystkie zadania rodzicielskie, mające zapewnić materialne, wychowawcze oraz uczuciowe potrzeby rodziny. Niektórzy dodają, że o rodzinach niepełnych można mówić także w przypadku porzucenia rodziny przez jednego z rodziców, niedopełnienia przez rodziców powinności formalnych lub z powodu czasowej niedostępności jednego z opiekunów, ze względu na charakter wykonywanej pracy, pobyt w zakładzie karnym, długie leczenie szpitalne, pobyt poza granicami kraju bądź rozwód.

Dla dziecka rodzina jest środowiskiem naturalnym, w którym przebywa najczęściej, zaspokaja jego różnorodne potrzeby, wdraża je do rozmaitych czynności, zaszczepia określone nawyki, wpaja pewne postawy uczuciowe, przekazuje także wiadomości o rzeczach, zjawiskach i zasadach współżycia, jakie posiada rodzina. Rodzina ma poczucie wspólnoty, cechuje ją więź emocjonalna, powstająca w toku codziennego życia. Wiąż ta rodzi się w wyniku dobrej atmosfery domu rodzinnego, poprzez bliskie współżycie z rodzicami oraz miłość okazaną dziecku przez najbliższych.

Rodzina jest środowiskiem najbardziej uspołeczniającym. Tylko pozytywny stosunek emocjonalny rodziców do dziecka, połączony z wysokimi, ale dostosowanymi do możliwości dziecka wymaganiami oraz niską kontrolą i pozytywnym systemem wzmocnień, sprzyjają wytworzeniu się odpowiedniej do wieku i poziomu ogólnego rozwoju dziecka siły związku zależnościowego z rodzicami. Dziecko w rodzinie powinno być przygotowane do funkcjonowania w przyszłości, maksymalnego wykorzystania cech osobowości, takich jak: spontaniczność, motywacja wewnętrzna, a także samodzielność poznawcza. Dzieci przez aktywność własną w środowisku rodzinnym powinny odkrywać rzeczy dla siebie nowe, ujawniać odkryte w sobie możliwości i rozwijać je.

Nie ma w społecznym świecie człowieka instytucji podobnej do rodziny; podobnej bogactwem więzi i ich szczególnym, dominującym znaczeniem, klimatem emocjonalnym i doniosłością dla najważniejszych procesów życiowych człowieka. Rodzina to instytucji, która byłaby nie do zastąpienia żadną formą organizacji ani żadną formą aktywności. I jest to stwierdzenie słuszne, zarówno w odniesieniu do dziecka, człowieka młodego, jak i człowieka dorosłego. Szczególnej roli nabiera też rodzina w życiu człowieka starego.

Bez udziału i wsparcia RODZINY nikt nie wpoi dziecku zasad moralnych, którymi będzie się ono zawsze w życiu konsekwentnie kierowało. Największe starania szkoły mogą okazać się daremne, jeżeli DOM nie będzie zainteresowany nauką dziecka i osiąganymi w niej postępami. Żadne środowisko czy instytucja nie nauczy kulturalnego współżycia z ludźmi dziecka wzrastającego w atmosferze wzajemnego poniżania się dorosłych w najbliższym otoczeniu.

Do podstawowych zadań w ramach wychowawczej funkcji rodziny zaliczyć należy:

- troskę o prawidłowy rozwój fizyczny dziecka, jego sprawność i zdrowie;
- troskę o rozwój intelektualny (umysłowy);
- zaspokajanie potrzeb emocjonalnych (uczuciowych) dziecka, przy równoczesnym wzbogacaniu jego życia uczuciowego, rozwijaniu w nim dyspozycji pozytywnych i przełamywaniu dyspozycji negatywnych (egocentryzm,

skłonności egoistyczne, brak wyobraźni i wrażliwości na potrzeby i krzywdy innych);

- wdrażanie w kulturę własnego społeczeństwa, grupy społecznej, z którą jest się najściślej związanym, w grupę ogólnoludzką; rozbudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych;
- wpajanie społecznie akceptowanych zasad i norm moralnych (stanowiących trzon moralnej postawy jednostki);
- uspołecznianie dziecka, poprzez kształtowanie postawy otwartej na problemy otaczającego świata;
- przygotowanie go do samodzielnego życia; uczenie organizowania własnego życia zgodnie z potrzebami i warunkami, jakie stwarza rzeczywistość społeczna;
- uodpornianie na napotymane trudności i niepowodzenia, hartowanie charakteru i silnej woli;
- rozbudzanie poczucia godności osobistej;
- rozwijanie dyspozycji do doskonalenia siebie, niepopelniania tych samych błędów;
- kształtowanie ambicji i aspiracji na poziomie własnych potencjalnych możliwości;
- uczenie umiaru i skromności;
- uczenie tolerancji dla wszelkiej odmienności poglądów, cech indywidualnych, zainteresowań i dążeń;
- rozwijanie uczuć patriotycznych, szacunku dla tradycji narodowych, ich wkładu w kulturę ogólnoludzką.

Rodzina jest naturalnym środowiskiem życia dzieci i młodzieży i jako taka oddziałuje na nie socjalizująco, stwarzając warunki sprzyjające rozwojowi lub hamujące go. Niezależnie od tego, jak funkcjonuje – czy jest środowiskiem zdrowym i wartościowym moralnie, czy też przejawia wyraźne cechy patologii – w każdym przypadku wyznacza koleje losu dziecka.

Agnieszka Derdzińska

nauczyciel w świetlicy

w Szkole Podstawowej we Włynkówku

LITERATURA:

1. Adamczuk E. (1988), Wychowanie dzieci w rodzinach samotnych matek, UMCS, Lublin;
2. Czereddecka B. (1988), Potrzeby psychiczne sierot społecznych, Warszawa;
3. Izdebska H. (1993), Rodzina i jej funkcja wychowawcza, w: Encyklopedia pedagogiczna pod red. W. Pomykała, Warszawa;
4. Michniuk A. (2016), Wsparcie społeczne nastolatków w rodzinach pełnych i niepełnych, w: „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 1;
5. Nowy leksykon PWN (1998), pod red. Petrozolin-Skrowońska B., Warszawa;
6. Ochmański M. (1993), Nadużywanie alkoholu przez ojców a sytuacja domowa i szkolna dzieci, Lublin;
7. Okoń W. (1995), Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa;
8. Pilch T. (1996), Człowiek dorosły w scenariuszu życia codziennego, w: Wprowadzenie do andragogiki pod red. T. Wujke, Warszawa;
9. „Problemy opiekuńczo-wychowawcze” nr 1/2016;
10. Rembowski J. (1986), Rodzina w świetle psychologii, Warszawa;
11. Szlendak T. (2010), Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie, Warszawa;
12. Ziemska M. (1997), Kształtowanie się społecznej osobowości dziecka w rodzinie, „Wychowanie w Przedszkolu” nr 7-8;

Ty Żydzie! Ty ...!

Czyli o tym, jak oplata nas język nienawiści

Każdy z nas jest inny – różnią nas wygląd, pochodzenie, religia, poglądy, orientacja psychoseksualna, itd. Wszyscy mamy niepodważalne, naturalne prawo do naszej odmienności oraz jej poszanowania. Bywa jednak tak, że wielu z nas spotyka się z niechęcią lub wrogością. Z takimi postawami mamy do czynienia w miejscach pracy, galeriach handlowych, miejscach rekreacji, ale także bywają to postawy reprezentowane przez członków naszych rodzin i przez nas samych.

Zaistniała potrzeba sformułowania terminu, który opisywałby to niepokojące zjawisko społeczne, wpływające negatywnie przede wszystkim na funkcjonowanie w społeczeństwach grup mniejszościowych. Działania te mogą się przejawiać w różny sposób: jako hejt, mowa nienawiści, a w skrajnych przypadkach – jako przestępstwo z nienawiści. Granice pomiędzy poszczególnymi rodzajami wrogich komunikatów bywają płynne: mowa nienawiści może przerodzić się w przestępstwo, jeśli np. wiąże się z konkretnymi groźbami. Wszystkie one jednak są zjawiskami, z którymi należy walczyć na co dzień. Ranią one konkretne osoby, niezależnie od tego, jak często spotykają się one z wrogością.

Hejt, nazywany także mową nienawiści, w potocznym rozumieniu, to słowa, wypowiedzi, czy publikacje wyrażające skrajnie negatywne, nienawistne uczucia i poglądy wobec określonych jednostek lub grup. Najczęściej wypowiedzi takie kojarzymy z rasizmem, ksenofobią, nienawiścią wobec mniejszości seksualnych. Pojęcie mowy nienawiści zostało wyodrębnione wobec pojawiającej się konieczności wskazania granic swobody wypowiedzi w świecie wielonarodowościowych, wielokulturowych i wielowyznaniowych społeczeństwach, w których korzystanie ze swobody wypowiedzi przez jednych może naruszać godność, wolność myśli, sumienia i wyznania innych lub stanowić naruszenie zakazu dyskryminacji.

Internet, a szczególnie fora dyskusyjne i portale społecznościowe, są miejscem, w którym hejt jest zjawiskiem tak powszechnym, że każdy, kto decyduje się na wystąpienia publiczne w internecie, powinien mieć na uwadze, że istnieje duże prawdopodobieństwo, stania się ofiarą hejtu. Jeśli tak się zdarzy, warto to zigno-

rować, mieć świadomość, że taka wypowiedź świadczy raczej o samym hejterze, niż o osobie, pod adresem której kierowana jest wypowiedź. Hejterom głównie zależy na poniżeniu, ośmieszeniu czy obrażeniu, dlatego nie warto wchodzić z taką osobą w dyskusję.

Warto zwrócić uwagę, że od mowy nienawiści nie są wolni politycy, samorządowcy, nauczyciele, sportowcy, artyści, koledzy i koleżanki, rodzina. Dr hab. Michał Bilewicz – kierownik Centrum Badań nad Uprzedzeniami Uniwersytetu Warszawskiego – twierdzi, że mowa nienawiści, czyli język dyskryminujący różne grupy mniejszościowe, dawno nie była w naszym życiu politycznym tak powszechnie stosowana, jak po roku 2015 – czyli od czasu antyuchodźczej paniki, wywołanej zgodnie przez media i polityków. Były to głównie wypowiedzi skierowane przeciw imigrantom, mu-

zulmanom, które dotąd w polskiej polityce nie miały racji bytu. W podobnym czasie, choć w nieco bardziej zawoalowany sposób, powrócono do różnego rodzaju wątków antysemickich. Zaszła przede wszystkim zmiana ilościowa – w polskiej polityce już w latach 90. zdarzały się wypowiedzi antysemickie, ale jedynie na obrzeżach sceny politycznej.

Dzisiaj sprawa wygląda inaczej. Politycy z trybuny sejmowej używają języka nienawiści w stosunku do opozycji i nie tyl-

ko. Jeden z czołowych polityków w sejmie grzmiał: (...) *nie wycierajcie swoich mord zdradzieckich nazwiskiem (...). Jesteście kanaliami!* Innym razem twierdził, że są już przecież objawy pojawienia się chorób bardzo niebezpiecznych i dawno niewidzianych w Europie...

Polityk ten nie przeprosił za swoje słowa. Czuje się bezkarny i taki pozostaje. To powoduje, że inni politycy również używają tego języka, który coraz częściej spotykamy w naszych środowiskach. Mowa nienawiści wiąże się często ze wzbudzeniem strachu w jej ofiarach. One jednak, nawet gdyby chciały, nie mogłyby zmienić tego, przeciwko czemu skierowany jest negatywny przekaz mowy nienawiści. Tym większe jest zatem u nich wrażenie osamotnienia i poczucie zagrożenia. A to prowadzi do tragedii. Czternastoletni Dominik popełnił z tego powodu samobójstwo wieszając się na

Pojęcie mowy nienawiści zostało wyodrębnione wobec pojawiającej się konieczności wskazania granic swobody wypowiedzi w świecie wielonarodowościowych, wielokulturowych i wielowyznaniowych społeczeństwach, w których korzystanie ze swobody wypowiedzi przez jednych może naruszać godność, wolność myśli, sumienia i wyznania innych lub stanowić naruszenie zakazu dyskryminacji.

sznurówkach. W liście pożegnalnym napisał: *Jestem zrem*. Niestety, po śmierci chłopca brak zrozumienia i agresja przeniosły się ze szkoły do sieci. Nie brakuje też nienawistnych, homofobicznych wpisów użytkowników, którzy w jawny i otwarty sposób cieszą się ze śmierci nastolatka. W internecie pojawiły się wpisy typu: dobrze, że zdechł, Jednego pedała w rurkach mniej, *Dlaczego żal wam jakiegoś jednego pedała, skoro codziennie giną miliony osób i to nie z takich błahych przyczyn jak ten tu, o!*

Przypadek Dominika nie jest odosobniony. Przykłady te można mnożyć. Bulwersujący przykład mowy nienawiści mogliśmy usłyszeć od jednego z ważniejszych hierarchów kościelnych, który winę za aferę pedofilską księży skomentował następująco: *Słyszemy nieraz, że to często wyzwala się ta niewłaściwa postawa, czy nadużycie, kiedy dziecko szuka miłości. Ono łgnie, ono szuka. I zagubi się samo i jeszcze tego drugiego człowieka wciąga.*

Stwierdzeniem tym hierarcha winą za pedofilię w kościele obarcza ofiary księży pedofilii. Później autor słów stwierdził, że były one ewidentną pomyłką, lecz wypowiedzianych słów nie da się cofnąć i wymazać z internetu. Hejt – jak wspominałem wcześniej – nie dotyczy jedynie środowisk związanych z polityką, szkołą, kościołem. Jest obecny także m.in. w kulturze. Ewidentnym przykładem ofiary mowy nienawiści jest pisarka Olga Tokarczuk. Odbierając nagrodę Nike za książkę „Księgi Jakubowe”, stwierdziła: *Trzeba będzie stanąć z własną historią twarzą w twarz i spróbować napisać ją trochę od nowa, nie ukrywając tych wszystkich strasznych rzeczy, które robiliśmy jako kolonizatorzy, większość narodowa, która tłumila mniejszość, jako właściciele niewolników czy mordercy Żydów*. Po tych słowach rozpetęła się w sieci burza. Pisarkę straszono sądem za szkalowanie Polaków i radzono wyprowadzkę z kraju. Fala nienawiści szybko przeniosła się na profil Tokarczuk w mediach społecznościowych. Wśród tysięcy komentarzy były wulgarne obelgi, a także groźby: *zabijemy cię*. Doszło nawet do sytuacji, w której autor jednego z wpisów wymienił nazwę wsi, w której mieszka pisarka i zaproponował, żeby się tam wybrać.

Mowa nienawiści często kierowana jest do twórców krytycznych, którzy zmuszają odbiorców do myślenia, zastanawiania się nad innym punktem widzenia. Niestety twórcy ci i ich twórczość zazwyczaj spotykają się z nienawiścią słowną, a w skrajnych przypadkach dochodzi do użycia siły. Papież przygnięciony meteorytem, krucyfiks zanurzony w moczu, ukrzyżowana kobieta, martwy koń z tabliczka INRI, czy krzyż ze wstawionym zdjęciem męskich genitaliów – to głośne skandale religijne w historii, jakie wybuchły z powodu kontrowersyjnych dzieł sztuki. Ich autorom wytaczano

procesy o obrazę uczuć religijnych, zamykano wystawy i niszczone eksponaty, a artystów skazywano. Na tym się jednak nie kończyło. Wszystkim tym działaniom towarzyszył hejt, którym chciano wzbudzić niechęć, umniejszyć rolę prezentowanej sztuki, zastraszyć twórców.

Mowa nienawiści pleni się coraz bardziej, dotyka wszystkich środowisk. Jest szczególnie obecna w internecie, gdzie hejterzy – jak im się wydaje – pozostają anonimowi i bezkarni. Anna Tatar ze stowarzyszenia Nigdy Więcej, które zajmuje się walką z rasizmem, twierdzi, że hejt w przestrzeni publicznej i internecie występuje już na masową skalę. Obecnie odnotowuje się kilkadziesiąt przypadków mowy nienawiści w ciągu tygodnia, kiedyś było ich kilkanaście.

Niestety w naszym kraju występuje spory problem z egzekucją prawa, które w tym względzie nie jest doskonałe, ale jest wystarczającym narzędziem do walki z mową nienawiści. Problem jednak tkwi w instytucjach i osobach, które mając odpowiednie narzędzie, nie korzystają z nich w pełni.

Jak zatrzymać tę falę nienawiści? Najlepiej zacząć od siebie, własnych rodzin, środowisk, w których funkcjonujemy. Nigdy nie możemy się namawiać do hejtu ani się na niego godzić. Nawet milczące przyzwolenie na mowę nienawiści powinno być napiętnowane. Powinniśmy reagować. Jeśli nie potrafimy poradzić sobie z problemem, który dotyczy bezpośrednio nas, naszych najbliższych lub podopiecznych, zawsze możemy znaleźć pomoc wśród instytucji, które takiej pomocy udzielają. Jest to np. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, która udziela w tym zakresie pomocy prawnej, zarówno obywatelom naszego kraju, jak i imigrantom oraz uchodźcom. Możemy się także zgłosić do wspomnianego wcześniej stowarzyszenia Nigdy Więcej, które także udziela wsparcia w zakresie rozwiązywania problemu nienawiści słownej.

Warto także wspomnieć, że na naszym terenie prowadzona jest kampania społeczna *Ślupsk i Ustka miastami bez nienawiści* <https://www.facebook.com/ZeroHejtu/>. Kampania powstała w celu jednania ludzi, instytucji i organizacji pozarządowych, chcących reagować na hejt obecny w świecie realnym oraz wirtualnym. Warto tam zaglądać i dowiedzieć się, jak można sobie i innym pomóc w walce o prawa człowieka.

Rafał Jeka

Główny Specjalista

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

Urzędu Miasta w Ślupsku

Kampania Ślupsk i Ustka miastami bez nienawiści

WYCHOWACZA ROLA SZKOŁY

Wychowanie przez żeglowanie i edukację morską

Pływałem (...) mokłem i marzę na pokładach jachtów nie po to, ażeby z Was uczynić sportowców (...) lecz dlatego, abyście Wy, jako Polacy, poznali morze, uczuciem się z nim związali, uznali je za własną bezcenną wartość, bez której nie ma życia dla dzisiejszej Polski. W tej myśli pracowałem, pływałem po morzu często nawet wtedy, kiedy do pływania nie miałem ochoty (...).

Mariusz Zaruski

Słowa generała w pewnym sensie są kwintesencją sensu żeglowania po morzach i wodach śródlądowych. MORZE – tę właśnie bezcenną wartość, bez której nie ma życia dla dzisiejszej Polski staram się wpajać młodzieży uczestniczącej w zajęciach Międzyszkolnego Klubu Żeglarskiego Omega 9, działającego przy Szkole Podstawowej nr 9 w Słupsku oraz uczniom Kuźni Kadr Morskich funkcjonującej przy Zespole Szkół Mechanicznych i Logistycznych w Słupsku.

Czym jest wychowanie w żeglarstwie? Samo pojęcie wychowania zostało zbudowane na definicji pracy zespołowej, w której współpraca, wspieranie się, współdziałanie, koleżeństwo, zaufanie mają pierwszorzędne znaczenie. Wyjątkiem są samotni żeglarze, którzy mierzą się ze swoimi słabościami podczas długich, wielomiesięcznych rejsów.

W żeglarstwie nie ma miejsca na błędy, gdyż te mogą dużo kosztować – nawet zdrowie i życie. Dlatego w mojej pracy z młodymi żeglarzami kładę duży nacisk na pracę w grupie, na to, by młodzi ze sobą rozmawiali, uczyli się komunikacji zespołowej, sprawnie poprawiali błędy swoje i swoich kolegów. Wspólna praca na pokładzie przede wszystkim ułatwia sam rejs, poprawia relacje współtowarzyszy, w chwilach słabości podnosi każdego na duchu i pozwala unikać porażki.

Dzieci z Klubu Omega 9 dopiero zaczynają przygodę z wodą i żeglowaniem. Wiele godzin zajęć teoretycznych z nazewnictwa – często trudnych do wymówienia, obejmowało tematykę morską. Skupiliśmy się na budowie jachtów, statków i okrętów, budowie i wyposażeniu portów. Zapoznaliśmy się z elementami nawigacji morskiej (zabawy na mapie morskiej), zajmowaliśmy się wyznaczaniem kursów i zdejmowaniem namiarów.

Największą popularnością cieszą się zajęcia praktyczne z obsługi jachtu typu Optimist, choć są jeszcze na sucho, bo w sali gimnastycznej. Dzieci uczą się węzłów, potrafią omówić ich zastosowanie oraz – co mnie cieszy, potrafią swoją wiedzę przekazać innym, czego przykładem są wspólne wyjazdy na Pikniki na Sucho w Kobylnicy, Gogolewie czy Damnicy. Wspaniałą atrakcją był dla nich zeszłoroczny wspólny wjazd do Łeby na podsumowanie działań z zakresu edukacji morskiej w województwie pomorskim, podczas którego wzięły udział w warsztatach latawcowych, odwiedziły See Park oraz wzięły udział w otwarciu sezonu żeglarskiego. Udało się też zorganizować kilka wyjazdów nad wodę, podczas których dzieci mogły wyjść w morze na jachtach. Dla niektórych to była pierwsza przygoda z żaglami.

Wśród ludzi morza jest powiedzenie: *morze kształci charakter, nie ma litości*. Jest to prawda. Każda osoba, która zamierza rozpocząć przygodę z żeglowaniem, będzie musiała stawić czoła wyzwaniu, które nie się przyroda (woda, wiatr, silny deszcz, sztorm).

Wychowanie przez żeglowanie, ma też ciekawy aspekt muzyczny – SZANTY. Pieśni żeglarskie wykonywane głównie podczas pracy na pokładzie pomagały sprawnie wybierać szoty, czy wciągać fały. Wraz z rozwojem cywilizacji, bo i na statki też przysłała pora, szanty stały się pewnym dodatkiem do rejsu. I moi klubowicze podczas zajęć lubią umilać sobie czas wspólnym śpiewaniem szant. Mają swoje ulubione pieśni, ale też chętnie poznają nowe, coraz uważniej wsłuchując się w ich treść, dopytują, co to są fały, czy bosman na pokładzie zawsze bywa zły. Coraz bardziej interesują się kulturą bycia na morzu.

Rejs jest ciekawym sposobem na sprawdzenie charakterów, bo przecież często na małej przestrzeni załoga liczy od 6 nawet do 10 osób. Mówię tu głównie o rejsach na Wielkich Jeziorach Mazurskich, skąd pochodzę i są one mi bliskie. Czasem rejsy trwające 7 lub 14 dni, daje się silnie we znaki uczestnikom. Zwykle załoga jest podzielona na wachty, ma wyznaczone zadania, co poprawia relacje i czasem odkrywa talenty – nawet te kulinarne. Podczas jednego z rejsów uczestnik zaproponował, że na obiad zrobi filety z kurczaka. *Jak zrobisz to będą* – powiedziałem i co? Dobrze były! Zawsze staram się załogantów ukierunkować na pewne działania, a dopiero, gdy widzę, że sobie nie radzą, wtedy pomagam lub szukamy innych rozwiązań.

Żeglowanie uczy pokory, logicznego myślenia, czasem jeden ruch rumplem w przeciwnym kierunku może skończyć się wywrotką lub uderzeniem w inną jednostkę pływającą lub pomost. Jeśli żeglarz opanuje teorie z żeglowania, a później przejdzie do praktyki, będzie ją szlifował do końca życia. Na wodzie zawsze zdarzają się sytuacje nieprzewidziane. Trzeba być zawsze gotowym na coś nowego, a nawet na groźnego i niebezpiecznego.

*Szesnaście lat miałem, gdy na żagle
Pierwszy raz w świat przyjaciel mnie zabrał –
Wdzięczny jestem mu za to do dziś.*

*Morze jest mym życiem i żywiołem
Do końca dni. Teraz, gdy zaczęłam,
Przyjaźń z nim – z tego już nie da się wyjść.
Jan Wydra, EKT Gynia*

Przyjaźń z morzem, z żaglami, z żeglarską przygodą gorąco polecam!

Piotr Grzebieniak
instruktor żeglarstwa
nauczyciel w ZSMiL w Słupsku

Wolontariusze z zagranicy w Szkole Podstawowej we Włynkówku

W Szkole Podstawowej im. Leopolda Staffa we Włynkówku gościliśmy trzech wolontariuszy z zagranicy. Studenci z Australii, Sri Lanki i Indii przyjechali do Polski w ramach projektu AIESEC. Organizacja ma na celu rozpowszechnianie takich wartości jak: tolerancja, odpowiedzialność, szacunek dla drugiego człowieka, poszanowanie poglądów politycznych i religijnych. Wizyta zagranicznych studentów odbyła się dzięki uprzejmości pani dyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Redzikowie Sylwii Sexton, która zaprosiła do współpracy pana dyrektora Łukasza Kossa i panią dyrektor Małgorzatę Dudę-Banach. Wolontariusze mieli okazję spędzić dwa tygodnie w szkołach Gminy Słupsk – w Redzikowie, Jezierzycach i we Włynkówku.

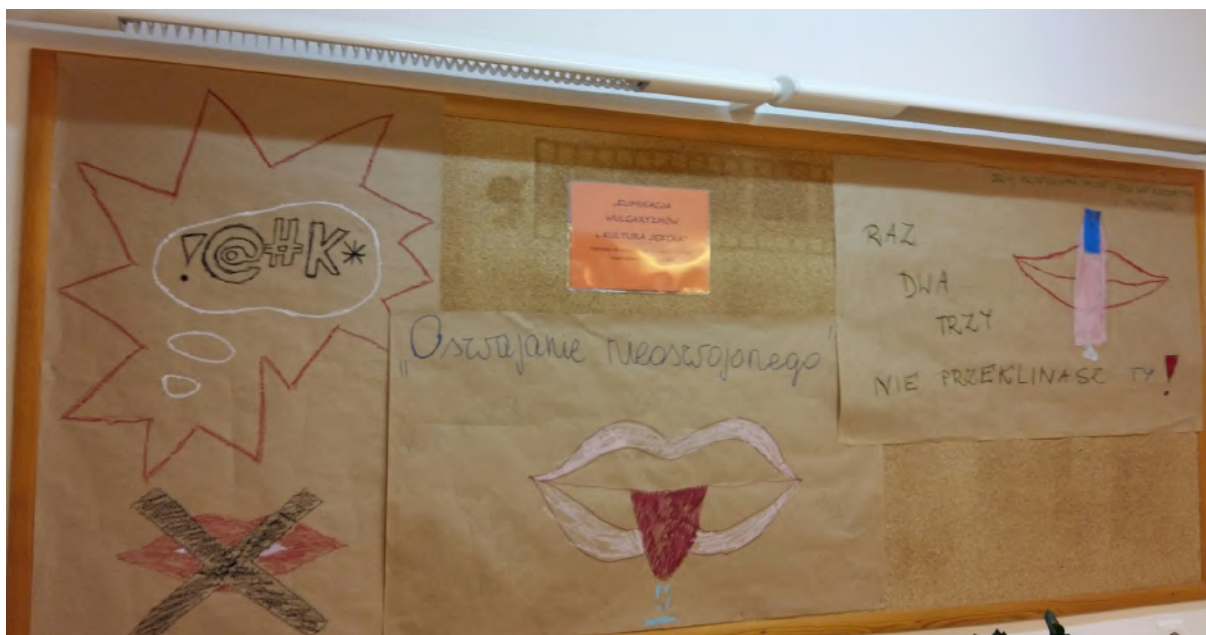
W dniach od 8 do 19 stycznia 2018 r. Srajan, Sue i Vincent prowadzili anglojęzyczne zajęcia dla uczniów naszej szkoły. Podczas warsztatów i prezentacji multimedialnych przybliżyli oni kulturę, tradycje i obyczaje swoich krajów, opowiadali o życiu młodych ludzi, przedstawili najśłynniejsze atrakcje turystyczne i miejsca, które warto zwiedzić. Uczniowie brali chętnie udział w niecodziennych zajęciach. Z zacięciem oglądali prezentacje, zadawali wiele pytań, uczyli się podstawowych zwrotów w językach naszych gości. Obcowanie z żywym językiem zachęciło młodzież do przełamania nieśmiałości i uświadomiło im, jak ważna jest nauka języków obcych. Wolontariusze byli pod wrażeniem ogromnej gościnności Polaków i pozytywnego nastawienia do obcokrajowców. W trakcie wizyty zorganizowaliśmy dla naszych przyjaciół wiele atrakcji, mieli oni okazję poznać codzienne życie i smak typowych polskich potraw. Dzięki uprzejmości pani dyrektor Małgorzaty Dudy-Banach, nauczycieli z naszej szkoły oraz rodziców uczniów, wolontariusze udali się z wizytą do Szkoły Podstawowej nr 9 w Słupsku, następnie do Szkoły Podstawowej w Charnowie, a na końcu do II Liceum Ogólnokształcącego w Słupsku. Mogli tam podzielić się wiedzą na temat swoich krajów, uczniowie przygotowali dla nich występy artystyczne oraz skorzystali z możliwości sprawdzenia swoich umiejętności językowych. Jednym z punktów wizyty było spotkanie w Urzędzie Gminy Słupsk, gdzie nasi goście mogli porozmawiać z przedstawicielami lokalnych władz.

Wizyta zagranicznych gości była niezwykle inspirująca. Nasi uczniowie stali się bardziej otwarci na kolejne spotkania z przedstawicielami innych krajów. Mamy nadzieję, że taka okazja nadarzy się już wkrótce.

Marta Kurzyniec-Sadowska
koordynator wizyty i opiekun gości
nauczyciel języka angielskiego
w Szkole Podstawowej we Włynkówku

Patriotyzm na co dzień

KULTURA JĘZYKA I ELIMINACJA WULGARYZMÓW

Prace uczniów Zespołu Szkół Ekonomicznych i Technicznych w Słupsku

Język pełni bardzo ważną rolę w życiu ludzi. Dzięki niemu możemy się komunikować, porozumiewać, przekazywać wzajemnie najróżniejsze informacje. Wykorzystując odpowiednie słowa, intonację, poprawną składnię potrafimy wyrazić emocje – pozytywne i negatywne. Język, którego używamy w życiu codziennym, identyfikuje nas z daną grupą, przedstawia nasze postrzeganie rzeczywistości. Niestety istnieje wiele czynników, które negatywnie wpływają na kulturę słowa. Rozwój środków masowego przekazu, różne grupy społeczne nastawione na konsumpcjonizm, zapożyczenia, skrótowość wypowiedzi, ubożenie środowiska oraz ogólne „poluzowanie” obyczajów i norm społecznych stało się realnym zagrożeniem dla rozwoju pięknej i poprawnej polszczyzny.

To niepokojące zjawisko w dużym stopniu dotyczy młodzieży. Coraz częściej wypowiedzi tej grupy nacechowane są agresją, wulgaryzmami i prymitywną odmianą języka. Musimy sobie zdawać sprawę, że nikt nie jest w stanie zupełnie usunąć wulgaryzmów z języka. Jednak to nie zwalnia nas – nauczycieli, wychowawców, pedagogów – z obowiązku wdrażania przekonania, że o słowo i kulturę warto dbać. Jesteśmy narodem, który posiada piękny i bogaty język. Historia naszego kraju, wszystkie tradycje, rozwój literatury i sztuki na przestrzeni wieków warte są promowania i rozpowszechniania przy pomocy ładnej, nieskażonej wulgaryzmami polszczyzny.

W trosce o kulturę języka właśnie, nauczyciele-bibliotekarze Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku postanowili włączyć się w prace nad pod-

trzymywaniem tradycji językowych oraz wdrażaniem i wzbogacaniem wiedzy o kulturze słowa wśród młodzieży. W tym celu powstał i realizowany jest z powodzeniem od 2011 roku, cykl warsztatów: „Kultura słowa i eliminacja wulgaryzmów”. Zajęcia skierowane są do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Spotkania prowadzone są metodami aktywizującymi, przy wykorzystaniu i prezentacji wybranej literatury zgromadzonej w księgozbiorniku biblioteki oraz projekcji fragmentów filmów dotyczących łamania reguł i norm społecznych. Uczniowie tworzą plakaty lub krótkie teksty rymowane promujące wypowiedzi pozbawione agresji, przekleństw i wulgaryzmów.

Podczas spotkań poruszane są zagadnienia dotyczące historycznej pozycji naszego języka, wyrazów obcych i rodzimych, agresji językowej w mowie potocznej. Zwracana jest uwaga na to, w jaki sposób media kształtują postawy i język, oraz w jaki sposób te same media można wykorzystać do forsowania idei „dbania o język”. „Czym skorupka za młodu nasiąknie...” – realizujemy warsztaty w zgodzie z tym powiedzeniem. Chcemy, aby młodzież nasiąkała pięknym i poprawnym językiem ojczystym. Wspieramy więc nauczycieli szkół w regionie w prowadzonych przez nich działaniach edukacyjnych i wychowawczych, co jest statutowym obowiązkiem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku.

Zapraszamy do udziału w warsztatach (a.melewska@pbw.slupsk.pl).

Agnieszka Melewska

*Wydział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów
PBW w Słupsku*

Wulgaryzmy i ich rola w języku uczniowskim

Łacińskie *vulgaris* ludowy, pospolity, wyraz, wyrażenie lub zwrot odczuwany współcześnie jako ordynarny, prostacki, o ujemnym zabarwieniu emocjonalnym, obecny w gwarze więziennej, w języku środowiska uczniowskiego, subkultur młodzieżowych. Stosowane także jako świadomy chwyt stylistyczny, środek ekspresji języka poezji dwudziestolecia międzywojennego. Tak wyjaśnia „Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów” Macieja Grochowskiego.

Dlaczego ludzie używają wulgaryzmów? Dla rozładowania stresu? Dlatego, że przeklinanie jest modne? A może to oznaka swego rodzaju dekadentyzmu? Psychologowie interpretują taką postawę jako sposób na obniżenie ciśnienia, zapewnienie sobie higieny psychicznej w coraz trudniejszych warunkach życia codziennego.

Pogłębiająca się frustracja społeczna daje swój upust często w stosowaniu wulgaryzmów. Tak dalece zubożamy swój język, że częstokroć jedno przekleństwo funkcjonuje jako odnośnik do wielu innych wyrazów. Niecenzuralne słowa coraz bardziej panoszą się w naszym języku. Wszystko wokół zaczyna być na wskroś prześląknięte wulgaryzmem. Zapanował on zarówno w filmie i literaturze, jak i w muzyce oraz malarstwie. Do niedawna dosadnym słownictwem posługiwali się jedynie ludzie mało wyrobieni językowo, którzy w prymitywny sposób wyrażają swoje emocje; z ubogim słownictwem i niskim poziomem etycznym. Obecnie niecenzuralnych słów używają także intelektualiści, artyści, urzędnicy i biznesmeni, więc dlaczego miałyby się im oprzeć dzieci, które często takie właśnie słowa słyszą w domu. Do tej pory sądzono, iż tzw. *rzucanie mięsem* uzależnione jest od wychowania, wykształcenia i środowiska w jakim żyjemy. Jednak coraz częściej zdarza się, że dziecko wywodzi się z dobrego, kulturalnego domu, a w szkole i na podwórku klnie jak szewc. Często ma to dla niego posmak zakazanego owocu. Stosuje je, by zaimponować kolegom, prowokować dorosłych, *urozmaić* wypowiedź, a także podkreślić własną wolność, niezależność, dorosłość.

Wulgaryzmy uczniów porządkują ich widzenie świata, czyniąc przedmiotem obelg wszystko, co nie mieści się w przyjętych przez nich normach. Mury na ulicach pełne są tak wyładowanych emocji. Podwórkowe subkultury nie lubią starości, policjantów ani szkoły. Zapanowała dość dziwna moda, nikt nie chce się przyznać do

pięknoduchostwa, dobrych manier, a dla większości Polaków słowo – elita, stało się nawet obelgą. Demokratyczny styl życia sprawił, że przykłady idą z dołu do góry. Dziś bardzo mocno na polszczyznę oddziałują również media. Dziennikarze i ich język jednak nie może być uznany za wzorzec, pomimo że niektóre formy przez ich używanie cieszą się popularnością. Autorytetem kulturowym nie są dziś także pisarze (tak jak w XIX w.), gdyż ich utwory często pisane są językiem stylizowanym na polszczyznę codzienną, potoczną, środowiskową, wulgarną (np. Dorota Masłowska „Wojna polsko-ruska”). Prowokacyjna wulgarność stała się cechą dzieł literackich. Pisarze szukają różnych dróg dotarcia do młodzieży. Mało który utwór ma szansę stać się hitem, jeżeli nie jest choć odrobinę niecenzuralny. Artyści sięgają po wulgaryzmy w celu wyrazistego przedstawienia środowiska swoich bohaterów. Młodzi ludzie widzą w tym zachętę do stosowania nieprzyzwoitych zwrotów.

Kino „rzuca mięsem” ile wlezie. O ile jeszcze w latach osiemdziesiątych zastępowało słowo *fuck* sympatycznym kurczę blade, o tyle obecnie lektorzy tłumaczą to dosłownie bez zająknięcia. Taka stylistyka stała się charaktery-

styczna dla niektórych twórców. Mistrzem w tym względzie stał się Władysław Pasikowski. Wypowiedzi jego bohaterów – twardzieli, wojskowych, ubeków w rodzaju: „Co ty, k... wiesz o zabijaniu” wprowadzili młodzi do swego słownika jako kultowe. „Pociągające” zwroty Bogusława Lindy stały się synonimem męskiego spojrzenia na świat. Ulubieni bohaterowie komercyjnych filmów to macho z cygarem w zębach, który pomiędzy jednym a drugim sztachnięciem wyrzuca z siebie różne „fucki” i „shity”. Do tego trzeba dorzucić jeszcze dużą dawkę przemocy. W taki właśnie sposób otrzymujemy „idealny” środek wychowawczy dla małolatów. Gdyby zadziałała dawna cenzura, która wykropkowałaby je z filmu, fabuła skróciłaby się o co najmniej jedną trzecią. Najbardziej pikantne są zwiastunami filmów, gdyż są gwarancją, że widz je obejrzy.

Nobilitacja wulgaryzmów do rangi artystycznej odebrała je od sfery tabu, usprawiedliwiła i usankcjonowała. Najdosadniej sztywność języka „ośmieszyła” Agnieszka Chylińska, która odbierając Fryderyka 96, wykrzy-

Nie podlegającym dyskusji jest fakt, że walka z niecenzuralnym słownictwem musi być konsekwentnym i wspólnym działaniem wszystkich pracowników szkoły. Nie należy przerzucać odpowiedzialności za czystość języka tylko na polonistów i wychowawców, ponieważ nie przyniesie to oczekiwanych rezultatów. Jako nauczyciele powinniśmy w szczególny sposób dbać o poprawność języka, który jest narzędziem naszej pracy.

czała: „Fuck off, nauczyciele”. Uczniowie aż zacierali ręce, że nareszcie ze sceny padło słownictwo, które do tej pory wypisywali w szklonych ubikacjach. Niestety wraz z dobrodziejstwami demokracji wynurzyło się nieco brudu, mianowicie nastąpiła promocja chamstwa. Ponieważ obecnie kultura jest dla wszystkich, więc o doborze repertuaru decyduje wyłącznie odbiorca, coraz bardziej krzykliwy.

Teksty młodzieżowych subkultur niestety do liryki nie należą. „Rozp....wam domostwa, rozj...., co się da”, rapuje Liroy. Kapela Nagły Atak Spawacza grozi mu: „za te profanacje, które odp....spotka cię solidna k....kara”. Jakże łagodnie brzmią przy tym słowotoku nieszkodliwe hipisowanie i polski rock lat osiemdziesiątych. Okazało się, że firmy fonograficzne zaczęły najbardziej zarabiać na małolatach, lansując hip-hop i rap przeniesiony do nas prosto z nowojorskiego Bronksu. Liroy kreowany na ubożego chłopaczynę sprowokował prawdziwy boom na prymitywizm. Młodzi ludzie twierdzą, że ich slang jest taki jak środowiska, z którym się identyfikują, są po prostu wolni. Ale tak naprawdę nie wiedzą od czego. Klną dla efektu, gdyż będąc wulgarnymi, wydają się groźniejsi. Z obrzydzeniem słucha się monologów młodzieży z „ch....złamanym” w roli kropki, zwłaszcza, gdy jesteśmy w pięknym miejscu na wakacjach. Pragniemy odpocząć, ale niestety narażeni jesteśmy na odrażające dialogi sąsiadów.

Językoznawcy rozłożyli ręce, gdy słowo „zajeb....” zrobiło taką karierę, iż zaczęto nim określać nawet poezję. Przestali udawać, że nie ma wyrazów, którymi posługuje się cała Polska. Najczęściej w domowym zaciszu przestajemy kontrolować swój język, padają wówczas dosadne skrótów. Dziecko najszybciej przyswaja teksty Liroya, mamy czy taty. Są to w końcu autorytety.

Badania prof. Zgólkowej dowiodły, iż praktycznie każde dziecko zna brzydkie wyrazy: „Jak rodzice się kłócą i biją, tak mówią”; „Mama tak na mnie krzyczy”; „Dorosłym wolno, bo są nerwowi”. Przedszkolaki umieją nawet użyć zwrotu – „ty szmato” we właściwym kontekście. Dla dzieci swoboda w operowaniu słowem zakazany jest oznaką swobody dorosłych: „Powieм dopiero, jak dorosnę”. Jak zatem można zauważyć wszystko ma swój początek w domu rodzinnym, choć nie jest jedynym wyznacznikiem, że dziecko będzie później posługiwało się niecenzuralnym słownictwem.

Problem jest szeroki i dość niepokojący, dlatego postanowiłam przyjrzeć się mu nieco bliżej. Codziennie przecież w naszej pracy nauczycielskiej po wielokroć zwracamy uwagę dzieciom. Uważam, że w tym momencie istotne jest uświadomienie sobie źródła stosowanych wulgaryzmów. Dlatego uważam, że oprócz zwrócenia uwagi dziecku stosującemu niecenzuralne słowa, ważna jest rozmowa z nim, choćby krótka, która spowoduje nawet nikłą refleksję nad sensem i celowo-

ścią stosowanego przez nie słownictwa. Wątpliwości i pytania nurtujące większość pedagogów dotyczą oczywiście skutecznych metod walki z wulgarnym słownictwem. Nie podlegającym dyskusji jest jednak fakt, że walka z niecenzuralnym słownictwem musi być konsekwentnym i wspólnym działaniem wszystkich pracowników szkoły. Nie należy przerzucać odpowiedzialności za czystość języka tylko na polonistów i wychowawców, ponieważ nie przyniesie to oczekiwanych rezultatów. Jako nauczyciele powinniśmy w szczególności sposób dbać o poprawność języka, który jest narzędziem naszej pracy. Język jest podstawowym sposobem komunikacji międzyludzkiej, narzędziem myślenia i poznawania świata, szczególnie istotnym dla dzieci. Za jego pomocą przekazujemy informacje, wyrażamy emocje i uczucia, oddziałujemy na innych. Dzieci są baczniymi obserwatorami i naśladowcami. Język, jakim my nauczyciele, dorośli posługujemy się, tworzy obraz ich rzeczywistości, może wzruszać, wywoływać uczucia estetyczne. Jest swego rodzaju pośrednikiem między nami a światem zewnętrznym, pozwala poznawać i interpretować rzeczywistość obecną poprzez przeszłość. Tak różnorodne funkcje języka przemawiają za tym, aby dbać o jego poprawność, dążyć do doskonalenia sprawności oraz kultury na co dzień.

Języka wulgarnego używają przede wszystkim chłopcy, rzekomo dodając sobie w ten sposób męskości. Nie chcą używać „babskiego” języka, bo to dyskredytuje ich we własnych oczach. Niestety ostatnio daje się zaobserwować coraz częstsze używanie wulgaryzmów także przez dziewczynki, które wyglądają jak piękne królewny, a bluzgają jak pospolite lumpy. Chcą pokazać chłopcom, jakie to z nich równe kumpele. Badania CBOS z 2013 roku potwierdziły, że klnie już prawie 80 % rodaków, a z roku na rok ten odsetek jest większy. Wulgaryzmy możemy usłyszeć wszędzie – w przestrzeni publicznej – 63 %; w miejscach rozrywki i spędzania czasu wolnego – 56 %; w pracy i w szkole – 55 %. Wulgaryzmów używają częściej młodzi, do 34. roku życia, a obecny odsetek przeklinających jest najwyższy z dotychczas odnotowanych (w ciągu ostatnich 14 lat).

Wulgaryzmy nie są traktowane jako błędy językowe, niestety naruszają normy współżycia społecznego. Obrona polszczyzny przed ich ekspansją jest obowiązkiem każdego. Powinniśmy propagować dobre, piękne wzory językowe. To zadanie w szczególności należy do nauczycieli, wykładowców, programów publicystycznych w radiu i telewizji, polityków, księży. Język jest składnikiem dziedzictwa kulturowego narodu, dlatego należy go chronić przed zaśmiecaniem, dbać o jego piękno.

Joanna Kierul-Cieślak

nauczyciel polonista

w Szkole Podstawowej nr 4 w Słupsku

INTERDYSCYPLINARNY PROJEKT

A może nad morze – wodna potęga matematyki

Praca współczesnego nauczyciela jest niezwykle złożonym zjawiskiem. Najogólniej można powiedzieć, iż podstawowym celem współczesnego kształcenia jest tak ukształtować człowieka, aby był on zdolny do realizacji nowych inicjatyw, niewykluczających oczywiście dorobku poprzednich pokoleń, nastawionych na wykreowanie człowieka twórczego, wynalazczego i odkrywczego. Dlatego w edukacji istotnym elementem okazuje się być dbanie o równomierny rozwój wiedzy oraz umiejętności uczniów, a także kształtowanie właściwych postaw w wielu płaszczyznach poznawczych.

Mając na uwadze tak postawioną tezę, coraz częściej w pracy nauczyciela można spotkać się z poszukiwaniem nowatorskich metod kształcenia, które dopasowują się do nowych tendencji we współczesnej dydaktyce. Niewątpliwie takim sposobem nauczania i uczenia się jest metoda projektu, bazująca na aktywności własnej realizujących projekt uczniów. Jej założenia wypracowane przez znanego dydaktyka Williama Kilpatricka w pracy pn.: *The Project Method* widoczne są w działalności słupskich szkół, między innymi w Zespole Szkół Mechanicznych i Logistycznych w Słupsku, który zrealizował nowatorski interdyscyplinarny projekt pn.: *A może nad morze – wodna potęga matematyki*.

Założenia projektu

Przedmiotowy projekt edukacyjny uwzględnia dość popularną dzisiaj tendencję ukierunkowaną na kształtowanie tożsamości lokalnej, a realizacji takiego celu niewątpliwie sprzyja nadmorskie położenie naszego województwa. Dlatego też projekt *A może nad morze – wodna potęga matematyki* został wysoko oceniony przez ekspertów i otrzymał dofinansowanie Fundacji mBanku.

Zadaniem priorytetowym projektu było przedstawienie społeczności uczniowskiej w sposób praktyczny i interesujący zagadnień matematycznych, powiązanych z edukacją morską. Cele operacyjne zaś oscyływały wokół zaprezentowania praktycznych zastosowań matematyki tj.: wykorzystania twierdzenia Talesa oraz funkcji trygonometrycznych. Działania projektowe połączone były z promocją matematyki wśród dzieci i młodzieży słupskich szkół oraz miały za zadanie wspierać rozwój zainteresowań młodych ludzi, pomagać w kształtowaniu kompetencji społecznych i informatycznych, budować poczucie odpowiedzialności za rozwój społeczności lokalnej oraz rozwijać umiejętności dzielenia się wiedzą oraz prezentowania własnych osiągnięć.

Uczniowie bezpośrednio zaangażowani w realizację zaplanowanych działań zostali podzieleni na trzy grupy:

➔ *Grupa specjalistów od trygonometrii w życiu codziennym* – realizująca zadanie przygotowania i przeprowadzenia zajęć warsztatowych, skierowanych do uczniów ZSMiL, a następnie do młodzieży Gimnazjum nr 2 i Szkoły Podstawowej nr 11 w Słupsku;

➔ *Grupa potomków Talesa z Miletu* – realizująca zajęcia warsztatowe z zakresu zastosowania twierdzenia Talesa na bazie gry opartej na aplikacji *Kahoott* oraz wesołej zabawy pn. balony Talesa. W zajęciach uczestniczyli uczniowie z klas II i III byłego Gimnazjum nr 4 w Słupsku;

➔ *Grupa magików od spraw morskich* – realizująca zadania związane z pracami bosmańskimi oraz nauką wiązania węzłów marynarskich, jak również działań upowszechniających edukację morską wśród dzieci i młodzieży słupskich szkół, związanych z promocją zawodu marynarza pokładowego.

Statystycznie, na etapie projektowym zaplanowano, iż w projekcie będzie uczestniczyć 390 uczniów z klas II-IV Zespołu Szkół Mechanicznych i Logistycznych w ramach różnorodnych zajęć tj.: warsztatów, pokazów, prezentacji poświęconych twierdzeniu Talesa i funkcjom trygonometrycznym oraz zajęć poświęconych prezentacji implementacji matematyki w edukacji morskiej.

W trakcie opracowywania założeń projektu za główny cel postawiono sobie wykorzystanie walorów lokalizacyjnych okolicy do prowadzenia zajęć i spotkań. Atrakcyjność zatem wzbudzać miała głównie sceneria: tj.: port morski w Ustce, jednostka Marynarki Wojennej – Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej w Ustce, zajęcia na statku SAR z udziałem specjalistów morskich.

Treści tematyczne projektu

W ramach realizacji projektu interdyscyplinarnego zrealizowano wiele przedsięwzięć dydaktyczno-szkoleniowych, które ukierunkowane były na ukazanie wykorzystania matematyki w innych dziedzinach nauki, w tym edukacji morskiej. Jedną z form pracy w tym zakresie były wycieczki dydaktyczne. Matematyka w tzw. plenerze ukazała swoją przydatność, co potwierdziła ewaluacja cząstkowa przeprowadzonych zajęć. Pomiar pierśnicy drzewa, czy jego wysokości na podstawie pomiarów długości ich cieni czy pomiar szerokość rzeki

Słupi wykonany z jednego brzegu z wykorzystaniem twierdzenie Talesa, to tylko niektóre z zadań terenowych, w których matematyka okazała się niezbędna. Zapożyczone z topografii i terenoznawstwa zasady zweryfikowane w terenie, odsłoniły prostotę w posługiwaniu się zasadami trygonometrycznymi w praktyce.

Zastosowanie twierdzenia Talesa w terenie
Źródło: ARCHIWUM AUTORA

Niewątpliwie kreatywne okazały się być zajęcia w porcie morskim Ustka. Oprócz samych pomiarów nabrzeży, falochronów, pirsów i polerów, jak również akwenów portowych tj. awanportu, czy obrotnicy, dodatkową atrakcją dla uczniów było zwiedzanie statku ratowniczego typu SAR 3000 należącego do Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa. Uczniowie bardzo szybko dostrzegli związek matematyki z urządzeniami nawigacyjnymi, jak również potrzebę przeliczania jednostek i parametrów przez mechaników okrętowych, nawigatorów oraz personel pokładowy.

Niezwykle kreatywnymi zajęciami projektu były spotkania tematyczne dotyczące kartografii i geometrii wykreślnej, które poprowadził kmdr ppor. rez. dr Dariusz Kloskowski. Autor wielu spotkań z młodzieżą „Mechanik” poprowadził dwugodzinne warsztaty dla uczniów klasy III CT, w trakcie których przybliżył pojęcia związane z nawigacją i powiązał je ze współczesną matematyką, wskazując jednocześnie na aspekty bezpieczeństwa.

Oprócz zajęć terenowych oraz spotkań z udziałem zaproszonych specjalistów, młodzież samodzielnie poszukiwała rozwiązań w zakresie powiązań matematyki i edukacji morskiej. Przykładem były chociażby zajęcia z prac bosmańskich, w czasie których powstały tablice węzłów, z jednej strony wzbogacające środki dydaktyczne szkoły, z drugiej zaś dające uczniom motywację do dalszych poszukiwań matematyczno-morskich, niekoniecznie w ławach szkolnych

Podsumowanie

Podsumowując projekt, należy zwrócić uwagę na dualizm wypływający z ewaluacji końcowej założonych celów. Z jednej strony zauważono korzyści takie jak: ponadprzeciętny rozwój kompetencji społecznych oraz przejawy kreatywnego myślenia i konsekwentnego osiągnięcia celów. Było to efektem poszukiwań samych uczniów, a nie wiedzy podanej w formie lekcyjnego przekazu.

Z drugiej strony dzięki zastosowanej formule finansowania przedsięwzięcia, w szczególności ze środków Fundacji mBanku, szkoła mogła wyposażyć gabinety o nowe pomoce dydaktyczne oraz zrealizować zajęcia w terenie bez obciążania kosztami udziału w nich uczniów.

dr Beata Kloskowska
nauczyciel matematyki

Monika Szczepkowska
nauczyciel matematyki
w Zespole Szkół Mechanicznych i Logistycznych
w Słupsku

Zajęcia z nawigacji morskiej i geometrii wykreślnej.
Źródło: ARCHIWUM AUTORA

O egzaminach czyli matematyka łączy pokolenia

Urodziliśmy się w latach 70., wychowaliśmy się w latach 80-90. XX wieku. Jesteśmy ostatnim pokoleniem gier podwórkowych, pierwszym gier wideo. Nauczyliśmy się obsługiwać magnetowid, żyliśmy bez telefonu komórkowego, jeździliśmy na rowerze, nie mieliśmy dwustu kanałów, płaskich ekranów, dźwięków przestrzennych. Wydawałoby się, że wszystko minęło – bezpowrotnie!

Okazuje się jednak, że jest coś, co będzie łączyć pokolenie lat osiemdziesiątych ze współczesną młodzieżą – egzamin ósmoklasisty.

Trzydzieści lat temu po ukończeniu ósmej klasy w szkole podstawowej zdawało się egzamin do nowej, wybranej szkoły średniej. Nowa wybrana i wymarzona szkoła, nowe miejsce, nieznanymi nauczyciele, nieznanymi jeszcze nowi koledzy i ten brak pewności, czy zdasz egzamin i czy się dostaniesz do szkoły, bo na jedno miejsce przypadało kilku kandydatów. Selekcja!

Wtedy po skończonej szkole podstawowej negatywny wynik egzaminu decydował o dalszym niepewnym losie ucznia. Dziś wyniki egzaminu ósmoklasisty – mimo że pisany jest w szkole podstawowej – nie będą miały wpływu na ukończenie tej szkoły. Choć z pewnością będą decydowały przy rekrutacji o przyjęciu do szkoły ponadpodstawowej. I to na nim chciałabym skupić swoją uwagę.

Zarówno teraz, jak i wtedy, egzamin z matematyki był obligatoryjny. „Wczoraj” zestaw zadań był skrupulatnie zapisany przez przewodniczącego komisji na dużej tablicy (nie było wtedy kserokopiarek); składał się z pięciu zadań i był inny dla każdego województwa. Zadania te były otwarte, schemat wyglądał tak (źródło – „Kalendarz ósmoklasisty” GWO, rok wydania 1991):

1. Oblicz, jakim procentem liczby a jest liczba b , jeśli

$$a = 2\frac{1}{3} - 4\frac{2}{3} \cdot \sqrt{2\frac{23}{49}} + 3^0 \cdot 3^3 + (\sqrt{7} - 3)(\sqrt{7} + 3)$$

$$b = \left(\sqrt{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} + \sin 30^\circ \cdot \operatorname{tg} 45^\circ \right) \cdot \frac{1}{4} + \left[\left(-\frac{3}{2} \right) : \frac{9}{8} + 5\frac{5}{6} \cdot \frac{3}{7} \right]$$

2. Rozwiąż algebraicznie i graficznie układ równań

$$\begin{cases} (x+2)^2 - (x-3)^2 - (y+2)^2 = 3 - y^2 \\ x - 5y - \frac{1,5+3y}{3} = 3 \cdot \frac{2x+3}{2} \end{cases}$$

3. Wykresy funkcji określonych wzorami: $y = x + 1$ i $y = -x + 5$ przecinają się w punkcie C.
  - a) wyznacz współrzędne punktu C,
  - b) oblicz pole i miary kątów wewnętrznych trójkąta ABC, gdzie A i B są punktami, w których proste przecinają oś odciętych.
4. W okrąg o promieniu 1 m wpisano trapez równoramienny, którego dłuższa podstawa jest średnicą okręgu, a kąt ostry ma miarę 60° . Oblicz obwód i pole trapezu.
5. Równoległobok o boku długości $2a$ i a oraz kącie ostrym φ obraca się dookoła dłuższego boku. Oblicz objętość powstałej bryły. Wykonaj obliczenia dla $a = 3$ i $\varphi = 60^\circ$.

Zadania rozwiązywało się na papierze kancelaryjnym. Liczyła się dobra organizacja przestrzeni i prawidłowość wykonywanych rysunków konstrukcyjnych. Na takim egzaminie informacją zwrotną była ocena i lista osób przyjętych do wymarzonej szkoły średniej. To dopiero były emocje!... Tłumy zestresowanych piętnastolatków, z pokolenia wyżu demograficznego końca lat 70. XX wieku, tablica ogłoszeń i jedno pytanie: jestem czy nie jestem wśród przyjętych?

Oto inne przykładowe zadania z egzaminu w latach 1988-1990:

1. W okrąg o promieniu $r = 10$ cm wpisano trójkąt. Środek okręgu leży na jednym z boków trójkąta, a stosunek długości pozostałych boków trójkąta wynosi 3:4. Oblicz pole tego trójkąta. [Kraków 1988].

2. Na okręgu, którego środkiem jest punkt O obrano kolejno trzy punkty A, B i C w ten sposób, że miara kąta AOB wynosi 40° , a miara kąta BOC wynosi 60° . Oblicz miary kątów trójkąta ABC. [Słupsk, 1990].

Czy dzisiejszy absolwent gimnazjum lub przyszły absolwent 8-letniej szkoły podstawowej poradziłby sobie z tymi zadaniami? Odpowiedź może być jedna – nie ten program, więc część tych zadań jest jakby poza jego „zasięgiem”.

Zadania, jakie pojawią się w przyszłym roku szkolnym na arkuszu egzaminacyjnym ósmoklasisty z matematyki, będą sprawdzały poziom opanowania umiejętności opisanych w następujących wymaganiach ogólnych w podstawie programowej kształcenia ogólnego:

- sprawność rachunkowa,
- wykorzystanie i tworzenie informacji,
- wykorzystanie i interpretowanie reprezentacji,
- rozumowanie i argumentacja.

Nie będą to zadania pisane na tablicy – będą na wydrukowanym arkuszu papieru, z dołączoną do zakodowania kartą odpowiedzi do zadań. Nie będą ocenione stopniem – tego już nie praktykuje się od 2002 roku, kiedy „wystartowały” pierwsze egzaminy maturalne. Dzisiaj będzie to wynik w skali procentowej i centylowej.

W wydrukowanym kilkunastostronicowym arkuszu egzaminacyjnym z matematyki dla ósmoklasisty znajdzie się blisko 20 zadań – zarówno zamkniętych, jak i otwartych. Wśród zadań zamkniętych będą m.in. te wyboru wielokrotnego, zadania typu prawda-falsz oraz polecenia na dobieranie.

Oto kilka przykładowych zadań, jakie proponuje się na egzaminie ósmoklasisty:

1. Marta zapisała w systemie rzymskim cztery liczby: CLXX, CXC, CCLXX oraz CCL. Która z nich znajduje się na osi liczbowej najbliższej liczby 200? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. CLXX B. CXC C. CCLXX D. CCL

2. Uzasadnij, że pierwszy dzień września i pierwszy dzień grudnia tego samego roku wypadają w tym samym dniu tygodnia.

3. W układzie współrzędnych na płaszczyźnie dane są punkty: $K = (-2, 8)$ i $M = (4, 6)$. Podaj współrzędne punktu P takiego, że jeden z trzech punktów P , K , M jest środkiem odcinka o końcach w dwóch pozostałych punktach. Podaj wszystkie możliwości.

Jak będzie na egzaminie w 2019 roku? Czas pokaże. Jedno jest pewne – zadania z „mojego pokolenia” były zdecydowanie trudniejsze.

A jakie będą zadania z matematyki za kolejne trzydzieści lat? Być może po tych następnych trzydziestu latach ktoś spróbuje przeprowadzić analizę porównawczą zadań z egzaminów 2019 i 2049 roku? Ale czy będą to zadania drukowane na arkuszu testowym z dołączoną (jak obecnie) do zakodowania kartą odpowiedzi? Czy wszyscy będą siedzieli w kilkunasto- lub kilkudziesięciuosobowych salach, pojedynczo usadzeni przy stolikach? A może to będzie egzamin na odległość, przy komputerze lub innym urządzeniu?

Póki co, wszystkim zdającym
życzę powodzenia ;)

Katarzyna Orbik-Balcerzak
nauczyciel matematyki
w Szkole Podstawowej w Starkowie

BIOLOGIA

Ważny element edukacji przyrodniczej dzieci w szkole podstawowej

Edukacja przyrodnicza odgrywa ważną rolę w rozwoju młodego człowieka i prowadzona jest od najwcześniejszych lat nauki dziecka. Realizowana od bieżącego roku szkolnego 2017/2018 nowa podstawa programowa w szkole podstawowej nakazuje, by obecni uczniowie klas siódmych – w miejsce przyrody – rozpoczęli naukę: biologii, chemii, fizyki i geografii. Zmiany programowe sukcesywnie będą obowiązywać od piątej klasy. W klasie czwartej będzie nadal nauczany przedmiot: przyroda.

Ramowy plan nauczania dla szkoły podstawowej, przygotowany przez MEN dla przedmiotu biologia w szkole podstawowej, przewiduje łącznie do realizacji 5 godzin tego przedmiotu. Układ godzinowy nauczania biologii przedstawiono w poniższej tabeli.

Klasa	V	VI	VII	VIII
Liczba godzin w tygodniu biologii	1	1	2	1

W materiałach na temat wprowadzania nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (2017) przygotowanych dla nauczycieli przez MEN we współpracy z ORE można przeczytać:

Nauczanie biologii w szkole podstawowej ma na celu rozwijanie u uczniów chęci poznawania świata, kształtowanie u nich właściwej postawy wobec przyrody i środowiska. Człowiek jako integralna część tego świata powinien poznać podstawy jego funkcjonowania. O tym traktują treści dotyczące różnorodności biologicznej i środowiska przyrodniczego, a także ich ochrony. Niezwykle istotnym aspektem nauczania biologii jest zdrowie (...) Aby zrozumieć istotę nauki o życiu, nieodzowna jest także wiedza praktyczna. (...) Biologia jako nauka interdyscyplinarna kształtuje u uczniów myślenie naukowe i krytyczne podejście do informacji. Umiejętności te przydatne są zarówno w codziennym życiu, jak i dalszej edukacji. Nauka biologii w szkole podstawowej umożliwi zatem uczniom nabycie niezbędnej wiedzy użytecznej w każdej sferze życia.

Trudno nie zgodzić się z tak przedstawionymi zapisami.

Jeśli porównać nową podstawę, z obowiązującą obecnie w klasach gimnazjalnych, można zauważyć, że cele kształcenia – wymagania ogólne zostały jedynie w niewielkim stopniu przereklamowane. I tak, na przykład, w miejsce zapisu Znajomość różnorodności biologicznej i podstawowych procesów biologicznych pojawił się zapis Znajomość różnorodności biologicznej oraz podstawowych zjawisk i procesów biologicznych. Jako wymagania ogólne wprowadzony został dodatkowo zapis Postawa wobec przyrody i środowiska. Zatem według nowej podstawy, uczeń powinien uzasadnić konieczność ochrony przyrody, prezentować postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych, opisywać i prezentować postawy i zachowania człowieka odpowiedzialnie korzystającego z dóbr przyrody.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe w nowej podstawie zostały bardziej uszczegółowione. Niewątpliwie zwraca uwagę nowy dział: Zagrożenia różnorodności biologicznej, który w nowy sposób podejmuje zagadnienia związane z ochroną przyrody. Uczeń powinien umieć przedstawić istotę różnorodności biologicznej, podać przykłady gospodarczego użytkowania ekosystemów, analizować wpływ człowieka na różnorodność biologiczną, uzasadniać konieczność ochrony różnorodności biologicznej, przedstawiać formy ochrony przyrody w Polsce oraz uzasadniać konieczność ich stosowania dla zachowania gatunków i ekosystemów. Z drugiej strony, z podstawy zniknął punkt mówiący o przyczynach i skutkach globalnego ocieplenia.

Obecnie najtrudniejszym wyzwaniem dla nauczycieli biologii jest nauczanie tego przedmiotu w klasie VII oraz w dwóch kolejnych latach – dzieci z obecnych klas V i VI. Uczniowie ci przeskakują bowiem w klasie VII do realizacji nowej podstawy programowej, bazując na wiedzy i umiejętnościach biologicznych nauczanych od klasy IV do VI na przedmiocie przyroda.

Zgodnie z zapowiedziami MEN od roku szkolnego 2018/2019 w ostatniej klasie 8-letniej szkoły podstawowej będzie przeprowadzany egzamin ósmoklasisty. Do roku szkolnego 2020/2021 egzamin ósmoklasisty przeprowadzany będzie jedynie z języka polskiego, języka obcego nowożytnego i matematyki. Od roku szkolnego 2021/2022 z przedmiotów: język polski, matematyka, język obcy nowożytny oraz jeden z przedmiotów do wyboru spośród: biologii, chemii, fizyki, geografii. Oznacza to, że nauczyciele biologii mogą w pewnym sposób ostudzić emocje w związku z obawami o brak możliwości właściwego przygotowania uczniów do egzaminu z biologii. Obecni czwartoklasiści realizują nową podstawę programową, zatem nauczyciele będą mieli możliwość w sposób bardziej skuteczny przygotować do egzaminu młodych pasjonatów biologii.

Biologia to fascynujący przedmiot, dotyczący zjawisk bezpośrednio oddziaływających na każdego człowieka i mających wpływ na życie każdej istoty. Z drugiej strony, to przedmiot o szerokim spektrum zagadnień biologicznych: mieści się w nim i botanika, i zoologia, i genetyka, i szereg innych dziedzin. Wymaga od uczniów nie tylko wykształcenia ogólnie pojętej wrażliwości biologicznej, ale również znajomości wielu faktów, zjawisk i procesów, a także właściwego nazewnictwa biologicznego. Przyswojenie tej wiedzy wymaga wiele wysiłku. Warto wspomnieć o możliwości wykorzystania zdobytych neurodydaktyki w procesie nauczania uczniów. Tym bardziej, że uczniowie w wieku 11-14 lat będą uczyć się tych samych treści, co w tej chwili młodzież w wieku 13-15 lat. Trudno obecnie przewidzieć, jaki będzie to miało wpływ na przyswajanie wiedzy i zdobywanie umiejętności biologicznej przez uczniów.

Mądry nauczyciel na pewno doskonale zdaje sobie sprawę, że jedynie część uczniów będzie zgłębiać wiedzę biologiczną do końca swojej edukacji. Należy pamiętać o tym, co uniwersalne – uczyć dbałości o swoje zdrowie i środowisko, miłości do przyrody. Sądzę, że wielu spośród nas – zajmujących się biologią na co dzień – w pełni realizuje stwierdzenie Konfucjusza: *Co usłyszę, zapomnę. Co zobaczę, zapamiętam. Co sam zrobię, zrozumie.* Jestem pewna, że na lekcjach biologii nieodzownym elementem są zajęcia w terenie, doświadczenia, eksperymenty, zajęcia z mikroskopem i inne metody aktywizujące uczniów do poznawania przyrody. I wszystkie te elementy są z pewnością wykorzystywane przez nauczycieli w codziennej praktyce szkolnej.

dr Anna Kreft

*konsultant ds. edukacji przyrodniczej,
pracy z uczniem zdolnym i diagnozy edukacyjnej
w ODN w Słupsku*

LITERATURA:

1. Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Biologia. MEN. ORE. 2017
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

Kształtowanie podejścia do uczenia się poprzez Ocenianie Kształujące

Zwykli nauczyciele uczą swoich uczniów, aby odnosili sukcesy.

Wielcy nauczyciele uczą swoich uczniów, jak porażki przekształcić w sukces.

Wielcy nauczyciele XXI w., w dobie internetu, telefonów, tabletów, smartfonów poszukują coraz to lepszych rozwiązań, pomysłów, aby zaciekawić uczniów swoim przedmiotem. Rozpoczynając swoją pracę czternaście lat temu w charakterze nauczyciela – przyrodnika, szczęśliwym trafem, trafiłam do małej szkoły położonej w samym sercu Parku Krajobrazowego Dolina Słupi.

Park, las, rzeka, jeziora, rośliny, zwierzęta i... dzieciaki chętne do zgłębiania tajemnic przyrody. Małymi kroczkami, a na dzień dzisiejszy już cyklicznie, współpracuję z instytucjami o charakterze przyrodniczym, organizując uroczystości, imprezy, konkursy i turnieje. Formy te cieszą się dużą popularnością wśród uczniów, bo jak to często bywa – poprzez zabawę uczymy się tego, co najważniejsze. I Dzień Wiosny, Dzień Braterstwa Stworzeń to akcje angażujące całą społeczność szkolną. Rywalizacja klasowa, stopniowanie trudności rund, różnorodność form i zadań pozwala każdemu z uczniów na aktywne uczestnictwo.

Tygodniowe wyjazdy rok rocznie rezerwowane dla całej klasy na Zieloną i Błękitną Szkołę, wpisane są w kalendarz szkolny i z utęsknieniem wyczekiwane są przez uczniów. Pobyty te poszerzają wiedzę przyrodniczą, integrują zespół klasowy, pozwalają nauczycielowi i uczniowi być w innych relacjach niż klasa – ławka, uwrażliwiają na otaczającą przyrodę.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom reformy edukacji z wielkim sukcesem działa w mojej szkole Koło Młodego Eksperymentatora. Wykorzystując substancje z życia codziennego i otoczenie przyrodnicze, młodzi badacze obserwują, wyławiają, przeprowadzają doświadczenia, snują wnioski i poszukują trafnych odpowiedzi pod moim czujnym okiem.

Biologia, chemia i przyroda to przedmioty ciekawe, choć trudne i nie do końca lubiane przez dzisiejszą młodzież szkolną. Mając tę świadomość, poszukuję nowych rozwiązań, metod i form pracy. Strzałem w dziesiątkę okazało się **Ocenianie Kształujące**, które wiele lat temu pojawiło się i zagościło na stałe w mojej szkole.

Sensem tego oceniania jest pozwolenie uczniowi być w procesie uczenia się i jednocześnie być świadomym tego procesu. Umiejętność sformułowania celu przez na-

uczyciela i pewność, czy uczniowie go rozumieją, to podstawa każdej lekcji. Świadomość celu, do jakiego dąży uczeń i informacja, w jakim stopniu go osiągnął, jest dla nauczyciela, jak i dla samego ucznia, bardzo ważna w procesie uczenia.

Żadne wiatry Ci nie będą sprzyjały, jeżeli nie wiesz, do jakiego portu płyniesz

W natłoku informacji, dużej ilości materiału, umiejętność sformułowania celu lekcji, to pokazanie tego konkretnego portu, do którego uczeń płynie. Staram się tak kierować swoimi lekcjami, aby moi uczniowie mieli świadomość tego, co chcą osiągnąć, do czego im się to przyda, w jaki sposób mogą to osiągnąć i w jaki sposób mogą się poprawić, jeśli nie uda się osiągnąć celu całkowicie. Metod i elementów pracy OK jest dużo i nie każda lekcja składa się ze wszystkich jego elementów. To my decydujemy, dostosowując możliwości do tematu, a przede wszystkim chęci, który z elementów *Oceniania Kształującego* wpleciemy w tok lekcji.

Ocena – ważna jest dla przedszkolaka, ucznia, rodzica, jak również dorosłego człowieka. Nie zawsze sprawiedliwa, słuszna, zasłużona. Zdaję sobie sprawę, że słaba ocena potrafi zniechęcić, że każdy stopień dla ucznia będzie miał inny wymiar i odmienne znaczenie. Niebagatelny wydzźwięk ma też postawa rodzica, który w progu, witając swoją pociechę, pyta: *Co dostałeś?* Dążę do zmieniania tych nawyków u rodziców, zachęcając ich do zadawania pytania: *Czego się dziś nauczyłeś w szkole?* Alternatywą oceny wyrażonej cyfrą, jest ocena opisowa, która kształtuje wewnętrzną motywację, a ta jest przecież głównym celem edukacji.

Elementem OK jest samoocena, czy też ocena koleżeńska – trudna, bo wymagająca od ucznia zdrowego spojrzenia na swoje lub kolegi osiągnięcia, postępy. Dla mnie – nauczyciela – to jedna z ulubionych form oceny.

Spotykając na swojej drodze uczniów, często byłych absolwentów szkoły, z radością słyszę, że uczniowie ci sobie radzą w wyższych szkołach. *Ocenianie Kształujące* to ocenianie, które pozwala uczniom nauczyć się tu i teraz, ale także przygotowuje do uczenia się przez całe życie.

W dalszej części artykułu prezentuję scenariusz lekcji chemii z wykorzystaniem elementów *Oceniania Kształującego*.

Temat: Ustalanie wzorów sumarycznych cząsteczek związków chemicznych

1. Wymagania podstawy programowej – uczeń:

II. 13) określa na podstawie układu okresowego wartościowość (względem wodoru i maksymalną względem tlenu) dla pierwiastków grup: 1., 2., 13., 14., 15., 16. i 17.;

II. 15) ustala dla związków dwupierwiastkowych (np. tlenków): nazwę na podstawie wzoru sumarycznego, wzór sumaryczny na podstawie nazwy, wzór sumaryczny na podstawie wartościowości, wartościowość na podstawie wzoru sumarycznego.

2. Zagadnienia programowe:

- przewidywanie liczby wiązań, jakie mogą utworzyć atomy pierwiastków na podstawie ich położenia w układzie okresowym,
- wartościowość, czyli liczba wiązań atomu pierwiastka w związku,
- uzgadnianie wzorów sumarycznych związków zbudowanych z dwóch pierwiastków,
- ustalanie nazw związków zbudowanych z dwóch pierwiastków (tlenków, chlorków, siarczków).

3. Cele lekcji:

Cel w języku ucznia: nauczę się zapisywać wzór strukturalny związku chemicznego i dowiem się, czym jest wartościowość pierwiastka.

4. Cel ogólny:

- kształcenie umiejętności pisania wzorów sumarycznych cząsteczek związków chemicznych,
- zapoznanie uczniów z pojęciem wartościowości oraz sposobem przewidywania,
- tworzenie atmosfery pracy, życzliwości i pomocy,
- kształcenie ważnych nawyków.

5. Nacobezu:

- wiem, jak należy tworzyć wzór sumaryczny związku chemicznego,
- umiem określić liczbę pierwiastków wchodzących w skład związku chemicznego,
- podaję liczbę atomów, wchodzących w skład cząsteczki określonego związku chemicznego,
- potrafię zapisać wzór sumaryczny prostego związku chemicznego na podstawie liczby atomów pierwiastków tworzących związek chemiczny, korzystając z wartościowości tych pierwiastków chemicznych,
- określam wartościowość pierwiastków w związkach chemicznych,
- umiem zapisać wzór sumaryczny cząsteczki związku chemicznego na podstawie znajomości wzoru strukturalnego.

6. Formy pracy:

- indywidualna, • grupowa.

7. Metody pracy:

- problemowa, • karty pracy, • aktywizująca,
- gra dydaktyczna, • światła.

8. Środki dydaktyczne:

- układ okresowy, • podręcznik, • karty pracy.

PRZEBIEG LEKCJI

1. Faza przygotowawcza

Nauczyciel: sprawdza obecność, przypomina informację z poprzedniej lekcji, dokonuje przypomnienia wiadomości z poprzednich lekcji z wykorzystaniem układu okresowego, rozdaje uczniom losowo karteczki na które prosi, aby udzielili poprawne odpowiedzi.

Wprowadzenie do tematu lekcji – sformułowanie problemu do rozwiązania

Nauczyciel zwraca uwagę, że uczniowie potrafią już zastąpić nazwę pierwiastka odpowiednim symbolem chemicznym, a skład cząsteczki pierwiastka przedstawić za pomocą wzoru chemicznego. Stawia pytanie, które jest jednocześnie problemem do rozwiązania: *Jak przy pomocy znaków, symboli chemicznych, przedstawić skład cząsteczki związku chemicznego?* Oczekuje ewentualnych odpowiedzi uczniów na postawione pytanie. Podsumowując, stwierdza, że aby przedstawić skład związku chemicznego, można posłużyć się jego wzorem sumarycznym. Stawia następne pytanie: *Jak zatem napisać prawidłowy wzór sumaryczny cząsteczki związku chemicznego?* Oznajmia, iż rozwiązanie i zrozumienie tego problemu jest zadaniem bieżącej lekcji. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji i uświadamia im cele zajęć

2. Faza realizacyjna

- Nauczyciel wyjaśnia na przykładzie związku chemicznego znaczenie wartościowości i tłumaczy sposób tworzenia wzoru strukturalnego.
  - Gra dydaktyczna: wybrani uczniowie przy pomocy sznurka imitującego wiązania tworzą wzory strukturalne.
  - Zapisy wzorów.
  - Uzupełnianie karty pracy.
- ### 3. Faza podsumowująca
- Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów na lekcji, nagradzając ich ocenami. Zadaje pracę domową.

Losowanie zadań

- Atom jest to:
  - niepodzielna cząstka pierwiastka,
  - najmniejsza cząstka pierwiastka, jaka zachowuje jego właściwości,
  - dodatnia cząstka materii.
- Cząsteczka jest to:
  - zbiór atomów różnych pierwiastków,
  - układ atomów połączonych wiązaniami,
  - najmniejsza cząstka pierwiastka.
- Atom składa się z:
  - protonów i elektronów,
  - jądra i protonów,
  - jądra i elektronów.

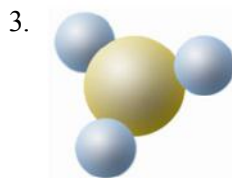
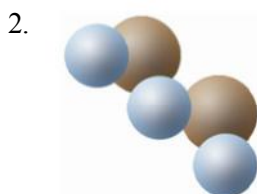
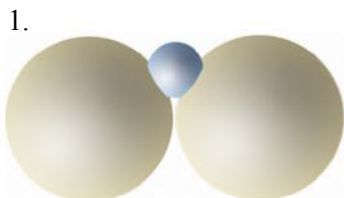
4. Wartościowość atomu jest to:
- liczba wiązań w cząsteczce,
  - liczba elektronów w atomie,
  - liczba wiązań jakie może wytworzyć atom łącząc się z innymi atomami.
5. Wartościowość związana jest z:
- liczbą elektronów walencyjnych,
  - numerem okresu,
  - liczbą protonów w jądrze.
6. Symbole samych metali znajdują się w zestawie:
- S, Cu, Mg, C,
  - Na, O, C, Ca,
  - Fe, Zn, Cu, Mg.
7. Symbole P i K oznaczają atomy pierwiastków:
- platyna i fluor,
  - fosfor i potas,
  - potas i fosfor.
8. Zapis 2H odczytasz jako:
- dwa atomu wodoru,
  - jedna cząsteczka wodoru,
  - dwie cząsteczki wodoru.
9. W skład którego związku wchodzi wodór i tlen:
- woda,
  - tlenek magnezu,
  - amoniak.
10. Cząsteczka tlenku wapnia zbudowana jest z atomów:
- wapnia i chloru,
  - tlenu i azotu,
  - tlenu i wapnia.

KARTA PRACY

Imię i nazwisko:.....

Temat: Znaczenie wartościowości przy ustalaniu wzorów związków chemicznych

1. Podpisz modele związków chemicznych odpowiednimi wzorami sumarycznymi $B_2^{\text{III}}O_3^{\text{II}}$ • $Na_2^{\text{I}}O^{\text{II}}$ • $Cu^{\text{II}}Cl_2^{\text{I}}$

1.....
2.....
3.....

Informacja do zadania 2.

Pierwiastki chemiczne, należące do 1. grupy układu okresowego są tylko I-wartościowe, natomiast pierwiastki chemiczne, położone w 2. grupie układu okresowego – tylko II-wartościowe. Wartościowości tych pierwiastków chemicznych nie piszemy w nazwie!

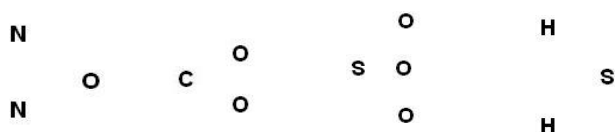
1. Uzupełnij tabelę.

Nazwa związku chemicznego	Wzór sumaryczny	Nazwa związku chemicznego	Wzór sumaryczny
tlenek azotu (V)	.....	.....	$Mg^{\text{II}}O^{\text{II}}$
chlorek glinu	.....	.....	$K_2^{\text{I}}O^{\text{II}}$
siarczek ołowiu (IV)	.....	.....	$Na_2^{\text{I}}S^{\text{II}}$
tlenek baru	.....	.....	$Ba^{\text{II}}Cl_2^{\text{I}}$
tlenek żelaza (III)	.....	.....	$Ca^{\text{II}}O^{\text{II}}$

3. Napisz wzory sumaryczne i utwórz wzory strukturalne (kreskowe). Napisz wartościowości pierwiastków chemicznych.

Wzór sumaryczny .....

Wzór strukturalny

Barbara Zdyb
nauczyciel przedmiotów przyrodniczych
Społeczna Szkoła im. Jana Pawła II
w Niepogledziu

SZKOLNY KLUB KISICIELI

Nietypowy pomysł na zajęcia pozalekcyjne

Według definicji profesora Wincentego Okonia zajęcia pozalekcyjne to nieobowiązkowa, wykonywana w czasie wolnym działalność uczniów w obrębie szkoły, obejmująca zajęcia w organizacjach młodzieżowych, kołach zainteresowań, świetlicy, sali gimnastycznej lub na boisku czy w ogrodzie szkolnym.

W rzeczywistości szkolnej zajęcia pozalekcyjne traktowane są na najróżniejsze sposoby. Są to zajęcia dodatkowe z danego przedmiotu, zajęcia przygotowujące do olimpiady, matury, egzaminu zawodowego, konkursów itd. Czasami są to godziny płatne dla nauczyciela, czasami nie.

Takie spotkania mogą być traktowane jako dodatkowe konsultacje, gdzie uczeń może nadrobić zaległości z zajęć szkolonych. Są to także tzw. SKS-y, podczas których uczniowie rozwijają się sportowo i mogą się wyszaleć. W każdej szkole istnieją też zajęcia pozaszkolne, które nie do końca da się przypisać do jakiegoś przedmiotu. Takie spotkania uczniów z nauczycielem, podczas których rozwijane są zainteresowania uczniów. Pasje najróżniejsze: koło strzeleckie, koło miłośników gier komputerowych, klub karate, klub filmowy itd. Ludzie mają zainteresowania w najprzeróżniejszych dziedzinach, a że uczeń też człowiek, to i swoje potrzeby rozwijania i poszerzania zainteresowań ma. Naprzeciw tym potrzebom wychodzi szkoła, a dokładniej: to nauczyciele, którzy poświęcają swój dodatkowy i wolny czas, aby spędzić go z uczniami.

Jestem nauczycielem z 17-letnim stażem pracy. Przeważnie odpowiadały one tematycznie przedmiotom, których uczam: fizyka i informatyka. I tak nie wiadomo do końca dlaczego, w tym roku szkolnym zorganizowałem koło,

które jest inne niż wszystkie, a na pewno inne niż profile w szkole, w której pracuję, czyli w Zespole Szkół Informatycznych w Słupsku. Jest to koło miłośników kiszenia warzyw i owoców. Kiszki każdy Polak zna, któż nie zjadł się kiszonym ogórkiem albo surówką z kiszanej kapusty do schabowego.

No tak, ale koło zainteresowań? Od jakiegoś czasu kiszki stały się moim hobby. I zainteresowanie tym specyficznym produktem zaczęło przybierać formy eksperymentowania. Swoje pomysły na kiszki zacząłem publikować na Instagramie. Uczeń jest ciekawy swojego nauczyciela, a jeśli ten publikuje coś w internecie, za pomocą aplikacji, którą młody człowiek zna i używa codziennie – to dopiero coś.

No i się zaczęło. Najpierw było lekkie rozbawienie: *Kiszki na Instagramie – też wymyślił, da Pan spróbować, przyniesie Pan na lekcje*. Kolekcja kiszki się rozrastała, przybywało także i obserwatorów w internecie, zaczęli pisać do mnie szefowie kuchni, także i zza granicy, restauratorzy, właściciele kawiarni, a wszystko na publicznym profilu, dostępnym dla każdego. Uczniowie widzieli zainteresowanie moimi kiszkami i atmosfera wokół tematu zmieniała się.

Na początku tego roku szkolnego grunt był przygotowany. Koło zgłosiłem oficjalnie, odebrane zostało z uśmiechem ze strony Rady Pedagogicznej, ale zapisy ruszyły.

Nieśmiało, pomału, ale zaczęli zgłaszać się uczniowie. Zaciekawieni, choć tak naprawdę nie wiedzieli do końca, co będziemy robić. Zainteresowanie było także wśród rodziców, jeden ojciec przyszedł i powiedział: *No brawo, szkoła w końcu coś przydatnego do życia nauczy*. Zainteresowanie było także wśród starszego pokolenia, jedna z dziewczynek przysłała i powiedziała: *Ja w sumie nie wiem, ale babcia mi się zapisać każała*.

Koło ruszyło z około 10 uczniami. Nazwaliśmy się **Kisicielami**. Zaczęliśmy w szkolnej kuchni z paroma warzywami i słoikami. Z frekwencją bywało różnie i w sumie tak jest do tej pory, że kto ma ochotę, ten przychodzi, aby się czegoś o kiszki dowiedzieć i oczywiście pokisnąć, nie ważne czy był zapisany, czy też nie.

Kisiciele działają, powstają wciąż nowe produkty. Na zajęciach oprócz praktyki i sposobów kiszenia uczniowie dowiadują się o fizyce, chemii, dietetyce i o słowiańskiej historii konserwacji pożywienia. Kiszenie owoców i warzyw, to świetny sposób na promocję

zdrowej żywności. Swoje produkty zaczęliśmy wystawiać na targi ekologicznej żywności, zostaliśmy sponsorami w różnych konkursach szkolnych (tak uczniowie w nagrodę dostawali kiszonki od *Kisicileli*). Zawsze podczas szkolnych imprez członkowie grupy mają stoisko i rozdają zrobione przez siebie przetwory. Już teraz w zajęciach kółka udział bierze kilkunastu uczniów, a zainteresowanych tematem ciągle przybywa. Oprócz zdobywania doświadczenia kulinarnego, młodzież uczy się zachowanie tradycji unikalnego przechowywania żywności, nieznanego poza Polską w Europie.

Zainteresowały się nami lokalne media. Radio Słupsk i radio RMF FM przyjechały zrobić rekonesans. Pojawiła się także lokalna telewizja Kanał 6. Telewizja Vectra zrobiła spory reportaż.

Nadeszły ferie roku szkolnego 2017/2018. Czas odpoczynku i relaksu. Jednak za nim zacząłem odpoczynek dostałem informację ze szkoły, że stacje radiowe znów chcą zrobić materiał o kiszonkach z ZSI. Kilku *Kisicileli* nie wyjechało na ferie zimowe, więc zorganizowaliśmy małe warsztaty robienia kiszzonek. Były wywiady i wejścia na żywo na antenę radiową – uczniowie nabywali zupełnie nowego doświadczenia. Udzielali wywiadu mediom.

Na warsztatach pojawił się także fotoreporter z Głosu Pomorza i z Dziennika Bałtyckiego, z którego to pisma – jak się potem okazało – informacje powieliły różne inne portale internetowe.

Nie minęły dwa dni, a znów odebrałem telefon ze szkoły:

– *Panie Marcinie, czy nie można by znów zwołać kisicileli, bo Teleexpress chce przyjechać?*

– *Jak Teleexpress, ten z 17:00? Z jedyнки?*

Pomyślałem czemu by nie? Znów *Kisicilele* zorganizowali warsztaty z kisenia i zaprezentowali w Teleexpresie. Buraki, kalafior, a nawet figi i limonki. To tylko niektóre ze składników, które wykorzystali szkolni miłośnicy fermentacji. Kiszonki powstały, a my *Kisicilele* byliśmy trochę dumni z tego, co robimy. Kiszonki są smaczne i zdrowe, uczniowie zabierają je do domu i zjadają z rodzinami, nauka także w tym jest, a i słowiańską i polską kulturę krzewimy.

Cóż może być lepszego dla organizatora i uczestnika zajęć pozalekcyjnych, jak wielkie zainteresowanie środowiska (nie tylko lokalnego) naszą pracą i pasją? Nie każdy uczeń chciał wystąpić przed kamerami. Nikt na takie koło zainteresowań nie chodził z myślą, że trzeba będzie występować w mediach.

Trochę ochłonęliśmy z wrażeń, a tu znów telefon ze szkoły:

– *Hym, Panie Marcinie.*

– *Tak?*

– *Wiem, że są ferie, ale zadzwoniła telewizja Polska TVP 2 z pytaniem, czy Kisicilele nie przyjechali by do programu Pytanie na Śniadanie i nie wystąpiłoby na żywo.*

Nasze nietypowe hobby zaczęło cieszyć się ogólnopolską popularnością! No cóż, pojechaliśmy i wystąpiliśmy ☺. Zaprezentowaliśmy nasze dzieła, kisiliśmy przed kamerami. Było trochę tremy, ale młodzież spisała się znakomicie. I tak koło zainteresowań, które wśród uśmiechów powstawało i które do dziś dzień wywołuje uśmiechy na twarzach, dało uczniom taką frajdę i przygodę. Kto wie, może przygodę życia.

Ja jako nauczyciel zarazem uczniów pomysłem. Jednym się spodobało bardzo, inni się wypisali, jedni robią kiszonki w domu, a inni także i poza domem jako prezenty dla znajomych. Ktoś zrobił plakat *Kisicileli*, ktoś znalazł piosenkę o kiszonych ogórkach.

Kisicilele działają i kiszą. Ja nadal eksperymentuję i próbuję nowych kiszzonek z uczniami. Zawsze można je zobaczyć na Instagramie.

Pozdrawiam wszystkich nauczycieli, którzy prowadzą jakiegokolwiek koło zainteresowań pozaszkolnych, a tych którzy chcą zacząć – gorąco zachęcam. Jaki temat koła? A, kto z was by pomyślał, że dobrym będą „kiszonki”. Choć nazwisko też zobowiązuje ☺

Marcin Kisielewski

opiekun Szkolnego Klubu *Kisicileli*
nauczyciel

w Zespole Szkół Informatycznych w Słupsku

Z ziemi włoskiej do polskiej

Wizyta nauczycieli z Barlewiczek w Rimini

W dniach 23-27.10.2017 byliśmy w Rimini we Włoszech, w ramach projektu „Zagraniczne mobilności uczniów i kadry pedagogicznej ZSZ w Barlewiczkach”. Jako nauczyciele przedmiotów zawodowych zdobyliśmy doświadczenie w wykorzystywaniu różnorodnych technik pracy z uczniem, ze szczególnym uwzględnieniem metod aktywizujących nakierowanych na umiejętności praktyczne.

Zajęcia odbywały się na zasadzie **job shadowing**, czyli polegały na **poznawaniu pracy swojego odpowiednika – zagranicznego kolegi, podczas wykonywania czynności zawodowych**. Uczestniczyliśmy w zajęciach teoretycznych i praktycznych.

Jedną ze szkół, gdzie odbywaliśmy staż był **Państwowy Instytut Techniczny Rolnictwa im. G.Garibaldi'ego w Cezenie**. Była to duża szkoła średnia będąca odpowiednikiem naszego technikum. Kształci się tam ok. 1000 uczniów na kierunku „Rolnictwo, przemysł rolno-spożywczy i przemysł rolny”. Region, w którym gościliśmy, to w głównej mierze plantacje winogron i oliwek oraz sady owocowe. Mielśmy okazję zobaczyć bogate wyposażenie instytutu, szczególnie cenne zaplecze praktyczne oraz obserwować uczniów w trakcie lekcji z ogrodnictwa i na zajęciach w laboratoriach chemicznych. Na szczególną uwagę zasługiwały: ogród różany z kolekcją ponad 40 odmian róż, kolekcja ponad 100 odmian chili z całego świata, szkolny ogród botaniczny przeznaczony dla roślin leczniczych, głównie ziół.

Edukacja we włoskiej szkole opiera się na wielu ćwiczeniach praktycznych. Z mięszu zebranej papryki

uczniowie wytwarzają ostre sosy, a z wysuszonych ziół pod okiem nauczyciela – przygotowują w laboratorium maści i kremy lecznicze. Wszystkie produkty wytworzone przez uczniów są odpowiednio pakowane i sprzedawane. W instytucie znajduje się też mały fitochron, w którym uczniowie szkolą swoje umiejętności w rozmnażaniu, metodą in vitro, różnych roślin ozdobnych. Szkoła na stałe współpracuje z gospodarstwem agroturystycznym, w którym właściciel prowadzi hodowlę opasów mięsnych takich ras, takich jak: Chianina, Romanioła czy Limuzę. To właśnie z opasów rasy Chianina powstają najlepsze steki pod nazwą Fiorentina. Oprócz tego uczniowie przyjeżdżający do gospodarstwa mogą się zapoznać z bogatym przychowkiem zwierząt gospodarskich.

Kolejnym miejscem, w którym odbywaliśmy staż była **szkoła w Riccione**. Kształci ona uczniów na kierunku Hotelarstwa, Gastronomii i Cukiernictwa. Riccione położone jest nad samym Morzem Adriatyckim. Mielśmy okazję zobaczyć bogate wyposażenie instytutu oraz obserwować szefów kuchni, którzy dodatkowo pracują w roli nauczycieli szkoląc uczniów profesjonalnego sporządzania potraw.

Na szczególną uwagę zasługiwały: sale praktyczne do sporządzania potraw i wyrobów cukierniczych, a także bar, w którym uczniowie sporządzali napoje i przekąski dla swoich kolegów i pracowników szkoły. Korzystaliśmy również z profesjonalnej sali degustacyjnej, gdzie wszyscy jedli potrawy przygotowane przez uczniów w danym dniu. Jako ciekawostkę można dodać, że we Włoszech obowiązuje skala ocen od 1-10. Oceny pozytywne zaczynają się od szóstki. Uczeń, który otrzyma ocenę niedostateczną ma możliwość otrzymać kredyt – wirtualną ocenę dostateczną, którą musi poprawić w następnym roku. Jeśli jej nie poprawi, nie otrzymuje promocji.

Na koniec szkoły średniej odbywa się egzamin państwowy, składający się z trzech egzaminów pisemnych i jednego ustnego. Pierwszy egzamin pisemny to wypracowanie z języka włoskiego, drugi – test w języku obcym dotyczący różnych przedmiotów wykładanych w szkole. Trzeci egzamin pisemny jest przygotowywany przez nauczycieli danej szkoły i obejmuje zakres przedmiotów profilowanych w niej wykładanych. Na egzamin ustny składają się wszystkie przedmioty z ostatniego roku nauki. Za egzamin końcowy można otrzymać w sumie 100 pkt.: po 15 pkt. za każdy z trzech egzaminów pisemnych, 35 pkt. za egzamin ustny oraz 20 pkt. za wyniki na świadectwach z ostatnich trzech klas.

Nauczyciele profilu mechanicznego odbywali staż w Państwowym Instytucie Przemysłu i Rzemiosła im. Leona Battisty Alberti działającym w Rimini. W większości zajęć teoretycznych nauczyciel prowadzący miał nauczyciela wspierającego uczniów. To ciekawa i dobra forma wsparcia ucznia w procesie edukacji. Program nauczania w tej szkole nie odbiegał od programu nauczania w szkole, w której pracujemy. Różnica polegała na tym, że program był realizowany w formie modułowej. Było to możliwe z uwagi na to, iż szkoła posiadała bazę warsztatową do przeprowadzania zajęć w formie praktycznej. Nauczyciel prowadząc zajęcia teoretyczne np. obróbki skrawaniem toczeniem, tego samego dnia miał możliwość z tą samą klasą poprowadzić zajęcia praktyczne z tej tematyki. W pracowni zajęć praktycznych miał do dyspozycji asystenta technicznego, którego zadaniem było przygotowanie stanowisk pracy dla uczniów oraz służył interwencyjnym wsparciem ucznia. Każdy uczeń w czasie całego modułu musiał zaliczyć teorię oraz wykonać ćwiczenie praktycznie.

Ponadto mieliśmy możliwość wizytowania zakładów pracy, w których nasi uczniowie odbywali praktyki. Bardzo pozytywnym akcentem była bardzo dobra opinia pracodawców na temat naszych uczniów, ich umiejętności praktycznych oraz zaangażowania w pracy.

Włoska szkoła miło nas zaskoczyła, szczególnie bardzo dużą tolerancją nauczycieli do siebie, jak i do uczniów. W trakcie zajęć panowała przyjemna atmosfera. To, co rzuca się w oczy na korytarzach, w klasach, na boisku to duża ilość uczniów niepełnosprawnych. We Włoszech dzieci i młodzież niepełnosprawna ma nieograniczone prawo do nauki od przedszkola aż po uniwersytet. Pod hasłem – razem do szkoły – zlikwidowano wszystkie szkoły specjalne i inne placówki dla osób niepełnosprawnych, wprowadzono edukację włączającą, która opiera się przede wszystkim na działalności nauczycieli wspierających. Nauczyciel taki jest w każdej szkole i ma pod opieką średnio dwóch uczniów. Pod koniec ubiegłego stulecia wprowadzono dla niepełnosprawnych obowiązek kontynuowania nauki w szkołach średnich (nawet dla uczniów z przewlekłą niepełnosprawnością).

Śmiało możemy powiedzieć, że staż spełnił nasze oczekiwania, ponieważ poszerzył nasze kontakty zawodowe, poznaliśmy system edukacji we Włoszech, podniósł nasze umiejętności językowe oraz nabyliśmy wiele praktycznych umiejętności mających znaczenie dla naszej obecnej pracy.

Wizyta we włoskiej placówce pozwoliła nam zobaczyć, jak nasi zachodni sąsiedzi rozumieją edukację rolniczą, mechaniczną i żywieniową. Te cenne doświadczenia pomogą nam nakierować nasze własne wysiłki ku temu, by kształcenie uczniów zawierało jak najwięcej elementów praktycznych.

Jolanta Mroczkowska

*nauczyciel przedmiotów zawodowych
w Zespole Szkół Zawodowych w Barlewickach*

Pizza włoska w polskiej kuchni PRAKTYCZNA NAUKA ZAWODU

Byłam uczestniczką projektu „Zagraniczne możliwości uczniów i kadry pedagogicznej ZSZ w Barlewickach”. Podczas szkolenia job shadowing we Włoszech, miałam możliwość obserwacji zajęć, podczas których przygotowywana była tradycyjna pizza włoska. Po powrocie do swojej szkoły – w ramach upowszechniania rezultatów projektu – przeprowadziłam podobne zajęcia. Poniżej prezentuję scenariusz zajęć w pracowni gastronomicznej.

Typ szkoły:

technik żywienia i usług gastronomicznych

Klasa: druga

Czas realizacji: 6 jednostek lekcyjnych

Data: 06.11.2017.

Temat jednostki lekcyjnej: Sporządzanie i sposoby ekspediowania potraw z mąki zarabianych na stolnicy: 1 – metody wykonania, 2-4 – techniki wykonania, 5 – ocena organoleptyczna, 6 – prace porządkowe.

Cel ogólny: Wyrabianie umiejętności przyrządzania potraw z mąki wyrabianych na stolnicy.

Cele szczegółowe: Po zajęciach uczeń:

- przygotowuje stanowisko pracy,
- przeprowadza obróbkę wstępną brudną i czystą warzyw,
- dobiera odpowiednie narzędzia,
- dobiera odpowiednie składniki,
- sporządza potrawę: pizzę zgodnie z recepturą,
- właściwie organizuje pracę,
- przeprowadza ocenę organoleptyczną sporządzonych potraw,
- stosuje przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy,
- stosuje zasadę oszczędnego gospodarowania surowcami,
- wykonuje prace porządkowe.

Metody nauczania:

- instruktaż słowny, ▪ pokaz, ▪ ćwiczenia.

Formy pracy:

- grupowa, ▪ indywidualna.

Przebieg zajęć:**1. Czynności organizacyjno-przygotowawcze:**

- a) powitanie,
- b) sprawdzenie listy obecności,
- c) sprawdzenie przygotowania uczniów do zajęć (strój roboczy, surowce),
- d) podział uczniów na grupy (uczniowie pracują w grupach 3-osobowych).

2. Instruktaż wstępny:

- a) podanie tematu i celu zajęć – Sporządzanie i sposobu ekspediowania potraw z mąki zarabianych na stolnicy,
- b) opis sposobu wykonania czynności praktycznych związanych z tematem zajęć – zapoznanie z recepturą gastronomiczną,
- c) przypomnienie zasad bhp.

3. Przydział zadań szkoleniowo-produkcyjnych.**4. Praca w grupach:**

- a) zaplanowanie czynności związanych z wykonaniem zadania,
- b) organizacja stanowiska pracy – zgromadzenie i rozmieszczenie na stanowisku pracy surowców, narzędzi i urządzeń zgodnie z zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy,
- c) wykonanie potrawy zgodnie z recepturą.

5. Instruktaż bieżący podczas wykonywania zadań.

Podczas wykonywania przez uczniów ćwiczenia, prowadzący zajęcia koryguje zauważone błędy, służy radą, zachęca lub udziela pomocy.

6. Degustacja:

- a) przygotowanie i nakrycie stołu,
- b) wydzielenie jednej porcji każdej przygotowanej potrawy,
- c) ocena jakości wykonania zadania (ocena prowadzona jest w formie dyskusji z młodzieżą).

7. Podsumowanie zajęć:

- a) omówienie najlepszych prac,
- b) wskazanie najczęściej występujących błędów i sposobów ich unikania,
- c) podanie tematu następnych zajęć.

8. Czynności porządkowe – każdy zespół porządkuje swoje stanowisko pracy, dyżurni porządkują pracownię.

PRZEPIS: uzupełniony o informacje ze strony: <https://www.zlotaproporcja.pl/2013/05/26/jak-zrobic-prawdziwa-wloska-pizze/>

Składniki:

Ciasto na 2 pizze:

- 35 g drożdży,
- łyżeczka cukru, soli i mąki do zaczynu,
- szklanka letniej wody,
- 0,4 kg mąki na pizzę typu zero,
- 4 łyżki oliwy z oliwek.

Sos do pizzy:

- 400 g passaty pomidorowej (gęsty przecier pomidorowy),
- 1-2 łyżeczki cukru,
- 1 łyżka oliwy,
- ząbek czosnku,
- oregano,
- bazylią,
- świeżo mielony pieprz,
- ostra papryka.

Dodatki (opcjonalnie do wyboru):

- cztery sery: mozzarella, gorgonzola, parmezan, cheddar,
- pieczarki, słodką i ostrą paprykę, cukrową cebulę lub szalotkę, oliwki, pora,
- szynkę parmeńską z rukolą (rukolę posypujemy po upieczeniu).

Sposób wykonania:**Sos do pizzy**

Robimy na bazie passaty pomidorowej – sos zrobiony z passaty jest gęstszy, nie przenika w ciasto i lepiej chłonie przyprawy niż ten zrobiony np. z pomidorów z puszki. Do rondelka wlewamy passatę, doprawiamy oliwą, czosnkiem, cukrem, bazylią, oregano, świeżo mielonym pieprzem, ostrą papryką i gotujemy około 15 minut na małym ogniu. Sos najlepiej przygotować kilka godzin lub nawet dzień wcześniej – dzięki temu przyprawy przegryzą się z pomidorami i sos będzie bardziej aromatyczny. Jeżeli nie mamy tyle czasu, to zacznijmy robić sos od razu po zagnieceniu ciasta.

Ciasto

250 ml letniej wody dodajemy drożdże, łyżeczkę cukru, soli i mąki. Całość mieszamy do momentu, w którym zaczyn będzie miał jednolitą konsystencję i odstawiamy na 20 minut. Naczynie, w którym robimy zaczyn musi być wysokie, w przeciwnym razie zawartość może się wylać po urośnięciu. Po 20 minutach zaczyn dodajemy do mąki i zaczynamy wyrabiać ciasto. Oliwę dodajemy na samym końcu do wyrobionego wcześniej ciasta i ugniatamy dalej do momentu połączenia składników. Ta kolejność ma znaczenie – dzięki dodaniu oliwy na końcu ciasto po upieczeniu nabierze większej chrupkości. Wyrobione ciasto przykrywamy i odstawiamy na 90 minut w ciepłe miejsce (ok. 30-40° C).

Kiedy ciasto urośnie, rozwałkujemy je, smarujemy sosem i posypujemy mozzarellą. Włosi nie trą mozzarelli, tylko kroją ją w małe kostki, które rozrzucają na cieście przed położeniem pozostałych składników. Dzięki temu unikamy efektu serowej skorupy na wierzchu pizzy i nie zabijamy smaku innych dodatków. Pizzę posypaną dodatkami wrzucamy na kilka minut do rozgrzanego piekarnika. Włoscy pizzerioli używają pieców opalanych drewnem lub kamiennych rozgrzanych do temperatury 300 stopni. W naszych warunkach nie jesteśmy w stanie odtworzyć takiego żaru, ale dzięki kamieniowi do pizzy możemy osiągnąć podobny efekt. Kamień wyciąga z ciasta wilgoć i skraca czas pieczenia, dzięki czemu pizza jest chrupiąca (można go kupić w kilku sklepach internetowych). Wystarczy tylko rozgrzać kamień w piekarniku do maksymalnej temperatury i położyć na niego pizzę. Jest tylko jedna mała trudność – jak położyć pizzę na rozgrzanym kamieniu tak, aby cienkie ciasto obciążone dodatkami nie rozerwało się? Przed nałożeniem sosu podkładamy pod ciasto papier do pieczenia i przenosimy pizzę na papierze na kamień. Po 1-2 minutach pieczenia pizzy, szybkim ruchem wyciągamy papier spod pizzy i pieczemy ją dalej przez kilka minut, co jakiś czas obracając. Po wyjęciu pizzy z piekarnika posypujemy ją oregano. Tak przygotowana pizza jest gotowa do spożycia.

***

Dzięki tak przeprowadzonym zajęciom uczniowie mieli okazję do przyrządzenia typowo włoskiej potrawy według oryginalnej receptury i skonfrontowania smaku przyrządzonej przez siebie i swoich kolegów pizzy z pizzą zakupioną np. w supermarkecie. Mam nadzieję, że zaproponowany scenariusz będzie inspiracją do przeprowadzenia podobnych zajęć w szkole lub wypróbowania swych talentów kulinarnych w domu.

Anna Kobusińska

nauczyciel przedmiotów zawodowych
w Zespole Szkół Zawodowych
w Barlewickach

Mickiewicz w działaniach europejskich

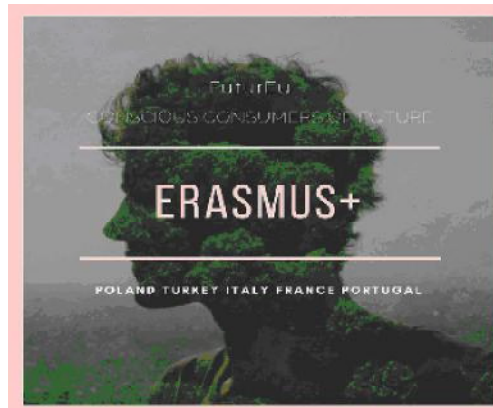
Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Adama Mickiewicza w Słupsku bierze udział w projektach finansowanych z funduszy europejskich od wielu lat. Poniżej prezentujemy projekty realizowane w naszej placówce od 2010 roku:

- ➔ 2010/2011 – Uczenie się przez całe życie, hasło projektu: Walka ze stereotypami
- ➔ 2011/2012 – Uczenie się przez całe życie, hasło projektu: Walka ze stereotypami
- ➔ 2012/2013 – Mobilność szkolnej kadry edukacyjnej
- ➔ 2013/2014 – Uczenie się przez całe życie, hasło projektu: Walczymy z otyłością
- ➔ 2014/2015 – Uczenie się przez całe życie, hasło projektu: Walczymy z otyłością
- ➔ 2015/2016 – Mobilność szkolnej kadry edukacyjnej
- ➔ 2016/2017 – Mobilność szkolnej kadry edukacyjnej
- ➔ 2017/2018 – Wielostronny projekt partnerski w ramach KA2 partnerstwa strategiczne Erasmus+, hasło projektu: Świadomi konsumenci przyszłości
- ➔ 2017/2018 – Wielostronny projekt partnerski w ramach KA2 partnerstwa strategiczne Erasmus+, hasło projektu: Aplikacje mobilne – ucz się już dziś, aplikuj jutro

Od 1 września 2017 r. II Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza w Słupsku realizuje dwa projekty Erasmus+ w ramach akcji KA2 – *Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk KA2 – Partnerstwo strategiczne – współpraca szkół.*

1. Conscious Consumers of Future

Koordinator główny projektu – Polska; partnerzy projektu – Francja, Portugalia, Włochy i Turcja.

Tematyka projektu powstała zgodnie z potrzebą kształtowania większej świadomości nadmiernej konsumpcji i zagrożeń ekologicznych spowodowanych działalnością człowieka wśród młodego pokolenia Europejczyków. Zgodnie z opracowaniami Unii Europejskiej, Europa ma poważny problem z hiperkonsumpcjonizmem i nadmierną eksploatacją naturalnych zasobów i źródeł energii. W tym ujęciu przyszłość naszej planety jest poważnie zagrożona. Jako nauczyciele jesteśmy zaniepokojeni popularnością biernie-

konsumpcjonizmem i nadmierną eksploatacją naturalnych zasobów i źródeł energii. W tym ujęciu przyszłość naszej planety jest poważnie zagrożona. Jako nauczyciele jesteśmy zaniepokojeni popularnością biernie-

go podejścia do tego zagadnienia wśród naszej młodzieży. Skupienie wokół świata wirtualnego, upraszczanie komunikacji i świadomości globalnej prowadzi do kształtowania społeczeństwa biernego, konformistycznego, skupionego na wartościach i dobrach materialnych. Biorąc pod uwagę wytyczne organizacji UNEP, WHO, WFO projekt ma na celu wyedukowanie młodzieży do bardziej odpowiedzialnego ekologicznie i społecznie życia w przyszłym świecie. Cele operacyjne to podniesienie jakości kształcenia ekologicznego w 5 różnych krajach, otworzenie innowacji edukacyjnej do wykorzystania w latach następnych, podniesienie kompetencji językowych i w zakresie ICT wśród uczestników projektu (uczniów i nauczycieli), zwiększenie świadomości zagrożeń wynikających z hiper konsumpcjonizmu, zamieszkanie nowej planety (FuturEU) i implantacja wszystkich systemów niezbędnych do życia (przemysł, edukacja, rozrywka, opieka zdrowotna i społeczna, rolnictwo, edukacja, ochrona środowiska, itp.).

2. Mobile Apps-learn today, apply tomorrow.

Koordinator główny projektu – Hiszpania; partnerzy projektu – Grecja, Włochy, Polska i Turcja.

Żyjemy w świecie cyfryzacji i nasi uczniowie nie wyobrażają sobie życia bez komputera czy telefonu komórkowego. Od lat prowadzone są obserwacje wskazujące, że większość wolnego czasu młodzież poświęca rzeczywistości wirtualnej, a wpływ tego zjawiska na zdolność koncentracji i budowanie relacji międzyludzkich ocenia się bardzo negatywnie. Jednakże jako dorośli urodzeni kilka dekad przed naszymi uczniami zdajemy sobie sprawę z niemożności zatrzymania takiego postępu; spróbujemy zatem przekierować takie zainteresowania młodzieży na tworzenie aplikacji służących edukacji,

podróżom, aktywnemu spędzaniu czasu wolnego, budowaniu prawidłowych więzi międzyludzkich zastępujących bezproduktywne spędzanie czasu przed monitorem urządzenia ICT.

Realizacja projektów międzynarodowej współpracy szkół daje środowisku szkolnemu wiele korzyści.

1. Korzyści dla szkoły:

- ➔ udział szkoły w programie przyczynia się do wspomagania procesu umiędzynarodowienia, sprzyja osiągnięciu wysokich standardów edukacyjnych,
- ➔ szkoła lepiej funkcjonuje w zakresie efektywnego wykorzystania kapitału społecznego oraz promowanie idei uczenia się przez całe życie,
- ➔ placówka skuteczniej przygotowuje uczniów się do roli aktywnych obywateli Wspólnoty Europejskiej.

2. Korzyści dla nauczyciela:

- ➔ uczestniczący w programie przedstawiciele kadry nauczycielskiej poszerzają swoje horyzonty, nawiązują nowe kontakty i budują sieci edukacyjne,
- ➔ nauczyciele podnoszą swoje kompetencje językowe oraz są zmotywowani do aktywnego udziału w pracach na rzecz szkoły i grupy projektowej,
- ➔ nauczyciele czerpią inspirację do tego, aby urozmaić program nauczania czy wprowadzać nowe metody pedagogiczne, będące wynikiem wypracowanych pomysłów międzynarodowych.

3. Korzyści dla ucznia:

- ➔ uczniowie – uczestnicy programu zdobywają praktyczne doświadczenie oraz rozwijają umiejętności językowe,
- ➔ młodzi ludzie w sposób mierzalny podnoszą się kompetencje językowe poprzez udział w projekcie, o czym mogą świadczyć wyniki egzaminu maturalnego wśród klas bezpośrednio zaangażowanych we współpracę,
- ➔ młodzież rozwija swoje umiejętności, poznaje inne kultury oraz integruje się z lokalną społecznością,
- ➔ beneficjenci projektów uczą się samodzielności, przedsiębiorczości, tolerancji, radzenia sobie w nowych, czasem trudnych sytuacjach, twórczego rozwiązywania problemów,
- ➔ uczniowie osławają się z pracą w międzynarodowym środowisku,
- ➔ najważniejszą zaletą udziału ucznia w projektach jest rozwój jego osobowości.

Maria Rządowska

szkolny koordynator projektów europejskich

Mariusz Domański

dyrektor II LO w Słupsku

Odkryto się w ODN

W I PÓŁROCZU ROKU SZKOLNEGO 2017/2018

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku w I półroczu roku szkolnego 2017/2018 organizował i prowadził szkolenia, które realizowały podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa:

1. Wdrażanie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego.
2. Podniesienie jakości edukacji matematycznej, przyrodniczej i informatycznej.
3. Bezpieczeństwo w internecie. Odpowiedzialne korzystanie z mediów społecznych.
4. Wprowadzanie doradztwa zawodowego do szkół i placówek.
5. Wzmacnianie wychowawczej roli szkoły.
6. Podnoszenie jakości edukacji włączającej w szkołach i placówkach systemu oświaty.

Ośrodek realizował także politykę regionalną poprzez działania wynikające z realizacji Rocznej Planu Realizacji Regionalnego Programu Strategicznego *Aktywni Pomorzanie* na rok 2017.

Kursy grantowe

W ramach realizacji wojewódzkich zadań edukacyjnych dla nauczycieli finansowanych przez Pomorskiego Kuratora Oświaty, Ośrodek, w okresie od września do listopada 2017 r., przeszkolił 309 nauczycieli, w 3 obszarach tematycznych:

Temat 1: Specyficzne zaburzenia językowe a trudności w budowaniu krótkiej i dłuższej wypowiedzi pisemnej oraz rozwiązywaniu zadań tekstowych (w 6 grupach przeszkolono 102 nauczycieli z 66 placówek).

Temat 2: Nauczanie skuteczne ciekawe, twórcze (w 5 grupach przeszkolono 91 nauczycieli z 64 szkół).

Temat 3: Wykorzystanie pedagogiki zabawy w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym (w 6 grupach przeszkolono 116 nauczycieli z 55 szkół/placówek).

Celem szkoleń było m.in. inspirowanie twórczego podejścia nauczycieli do nauczania oraz wspomaganie i rozwijanie ich kompetencji w zakresie nauczania ciekawego i skutecznego, tak aby w konsekwencji działań nauczycieli, bardziej zmotywowani uczniowie chętniej uczestniczyli w zajęciach i potrafili lepiej opanować kompetencje kluczowe.

Sieci współpracy i samokształcenia

Zorganizowano i prowadzono doskonalenie w ramach 31 sieci współpracy i samokształcenia w 18 obszarach tematycznych w subregionie południowym i słupskim. Od września 2017 r. do stycznia 2018 r. zorganizowano 59 spotkań, w których uczestniczyło 704

nauczycieli. W ramach spotkań sieci przeprowadzono: warsztaty, zespoły prolemowe, lekcje pokazowe; nauczyciele dzielili się swoim zawodowym doświadczeniem, wypracowywali materiały dydaktyczne.

Kompleksowe wspomaganie szkół i placówek

W ramach procesowego wspomaganie szkół i placówek oświatowych, kompleksowym wspomaganie objęto 7 szkół i placówek, w których podejmowano różnorodne działania na rzecz rozwoju szkoły, np. spotkania informacyjne z dyrektorem placówki, z zespołem nauczycieli; przeprowadzono warsztaty diagnozujące potrzeby szkół, organizowano różnotematyczne szkolenia rad pedagogicznych, konsultacje indywidualne i zbiorowe, uczestniczono w lekcjach otwartych. Łącznie przeprowadzono 37 szkoleń (warsztatów, kursów).

Kursy, warsztaty, seminaria, konferencje

W I półroczu 2017/2018 odbyło się 82 dłuższych form kursowych, w których uczestniczyło 1181 dyrektorów i nauczycieli szkół i placówek oświatowych. Dużym zainteresowaniem cieszyły się również krótkie formy – seminaria, zespoły metodyczne, wykłady – łącznie zrealizowano 57 takich form, które trwały 145 godzin dydaktycznych, a wzięło w nich udział 966 osób. Zorganizowano również 14 wielotematycznych konferencji.

Zestawienie zrealizowanych formy doskonalenia od września 2017 do stycznia 2018

Forma	Liczba zrealiz. form	Liczba uczestników	Liczba zrealiz. godzin
Kursy doskonalące, warsztaty	82	1181	976
Konferencje i fora	14	980	51
Szkoleniowe rady pedagogiczne	26	501	72
Seminaria, zespoły metodyczne, lekcje otwarte, wykłady (krótkie formy)	57	966	145
Konsultacje indywidualne i zbiorowe	127	190	165
Sieci współpracy i samokształcenia	59	704	206

Zapraszamy do korzystania z naszej oferty szkoleniowej, która dostępna jest na stronie www.odn.slupsk.pl

Aldona Grzeszczak

*specjalista ds. doskonalenia nauczycieli
w ODN w Słupsku*

Postępowanie w sytuacjach kryzysowych

DŁUGOFALOWY PROGRAM WSPARCIA POMORSKICH SZKÓŁ I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

Nawałnica, która przeszła nad Pomorzem wakacyjnej nocy z 11 na 12 sierpnia 2017, spowodowała ogromne straty materialne i nie tylko. W jej wyniku uszkodzonych zostało 31 gmin z 10 powiatów województwa pomorskiego. Największe zniszczenia stwierdzono w powiatach: bytowskim (gminy Parchowo i Studzienice), chojnickim (gminy: Brusy, Chojnice i Czersk), kartuskim (gminy Sierakowice i Sulęcyno) oraz kościerskim (gminy Dziemiany, Karsin i Lipusz). Poważne straty wystąpiły też w 11 nadleśnictwach PGL Lasy Państwowe i w lasach prywatnych w 8 powiatach. Niestety, były też ofiary śmiertelne. Zginęło pięć osób, w tym dwie młode harcerki, spędzające wakacje na obozie zorganizowanym przez łódzki ZHR nad Jeziołem Śpiewnik, w okolicach miejscowości Suszek (gm. Chojnice). W opinii specjalistów, nawałnica, która przeszła nad Pomorzem wywołała największą od co najmniej 100 lat na tych terenach klęskę. Szacuje się, że powrót do stanu sprzed kataklizmu zajmie ponad 25 lat.

W zaistniałej sytuacji kryzysowej należało podjąć wszystkie z możliwych działań, aby przywrócić ludziom dach nad głową, a dzieciom – tak ważne w ich rozwoju – poczucie bezpieczeństwa. Wszystkich należało otoczyć troskliwą opieką medyczną, jak i specjalistycznym wsparciem psychologicznym. Istotną rzeczą była też pomoc finansowa, w celu usunięcia dotkliwych szkód materialnych. W pełnej gotowości stanęły do tych zadań wszystkie służby pomocowe.

U progu nowego roku szkolnego konsultanci i specjaliści Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, w ramach strategicznych działań Pomorskiej Rady Oświatowej, opracowali długofalowy program wsparcia pomorskich szkół i placówek w zakresie przygotowania społeczności szkolnej do postępowania w sytuacjach kryzysowych.

Priorytetowo podjęto organizację konferencji powiatowych nt. *Strategie zaradcze – wsparcie dzieci i młodzieży w sytuacjach kryzysowych*. Zaproszenie do uczestnictwa w tych przedsięwzięciach zostało skierowane do dyrektorów szkół i placówek oświatowych, pracowników jst odpowiedzialnych za oświatę i za zarządzanie kryzysowe. Dzięki wyasygnowaniu przez Samorząd Województwa Pomorskiego dodatkowych środków, zaproponowano nauczycielom, pedagogom i psychologom szkolnym udział w bezpłatnych, 16-godzinnych warsztatach z zakresu *Psychotraumatologii wczesnego reagowania*.

W zorganizowanych 7 konferencjach powiatowych (Chojnice, Bytów, Kościerzyna, Człuchów, Kwidzyn, Lębork, Słupsk) udział wzięło 257 osób, związanych bezpośrednio z pracą z dzieckiem i rodzinami w sytuacji kryzysowej. Program spotkań dla dyrektorów szkół i placówek oświatowych, pracowników jednostek samorządu terytorialnego oraz pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych obejmował następujące zagadnienia:

- ➔ rola Zespołów Zarządzania Kryzysowego w jst, a funkcje i zadania szkoły/placówki oświatowej w podejmowaniu interwencji kryzysowych;
- ➔ zakres pomocy udzielanej przez pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej w sytuacji kryzysowej;
- ➔ psychotraumatologia wczesnego reagowania – jak pomagać osobom będącym;
- ➔ w traumie incydentalnej? – wykład wprowadzający i zachęcający do udziału w planowanych form warsztatowych;
- ➔ mechanizmy tworzenia procedur szkolnych na wypadek kataklizmu lub innych zdarzeń losowych, zagrożających bezpieczeństwu dzieci i młodzieży w przedszkolach, szkołach i placówkach oświato-

wych (ideę programu „Bezpieczna szkoła-bezpieczna przyszłość” – Bezpieczna „+”);

- ➔ program wsparcia nauczycieli szkół i placówek oświatowych przez ODN w Słupsku w zakresie stosowania strategii zaradczych – wsparcie dzieci i młodzieży w sytuacjach kryzysowych.

Na wstępie, uczestnicy szkolenia wypełniali ankietę, dotyczącą postrzegania przez nich tragicznych wydarzeń sierpniowych w województwie pomorskim. Ich refleksje posłużyły do uzyskania dodatkowych informacji oraz oszacowania oczekiwań, związanych z ewentualnym wsparciem nauczycieli i uczniów. Wyniki ankiety będą pomocne przy projektowaniu, jak też do przedstawienia, ewentualnych propozycji szkoleń w zakresie wsparcia merytorycznego i psychologicznego.

W badaniu tym uczestniczyło 214 respondentów. Z opracowanego raportu wynikają określone rekomendacje. Nauczyciele zatem oczekują:

1. Organizacji szkoleń/warsztatów dotyczących radzenia sobie z traumą po tragedii.
2. Organizacji warsztatów dotyczących kształtowania postaw i zachowania się w obliczu tragedii dla grup obejmujących: nauczycieli/rodziców/uczniów.
3. Wypracowania w ramach nauczycielskich sieci współpracy i samokształcenia scenariuszy zajęć na godziny wychowawcze, dotyczących postępowania w sytuacjach kryzysowych.
4. Opracowania propozycji elementu programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie postępowania w sytuacjach kryzysowych.
5. Systematycznego upowszechniania materiałów/informacji z zakresu zarządzania kryzysowego

Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, kolejnym podjętym przez ODN w Słupsku działaniem była organizacja 16-to godzinnych warsztatów, prowadzonych przez certyfikowanych psychotraumatologów nt. *Psychotraumatologii wczesnego reagowania*.

Szkolenie było przeznaczone dla nauczycieli, psychologów i pedagogów szkolnym, którzy mieli lub mogą mieć kontakt z uczniami i ich rodzicami po traumatycznych przeżyciach w wyniku traumy incydentalnej (katastrofy, samobójstwa ucznia, nagłego zdarzenia losowego, nawałnicy). Podstawowym jego celem był rozwój umiejętności uczestników w zakresie nawiązywania kontaktu, podejmowania interwencji i planowania działań wobec strauumatyzowanych uczniów i ich rodziców/opiekunów oraz planowania działań systemowych.

W 7 szkoleniach w tym zakresie (Chojnice – 2 grupy, Bytów, Kościerzyna, Kwidzyn, Lębork, Słupsk) wzięło udział 97 zainteresowanych problemem nauczycieli i specjalistów.

Podczas prowadzonych dla nauczycieli szkoleń w ramach sieci współpracy i samokształcenia wyszliśmy również naprzeciw werbalizowanym przez nauczycieli oczekiwaniom. W sieci pod nazwą *Szkoła wspomaga wychowanie. Wzmacnianie kluczowych umiejętności interpersonalnych nauczyciela* (subregion słupski i południowy): *Wychowawcza rola nauczyciela w procesie wspierania ucznia w rozwoju uczestniczyło 15 osób*, a w Sieci: *Determinanty procesu diagnozy psychopedagogicznej dziecka w roli (nie tylko) ucznia w szkole – 19 osób*.

Przed nami nowy semestr i dalsze działania, zmierzające do realizacji długofalowego programu wsparcia pomorskich szkół i placówek przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku w zakresie przygotowania społeczności szkolnej do postępowania w sytuacjach kryzysowych.

Wśród działań, które będą kontynuowane, wymienić należy:

1. Sieci współpracy i samokształcenia w zakresie zindywidualizowanego wsparcia uczniów, nauczycieli, rodziców/opiekunów w sytuacjach kryzysowych realizowane we współpracy z powiatowymi poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.
2. Wypracowanie przez nauczycieli scenariuszy zajęć z uczniami nt. przeciwdziałania zagrożeniom oraz postępowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń.
3. Upowszechnienie dorobku szkół i placówek w zakresie wdrażania procedur bezpieczeństwa.
4. Sporządzenie i upowszechnienie raportu z ewaluacji zrealizowanych działań.

Renata Kołowska

*konsultant ds. wspomagania pracy nauczycieli
w zakresie opieki i wychowania
w ODN w Słupsku*

Seksualność osób z niepełnosprawnością RELACJA Z KONFERENCJI

8 grudnia 2017 r. w auli Akademii Pomorskiej przy ul. Westerplatte w Słupsku odbyła się *II Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Metodyczna pn.: Niepełnosprawność intelektualna – zdrowie – edukacja – terapia*. Organizatorami tego przedsięwzięcia byli: Akademia Pomorska w Słupsku, Biuro Prorektora ds. kształcenia i studentów Akademii Pomorskiej w Słupsku, Koordynator ds. studentów niepełnosprawnych, Wydział Nauk Społecznych Akademii Pomorskiej w Słupsku, Instytut Pedagogiki Akademii Pomorskiej w Słupsku, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku i Stowarzyszenie Przyjaciół Niepełnosprawnych „Dajmy im Radość” w Słupsku.

Patronat honorowy nad konferencją przyjął Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Oddział Pomorski w Gdańsku. W skład Komitetu Naukowego weszli: prof. zw. dr hab. **Mirosław Patalon**, dr hab. **Wanda Kamińska**, dr hab. **Remigiusz Kijak** (Warszawa), dr hab. **Ryszard Kozłowski**, dr hab. **Agnieszka Zalewska-Meler**, dr **Alicja Długolecka** (Warszawa), dr **Grażyna Durka**, dr **Marta Jurczyk** (Gdańsk), dr **Jolanta Maciąg**, dr **Grzegorz Piekarski**, dr **Sebastian A. Zdończyk**. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego został dr S. A. Zdończyk, a jego zastępcą – dr Grażyna Durka.

Funkcję Sekretarza Komitetu Organizacyjnego pełniła mgr **Władysława Hanuszewicz** – konsultant ds. wspomaganie nauczycieli w zakresie pracy z dziećmi młodszymi i uczniami niepełnosprawnymi i z zaburzeniami rozwoju w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli

w Słupsku. W skład Komitetu weszli również: mgr **Bogusław Medwid** z Biura ds. kształcenia i studentów, mgr **Mariola Rynkiewicz** oraz **Renata Wismont**, wiceprezes Zarządu Stowarzyszenia Przyjaciół Niepełnosprawnych „Dajmy im Radość” w Słupsku.

Celem przyświecającym organizatorom tego przedsięwzięcia było uczczenie Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych, ustanowionego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (w 1992 r.) na dzień 3 grudnia, jak również przedyskutowanie różnych aspektów problemu seksualności dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. Konferencja skierowana była do środowiska nauczycieli, specjalistów, rodziców, terapeutów oraz innych osób, dla których zdrowie, edukacja i terapia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną jest sprawą ważną.

Program konferencji obejmował dwie części: sesję planarną i sesję warsztatowo-panelową, w której uczestnicy mogli wybrać temat, który chcieli przedyskutować w węższym gronie. Sesja plenarna obejmowała następujące zagadnienia:

- *Obszary edukacji zdrowotnej uczniów z niepełnosprawnością intelektualną* – dr hab. Agnieszka Zalewska-Meler, prof. nadzw. Akademii Pomorskiej;
- *Przemoc seksualna wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną* – dr Sebastian A. Zdończyk;
- *Godność osoby w kontekście doświadczenia niepełnosprawności* – dr hab. Ryszard Kozłowski, prof. nadzw. Akademii Pomorskiej;
- *W kręgu dyskusji o seksualności osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną* – dr hab. Remigiusz Kijak, prof. nadzw. Uniwersytetu Warszawskiego;
- *Problemy rodziców w aspekcie rozwoju psychoseksualnego dzieci i młodzieży z zaburzeniami ze spektrum autyzmu* – mgr psych. **Aleksandra Rynkiewicz**;
- *Farmakoterapia a seksualność osób z niepełnosprawnością* – lek. med. **Aleksandra Białas** z Koszalina;
- *Rozwój psychoseksualny osób z niepełnosprawnością intelektualną a wyzwania edukacyjne* – dr **Alicja Długolecka** z Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie.

Po przerwie kawowej rozpoczęła się druga część konferencji, już w mniejszych grupach. Warsztat nr 1 *Edukacja seksualna osób z niepełnosprawnością intelektualną* prowadziła mgr Mariola Rynkiewicz. Z powodu nieobecności dr Marty Jurczyk z Gdańska, nie odbyło się spotkanie nt. *Czy pani też ma seks”? – trudne pytania i łatwe rozwiązania, czyli jak rozmawiać o seksualności z osobami z niepełnosprawnością intelektualną* i uczestnicy tej grupy dyskusyjnej mieli możliwość wyboru spośród pozostałych tematów.

Warsztat nr 3 obejmował zagadnienie pn. *Seksualność, małżeństwo, rodzicielstwo osób z niepełnosprawnością – perspektywa prawna*, które omawiane pod kierunkiem mgr prawa **Pauliny Trzaskus**.

Warsztat nr 4 to *Ryzykowne zachowania seksualne osób z niepełnosprawnością intelektualną* analizowane pod kierunkiem lek. med. Aleksandry Białas.

Rozwój psychoseksualny osób z niepełnosprawnością intelektualną a wyzwania edukacyjne – aspekty praktyczne był tematem warsztatu nr 5, prowadzonego przez dr Alicję Długołęcką.

Warsztat nr 6 zorganizowany był w formie panelu dyskusyjnego pn. *Seksualność osób z niepełnosprawnością*. Od teorii ku działaniom profilaktycznym i rozwiązaniom praktycznym, prowadzonego przez dr hab. Remigiusza Kijaka, prof. nadzw. Uniwersytetu Warszawskiego.

Konferencja cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem. W przedsięwzięciu wzięło udział ok. 110 osób, wśród których prawie 50% to nauczyciele, w głównej mierze z placówek kształcenia specjalnego. Ponadto w części planarnej, wzięło udział wielu pracowników naukowych wyższych uczelni oraz duża reprezentacja rodziców lub opiekunów osób z niepełnosprawnością, jak również przedstawiciele instytucji opieki społecznej.

Ewaluacja wykazała, że nadal istnieje bardzo duże zainteresowanie poruszaną tematyką i oczekiwanie kontynuacji tego typu spotkań teoretyczno-metodycznych. Konferencji towarzyszyła wystawa fotogramów **Tomasza Kellera** nt. codziennego życia osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, przygotowana przez Stowarzyszenie Przyjaciół Niepełnosprawnych „Dajmy im Radość” w Słupsku.

Władysława Hanuszewicz

konsultant ds. wspomaganie nauczycieli
w zakresie pracy z dziećmi młodszymi i uczniami
niepełnosprawnymi i z zaburzeniami rozwoju
w ODN w Słupsku

Jak owoić nowe media w szkole POMIĘDZY ZAGROŻENIAMI A SZANSAMI DO WYKORZYSTANIA

7 grudnia 2017 r. w Szkole Podstawowej nr 1 w Chojnicach odbyła się konferencja zorganizowana przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku w ramach programu *Wirtualny i medialny świat* pt. *Jak owoić nowe media w szkole – pomiędzy zagrożeniami a szansami do wykorzystania*. W spotkaniu wzięło udział 128 uczestników. Adresatami konferencji byli dyrektorzy szkół i placówek oświatowych, nauczyciele, pedagodzy, psychologodzy szkolni, wychowawcy, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych, pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych, pracownicy jst. Ekspertem, i prelegentem był **prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski** – uczestnik i koordynator wielu krajowych i międzynarodowych projektów badawczych, autor licznych publikacji m.in. pierwszej monografii na rynku polskim „Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży”.

W programie konferencji znalazły się takie zagadnienia jak: Skąd wiemy co robią dzieci i młodzież w Internecie i na co zwracamy uwagę? Typologia i skala zagrożeń – co naprawdę jest problemem? Szanse związane z wykorzystaniem nowych mediów – od czego zależy, by się spełniły? Profilaktyka zagrożeń i profilaktyka pozytywna – obszary i konkretne przykłady rozwiązań.

Profesor mówił o tym, co dzieci i młodzież robią w internecie i na co my dorośli, powinniśmy zwracać uwagę. Przedstawił typologię i skalę zagrożeń, wynikających z korzystania z urządzeń z dostępem do internetu, ale też szanse, jakie dają nowe media. Mówił: o specyfice funkcjonowania młodych ludzi w świecie nowych mediów i jakie mają one na nich wpływ, profilaktyce zagrożeń, podając obszary i konkretne przykłady rozwiązań. Ekspert zwrócił uwagę na to, jak ważna jest dobrze zaplanowana edukacja medialna w zakresie bezpieczeństwa w sieci, nie tylko dzieci i młodzieży, ale też ich rodziców. Jak ważne jest to, żeby rodzice towarzyszyli swoim dzieciom w ich pierwszych internetowych krokach, ucząc zasad bezpiecznego korzystania z nowych technologii oraz zachowań w aktach agresji elektronicznej.

W swoim wystąpieniu profesor odniósł się do konkretnych stron, podając różne przykłady niebezpiecznych treści, na które dzieci i młodzież mogą trafić w internecie. Promował konstruktywne wykorzystanie nowych mediów przez młodych ludzi np. poprzez realizację e-wolontariatu. Prosił nauczycieli, aby w swojej pracy z uczniami edukację i profilaktykę w mniejszym stopniu kierowali na zagrożenia, a w większym na budowanie kompetencji młodych ludzi w zakresie rozumienia cyberprzestrzeni i swojego w niej udziału.

Marzena Tuliszka

konsultant ds. wspomaganie nauczycieli
w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej
w ODN w Słupsku

ERASMUS+ W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH

Pokaż projekt! Podziel się doświadczeniem! Zainspiruj!

24 stycznia br. w Akademii Pomorskiej odbyła się zorganizowana przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku we współpracy z Fundacją Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie wojewódzka konferencja *Erasmus+ w pytaniach i odpowiedziach. Pokaż projekt. Podziel się doświadczeniem. Zainspiruj.*

Uczestnicy spotkania mieli okazję nie tylko zapoznać się z założeniami projektów Erasmus + w akcjach *Edukacja szkolna* oraz *Kształcenie i szkolnictwo zawodowe*, ale obejrzeni też prezentacje szkół województwa pomorskiego, które realizują projekty tego typu.

Założenia *Akcji 2.*, która dotyczy edukacja szkolnej, przedstawiła **Joanna Srebrzyńska** z FRSE w Warszawie, reprezentująca *Zespół partnerstw strategicznych i szkolnych programu Erasmus+ Edukacja szkolna*. Prelegenta wymieniła kraje uprawnione do udziału w programie Erasmus+ w sektorze edukacji szkolnej, przypomniała priorytety horyzontalne i sektorowe w tym obszarze, pokrótce omówiła cele projektów w *Akcji 1. Mobilność kadry edukacji szkolnej*. Ekspertka zwróciła uwagę na etapy pracy nad projektem, wśród których podkreśliła znaczenie pierwszego z nich – niestety często pomijanego przez wnioskodawców – określenia potrzeb szkoły i utworzenie *Europejskiego Planu Rozwoju Szkoły*.

Prelegentka wskazała też na zasady i kryteria oceny wniosków konkursowych, w których to projekt oceniany jest w 4 obszarach: znaczenie projektu i jego adekwatność do potrzeb (maks. 30 punktów), jakość planu i jego realizacja oraz wdrażanie (maks. 40 punktów), oraz wpływ projektu, upowszechnianie i wykorzystanie rezultatów (maks. 30 punktów).

W *Akcji 2. Partnerstwa strategiczne, współpraca szkół* Joanna Srebrzyńska zwróciła uwagę na uproszczone zasady finansowania, prostszy formularz wniosków składanych w tym roku, przedstawiła zasady tworzenia partnerstw, czas przeznaczony na realizację projektów w tej *Akcji* oraz maksymalny limit dofinan-

sowania na rok dla jednej szkoły partnerskiej w danym projekcie, który będzie wynosił 16 500 euro. Podkreśliła, że każda szkoła zawiera umowę ze swoją Narodową Agencją i zarządza swoją częścią dofinansowania. Ekspertka zwróciła również uwagę na rozsądne przyjmowanie propozycji wchodzenia w partnerstwa, ponieważ wycofywanie się państw z projektu powoduje kłopoty dla pozostałych partnerów oraz straty w budżecie, przeznaczonym dla polskich szkół. Podkreśliła, że to samo partnerstwo może złożyć tylko jeden wniosek w danej rundzie selekcyjnej. Zaznaczyła, że takie same lub bardzo podobne wnioski złożone do różnych Narodowych Agencji mogą zostać odrzucone ze względu na ryzyko podwójnego dofinansowania.

W zakresie szkolnictwa zawodowego **Małgorzata Turek** z FRSE w Warszawie, reprezentująca *Zespół kształcenia i szkolenia zawodowego Erasmus+ Akcja 1.* mówiła o głównych działaniach *Akcji 1.* czyli stażach zawodowych za granicą dla osób kształcących się zawodowo (uczniów i absolwentów) oraz wyjazdach kadry odpowiedzialnej za kształcenie i szkolenie zawodowe. Prelegentka przedstawiła cele takich projektów, zasady formalne ich składania, podkreśliła, że jedna instytucja może złożyć TYLKO jeden wniosek w ramach *Akcji 1.* w sektorze *Kształcenie i szkolenia zawodowe*.

Ekspertka poinformowała o wsparciu językowym na platformie *Online Linguistic Support*, jakie przysługuje uczniom, których mobilności trwają minimum 19 dni (bez podróży). Platforma ta obsługuje takie języki jak: angielski, bułgarski, chorwacki, czeski, duński, estoński, fiński, francuski, grecki, hiszpański, irlandzki, litewski, łotewski, maltański, niderlandzki, niemiecki, polski, portugalski, rumuński, słowacki, słoweński, szwedzki, węgierski i włoski.

Małgorzata Turek omówiła zasady tworzenia projektu krok po kroku, wskazała też na najczęściej popełniane w projektach błędy, m.in.: brak spójnej koncepcji projektu (potrzeby – cele – działania – rezultaty), brak konkretnych, szczegółów – co dokładnie zostanie zrobione, zapewnione, użycie skrótów myślowych (sprawy wydają się oczywiste dla piszącego, ale nie dla weryfikatora wniosku), brak szczegółów organizacyjnych np.: precyzyjnie opisane wyjazdy uczniów, a kadra potraktowana marginalnie.

Po części informacyjnej, panie z FRSE odpowiadały na pytania uczestników konferencji. Nauczycieli aplikujących do projektów lub już je realizujących interesowały takie kwestie jak: budżetowanie mobilności kadry, możliwe/proponowane sposoby wydatkowania funduszy z działu *project management* (zarządzanie projektem), sposoby radzenia sobie z niesubordynacją partnerów projektowych, odmawiających wykonania zaplanowanych zadań, możliwość udziału w międzynarodowych seminariach kontaktowych dla nauczycieli szkół z krajów europejskich, zasady planowania i organizacji mobilności typu *job shadowing*.

Na koniec tej części spotkania ekspertki podkreśliły, że przy wszystkich wątpliwościach, wynikających podczas pracy nad realizacją projektów, istotny jest stały kontakt z opiekunem projektu, którego zadaniem jest na bieżąco wspierać placówki realizujące Erasmusy. Jeśli kontakt taki z jakiegoś względu jest utrudniony lub nie przynosi spodziewanych przez beneficjenta projektów rezultatów, należy taką niedogodność zgłosić koordynatorowi *Akcji*, w ramach której realizowany jest projekt.

Po przerwie uczestnicy konferencji mogli obejrzeć projekty Erasmus+, prezentowane przez placówki województwa pomorskiego i nie tylko. Szkolne działania projektowe przedstawili: **Joanna Kowalewska** z Samorządowego Zespołu Szkół w Kostkowie – Samorządowego Gimnazjum im. ks. Stanisława Galasa; **Agnieszka Ciosek**, **Halina Stępień-Grajewska** z Zespołu Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica w Barlewickach; **Jacek Bochenek** ze Szkoły Podstawowej nr 9 im. kmdra por. Stanisława Hryniewieckiego w Słupsku, **Jan Wild** ze Szkoły Podstawowej im. Kornela Makuszyńskiego; **Mariusz Domański** i **Maria Rządkow-**

ska z II Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Słupsku, **Katarzyna Szyca** i **Aneta Matyjaszek** z Gimnazjum w Motarzynie; **Joanna Jeka** i **Agnieszka Gwazdacz-Białaszewska** ze Szkoła Podstawowej nr 7 w Lęborku oraz **Zenona Glanc** ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej im. Marii Grzegorzewskiej w Sławnie.

Każde z dziesięciominutowych wystąpień zostało opatrzone komentarzem ekspertek z FRSE, które zwróciły szczególną uwagę na ciekawe rozwiązania zastosowane przez szkoły, dotyczące zarządzania projektem, a szczególnie wykorzystanie do tego celu narzędzi dysku Google, upowszechniania jego rezultatów, różnorodność działań prowadzonych podczas mobilności projektowych, ciekawe sposoby na utrzymanie motywacji uczestników projektu do pracy przez cały okres jego trwania oraz autorefleksje nauczycieli, odnoszącą się do świadomości popełnianych błędów i radzenia sobie z trudnościami w pracy nad wywiązaniem się z projektowych powinności.

Konferencja była bezcennym forum wymiany doświadczeń i inspiracji oraz dała placówkom zaproszonym do współpracy możliwość szerokiego upowszechnienia realizowanych projektów. Materiały pokonferencyjne z relacjonowanego spotkania znajdują się na stronie internetowej Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku: www.odn.slupsk.pl w zakładce *Projekty i programy, Erasmus+, Edukacja szkolna*.

Iwona Poźniak
koordynator konferencji
konsultant w ODN w Słupsku

O kompetencjach kluczowych w naukach ścisłych

Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej w 2006 roku wydali *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie*.¹ Każda z tych kompetencji wymaga analizy – przede wszystkim pod kątem definicji, jak i oczekiwań, czyli wyposażenia uczniów w niezbędną wiedzę, kształtowania umiejętności oraz postaw i zachowań. Co ważne – wszystkie te kompetencje są bezpośrednio lub pośrednio „kompatybilne” ze sobą, żadna z nich nie stanowi samodzielnej odrębności.

Możemy mówić o pewnych wspólnych sferach działania na poziomie edukacyjnym:

- (1) **sfera akademicka** (kompetencje matematyczne i naukowo techniczne, kompetencje informatyczne),
- (2) **sfera humanistyczna** (porozumiewania się w języku ojczystym i w językach obcych, świadomość i ekspresja kulturalna),
- (3) **sfera społeczno-motywacyjna** (umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość).

Podczas procesu edukacyjnego jedne z nich pełnią rolę dominującą, część pozostałych – uzupełniającą. I tylko koncepcja i tematyka zajęć, przyjęte metody i formy pracy z uczniami, zastosowane techniki w procesie nauczania-uczenia się, decydują o tym, która – bądź które – z tych kompetencji pełnią rolę nadrzędną.

W podstawie programowej kształcenia ogólnego każdego przedmiotu wymienione są także kompetencje kluczowe – w nieco zmodyfikowanej formie. Np. europejskie zdefiniowanie kompetencji matematycznych i naukowo-technicznych możemy odnaleźć w zapisie obu podstaw programowych (2008/2012 i 2017)² – jako oczekiwania w zakresie kształcenia umiejętności myślenia matematycznego i wykorzystania narzędzi matematycznych, także kształcenia umiejętności krytycznej analizy, poszukiwania i porządkowania informacji.

Kompetencje matematyczne

Definicja³ – Kompetencje matematyczne obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego, w celu rozwiązywania problemów, wynikających z codziennych sytuacji. Istotne są zarówno proces i czynność, jak i wiedza, przy czym podstawę

stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Kompetencje matematyczne obejmują – w różnym stopniu – zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).

Wiedza – Konieczna wiedza w dziedzinie matematyki obejmuje solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych, a także świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Umiejętność – Osoba powinna posiadać umiejętności stosowania głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych, a także śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Powinna ona być w stanie rozumować w matematyczny sposób, rozumieć dowód matematyczny i komunikować się językiem matematycznym oraz korzystać z odpowiednich pomocy.

Postawy – Pozytywna postawa w matematyce opiera się na szacunku dla prawdy i chęci szukania przyczyn i oceniania ich zasadności.

Tak więc, szczególną uwagę zwraca się na **solidną umiejętność liczenia**, posługiwania się miarami i umiejętność ich **przeliczania**, ale także na wyobraźnię i orientację przestrzenną. Przy tym podkreśla się **wizualizację wiedzy i umiejętności** – poprzez znajomość wzorów, umiejętność rozpoznawania zależności, **tworzenia i interpretowania** wykresów i tabel, **budowania i wykorzystania** modeli do interpretacji rzeczywistości. Natomiast umiejętność logicznego myślenia przydatna jest przy **argumentowaniu**, tworzeniu ciągu argumentów, np. przy dowodzeniu matematycznym.

Autorzy podstawy programowej kształcenia matematycznego w 8-letniej szkole podstawowej rozróżniają w rozwoju dziecka dwa etapy myślenia matematycznego:

- w klasach IV-VI – **etap niesformalizowanego myślenia i opartego na konkretach**, m.in. w doskonaleniu sprawności liczenia i przeliczania, które uzewewnętrznia się także w nieformalnym języku, dostrzegania konkretnych reprezentacji w przestrzeni płaskiej i trójwymiarowej, praktycznej orientacji przestrzennej, oraz:
- w klasach VII-VIII – **etap myślenia usystematyzowanego w struktury o większym stopniu abs-**

tracji, w którym uczeń wykazuje się znajomością i rozumieniem definicji i pojęć, posługuje się bardziej sformalizowanym językiem, dostrzega i umie przedstawić zachodzące związki i zależności, potrafi wykorzystać swoją wiedzę do argumentowania i wyboru strategii działania przy rozwiązywaniu problemów, wykazuje się wyobraźnią przestrzenną.

Dla obu etapów rozwoju myślenia matematycznego istotne jest kształtowanie „**odwagi matematycznej**”, czyli przekonanie ucznia, że warto podejmować ryzyko w poszukiwaniu rozwiązań problemu, że podejmowanie decyzji może być obciążone błędem, jeśli nie jest wsparte wiedzą i argumentami, że dochodzenie do prawdy często wiąże się z szacowaniem i wyborem najbardziej prawdopodobnego lub optymalnego rozwiązania.

Autorzy podstawy programowej kształcenia matematycznego w 8-letniej szkole podstawowej rozumieją **myślenie matematyczne jako umiejętność wykorzystywania podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych** (kształcenie myślenia matematycznego). Nauczyciel w kształceniu kompetencji matematycznych dostrzegać powinien nie tylko wyjątkowy i elitarny charakter wiedzy matematycznej, ale także jej użyteczność, niezbędną w codziennym życiu, jak też w innych naukach ścisłych (fizyka i chemia, także geografia i biologia).

Kompetencje naukowo-techniczne

Definicja – Kompetencje naukowe odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Za kompetencje potrzeby lub pragnienia ludzi. Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian, powodowanych przez działalność ludzką oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

Wiedza – W przypadku nauki i techniki, niezbędna wiedza obejmuje główne zasady rządzące naturą, podstawowe pojęcia naukowe, zasady i metody, technikę oraz produkty i procesy techniczne, a także rozumienie wpływu nauki i technologii na przyrodę. Kompetencje te powinny umożliwiać osobom lepsze rozumienie korzyści, ograniczeń i zagrożeń, wynikających z teorii i zastosowań naukowych oraz techniki w społeczeństwach w sensie ogólnym (w powiązaniu z podejmowaniem decyzji, wartościami, zagadnieniami moralnymi, kulturą itp.).

Umiejętności – Umiejętności obejmują zdolność do wykorzystywania i posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu, bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia

wniosku na podstawie dowodów. Osoby powinny również być w stanie rozpoznać niezbędne cechy postępowania naukowego oraz posiadać zdolność wyrażania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.

Postawy – Kompetencje w tym obszarze obejmują postawy krytycznego rozumienia i ciekawości, zainteresowanie kwestiami etycznymi oraz poszanowanie zarówno bezpieczeństwa, jak i trwałości, w szczególności w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w kontekście danej osoby, jej rodziny i społeczności oraz zagadnień globalnych.

Tak więc, szczególną uwagę zwraca się na **obowiążące zasady w przyrodzie, podstawowe pojęcia naukowe, metodologię prowadzenia obserwacji i badań**, które można wykorzystać do wyjaśnienia zachodzących procesów i zmian. Kształtowanie kompetencji naukowych powinno przyczynić się do wyjaśniania i lepszego odbioru otaczającej rzeczywistości.

Autorzy podstawy programowej kształcenia ogólnego w 8-letniej szkole podstawowej rozumieją myślenie naukowe i naukowo-techniczne jako **umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach** empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa, polegającą m.in. na **poszukiwaniu, porządkowaniu, krytycznej analizie** oraz wykorzystaniu informacji z różnych źródeł.

W podstawie programowej przedmiotów „ścisłych” (fizyka, chemia, także biologia i geografia) wielokrotnie proponuje się **obserwację jako metodę badawczą** – prowadzenie zwiększonej **liczby doświadczeń i eksperymentów, obserwację zjawisk w terenie**, co powinno rozwijać umiejętności **myślenia przyczynowo-skutkowego** oraz **umiejętność argumentowania**. Proponuje się **wykorzystanie metodologii badań w mikroskali** na zajęciach lekcyjnych – określenie problemu badawczego, przewidywanie efektu czyli sformułowanie hipotezy, zaplanowanie i przeprowadzenie obserwacji, doświadczenia czy eksperymentu, analizę uzyskanych wyników, wyciąganie wniosków. Przy tym nieodzowne w fazie przygotowawczej, jak i podsumowującej, jest wyszukiwanie źródeł i pozyskiwanie informacji, przetwarzanie informacji, wizualizacja obserwacji w formie graficznej (schematy, wykresy, tabele), prowadzenie obliczeń.

I żeby nie było wątpliwości – kształtowanie kompetencji naukowych, w pewnej mierze także kompetencji matematycznych, można również odnieść do przedmiotów *nie ścisłych* czyli technicznych i humanistycznych. Zarówno zastosowanie elementów metodologii badawczej, jak i pozyskiwanie, przetwarzanie i wizualizacja informacji, wykorzystanie umiejętności matematycznych do praktycznych obliczeń – to nic innego,

jak adaptacyjna i inkorporacyjna funkcja kompetencji naukowych i matematycznych w przestrzeni edukacji techniczno-humanistycznej.

Jerzy Paczkowski

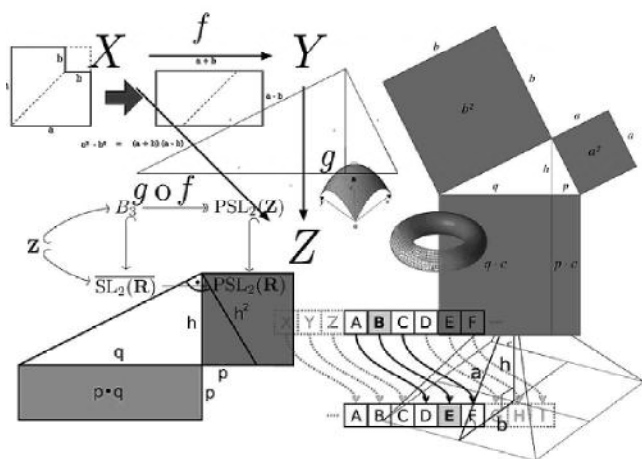
*konsultant ds. wspomagania nauczycieli
szkół i placówek w zakresie matematyki
w ODN w Słupsku*

Tamara Kropiowska

ekspert zewnętrzny ODN w Słupsku

PRZYPISY:

1. Opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej z dnia 30.12.2006 r. (2006/962/WE) - http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/oj/2006/l_394/l_39420061230pl00100018.pdf
2. Rozporządzenie MEN z dnia 27.08.2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2012 r. poz. 977 [z późn. zmianami] – dot. starego systemu edukacji w szkole podstawowej, gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej; Rozporządzenie MEN z dnia 14.02.2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz.U. 2017r. poz.356 – dot. wdrażanego systemu edukacji w szkole podstawowej i w szkole średniej
3. Definicje, zakres wiedzy, kształtowane umiejętności oraz postawy i zachowania – na podstawie: Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady 10.11.2005 com(2005)548, wraz z załącznikiem; http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/oj/2006/l_394/l_39420061230pl00100018.pdf; oraz Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie Ramy Odniesienia, Luksemburg 2007, Urząd Oficjalnych Publikacji UE

Egzamin ósmoklasisty już za rok

Informacje ogólne

W roku szkolnym 2018/2019 **pierwszy egzamin według nowej formuły** będą zdawali uczniowie klas ósmych szkoły podstawowej. Szczegółowe regulacje organizacyjne i administracyjne, dotyczące przeprowadzenia tego egzaminu, zawarte zostały w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1.08.2017 r. w sprawie *szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzenia egzaminu ósmoklasisty*.¹ Z mocy Ustawy o systemie oświaty – art. 44zs – egzamin ósmoklasisty (podobnie jak jest to w odniesieniu do egzaminu gimnazjalnego) jest przeprowadzany na podstawie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej oraz sprawdza, w jakim stopniu uczeń lub słuchacz spełnia te wymagania. Oczywiście mowa o wymaganiach w zakresie wiedzy i umiejętności, które są możliwe do zmierzenia przy pomocy arkusza testowego.

Lata **2019-2021 stanowią okres przejściowy dla przeprowadzanego egzaminu ósmoklasisty**, w którym uczeń klasy VIII przystępuje do egzaminu z 3 przedmiotów obowiązkowych:

- ➔ języka polskiego,
- ➔ matematyki,
- ➔ języka obcego nowożytnego.

Począwszy od 2022 roku uczeń klasy ósmej – prócz wyżej wymienionych przedmiotów – będzie ponadto przystępował do czwartego obowiązkowego egzaminu z przedmiotu do wyboru: biologii, chemii, fizyki, geografii lub historii.

Można zastanawiać się, dlaczego rok 2022 jest rokiem zmiany w egzaminie. Absolwenci 8-letniej szkoły podstawowej będą z pewnością w pełni przygotowani do zdawania czwartego egzaminu z fizyki i chemii – w świetle wprowadzanych zmian organizacyjno-strukturalnych w oświacie przejdą oni przez całościową 2-letnią edukację z tych przedmiotów w klasach 7-8 wg nowej *Podstawy Programowej 2017*. Natomiast w 2022 roku absolwentami 8-letniej szkoły podstawowej będą uczniowie obecnej klasy czwartej – oni będą już po całościowej 4-letniej edukacji z biologii, geografii i historii wg nowej *Podstawy Programowej 2017*.

Egzamin 8-klasisty jest egzaminem obowiązkowym i jest warunkiem ukończenia szkoły podstawowej. Wyniki komunikowane będą dla każdego przedmiotu

w 2 formach – jako **wynik procentowy** (odsetek uzyskanych punktów) oraz według stosowanej od kilku lat **skali centylowej**. Tak jak w przypadku sprawdzianu z lat poprzednich – nie jest określony minimalny wynik, jaki uczeń powinien uzyskać, dlatego egzaminu ósmoklasisty nie można nie zdać. Natomiast będzie on istotny przy naborze do szkół ponadpodstawowych (średnich). Wyniki egzaminu z poszczególnych przedmiotów z pewnością zostaną uwzględnione przy opracowywaniu kryteriów w procesie rekrutacji do szkół ponadpodstawowych, jeżeli liczba kandydatów będzie większa, niż liczba wolnych miejsc w danej szkole.²

Uczeń, który jest laureatem lub finalistą olimpiady przedmiotowej lub laureatem konkursu przedmiotowego o zasięgu wojewódzkim i ponadwojewódzkim, organizowanych z zakresu jednego z przedmiotów objętych egzaminem ósmoklasisty, będzie zwolniony z egzaminu z danego przedmiotu. Jest to równoznaczne z uzyskaniem z tego przedmiotu najwyższego wyniku.

Termin egzaminu ósmoklasisty – kwiecień każdego roku szkolnego. Uwarunkowane jest to procesem sprawdzania i przygotowania zaświadczeń na koniec czerwca dla uczniów kończących szkołę. Tym razem w podstawie programowej uwzględniono tzw. poegzaminacyjny okres edukacyjny. Np. w matematyce autorzy podstawy programowej wskazali działy, które będzie można realizować po egzaminie, gdyż treści tych działów nie będą sprawdzane testem egzaminacyjnym.

Procedury związane z przygotowaniem, organizacją i przeprowadzeniem egzaminów w szkole podstawowej niewiele różnią się od dotychczasowych. Np. na egzamin uczeń przynosi ze sobą wyłącznie przybory do pisania: pióro lub długopis z czarnym tuszem/atramentem, a w przypadku egzaminu z matematyki – również linijkę. Na egzaminie nie można korzystać z kalkulatora oraz słowników. Pełną informację o egzaminie 8-klasisty i procedurach można znaleźć na stronach internetowych CKE i OKE.³

Struktura egzaminu

Na stronach internetowych CKE i OKE znajdują się również **informatory o egzaminie ósmoklasisty** z poszczególnych przedmiotów – zawierają one: opis egzaminu i przykładowe zadania oraz zasady oceniania. Ponadto dla języków obcych także informację o strukturach gramatycznych.

W opisie egzaminu podano m.in. czas jego trwania, strukturę arkusza egzaminacyjnego oraz procentową wagę za zadania zamknięte i zadania otwarte. Daje się zauważyć większą liczbę zadań otwartych – np. w porównaniu z egzaminem gimnazjalnym – jak też wyższą dla tychże wagę procentową (50 i 70%). Tak więc, egzamin z języka polskiego i matematyki nastawiony jest bardziej na sprawdzenie umiejętności wypowiedzi, krytycznej anali-

zy tekstu, czy też przyjętej strategii i metody rozwiązania zadania. Natomiast w przypadku egzaminu z języka obcego nowożytnego zadania arkusza testowego będą sprawdzały poziom opanowania umiejętności opisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego – znajomość środków językowych; rozumienie wypowiedzi; tworzenie wypowiedzi; reagowanie na wypowiedzi; przetwarzanie wypowiedzi. Arkusz egzaminacyjny z języka obcego nowożytnego podzielony będzie na następujące części: *Rozumienie ze słuchu; Znajomość funkcji językowych; Rozumienie tekstów pisanych; Znajomość środków językowych; Wypowiedź pisemna.*

Egzamin ósmoklasisty	Język polski	Matematyka	Język obcy
Czas trwania	120 minut	100 minut	90 minut
Liczba zadań zamkniętych	12-17	14-16	8-12 wiązek
Liczba zadań otwartych	5-9	5-7	4-5 wiązek i 1 dłuższa wypowiedź pisemna
Procent punktów za zad. zamknięte	30 %	50 %	
Procent punktów za zad. otwarte	70 %	50 %	

Warto sięgnąć do informatorów przedmiotowych – choćby dla zapoznania się z proponowanymi zadaniami (typ zadania i zakres treściowy). Do każdego z zadań dołączona jest informacja, do jakich treści programowych (wymagania szczegółowe) i obszarów umiejętności (wymagania ogólne) odnosi się zadanie, jakie są zasady oceniania.

Rodzaje zadań i ich ocena

Doświadczenie konstruktorów arkuszy egzaminu gimnazjalnego z lat 2012-2017 i sprawdzianu dla szkół podstawowych z lat 2014-2015 mają istotne znaczenie przy konstrukcji zadań na egzamin ósmoklasisty. Wypracowano i zweryfikowano w praktyce pewne typy zadań.

Tak więc, mamy tradycyjne **zadania zamknięte** (wielokrotnego wyboru, na dobieranie, typu prawda-falsz) i **zadania otwarte** (zadania z luką, zadania krótkiej odpowiedzi za 2 punkty, zadania rozszerzonej odpowiedzi za 3 i więcej punktów).

Prócz tego pojawiły się **nowego typu zadania zamknięte**: zadania **na argumentowanie** (wybór od-

powiedzi poprawnej i właściwego uzasadnienia), zadania **oceniające** (odmiana zadań typu **P-F** – należy wybrać odpowiedź **Tak** lub **Nie**). Zadania te oceniane są 0-1 punktowo, choć ich konstrukcja wskazuje, że można oceniać je 0-1-2 punktowo. Tę ostatnią zasadę warto wykorzystać przy ocenianiu tego typu zadań na szkolnych sprawdzianach czy próbnym egzaminach – łatwo wtedy zauważyć, w którym momencie uczeń popełnia błąd. Warto również przeprowadzać **procentową analizę częstości wyboru odpowiedzi** w zadaniach wielokrotnego wyboru – pozwoli to na rozpoznanie, jakie błędy popełniają uczniowie i gdzie leży ich przyczyna (słabe przygotowanie uczniów, nietrafna konstrukcja wariantów odpowiedzi).

Porównywalność egzaminów

Niewiadomą jest – co z porównywalnością egzaminów i co z analizą efektywności/skuteczności kształcenia. Możemy zastanawiać się, jak w perspektywie najbliższych lat będzie wypracowany jakiś model i narzędzie.

W ramach projektów unijnych w CKE (potem w IBE) w latach 2005-2017 były opracowane takie narzędzia: edukacyjna wartość dodana (wskaźnik roczny i trzyletni) oraz model zrównywania wyników egzaminów. Oba modele prezentowały wyniki na znormalizowanej skali 100-15 (średnia krajowa wyniku egzaminu – 100; odchylenie standardowe – 15; średnia edukacyjna wartość dodana – 0).⁴

Wraz ze zmianą formuły egzaminu, należy oczekiwać również zmian w porównywaniu egzaminów.

Jerzy Paczkowski

*konsultant ds. wspomaganie nauczycieli
szkół i placówek w zakresie matematyki
w ODN w Słupsku*

PRZYPISY:

1. Dz.U. z 2017 r. poz. 1512; rozporządzenie MEN zostało opublikowane na mocy artykułu 44zs Ustawy z dnia 7.09.1991 r. O systemie oświaty – tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm.
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek reguluje sprawy związane z przeliczaniem wyników procentowych uzyskanych przez ucznia na egzaminie ósmoklasisty na punkty w procesie rekrutacji do szkoły ponadpodstawowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 610).
3. <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/informatory/>
4. Porównywanie wyników egzaminów - Wskaźnik EWD - <https://cke.gov.pl/wskazniki-ewd/>

JĘZYK POLSKI

Nowy kształt egzaminu po VIII klasie

Od 1 września 2017 roku wdrażana jest reforma oświaty, która formalnie zmieniła system szkolnictwa w Polsce. Gimnazja są powoli wygaszane, a odbudowywana jest ośmioklasowa szkoła podstawowa. Wiąże się to z nową formułą egzaminu.

W roku szkolnym 2018/2019 zostanie przeprowadzony po raz pierwszy egzamin ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki i języka nowożytnego, który będzie sprawdzał stopień opanowania wiadomości i umiejętności z podstawy programowej w/w przedmiotów. Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym, co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę.

W arkuszu egzaminacyjnym z języka polskiego znajdą się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych. W latach 2019-2021 na egzaminie będą pojawiały się pytania dotyczące lektur obowiązkowych tylko dla klas VII-VIII. Zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych zarówno dla klas IV-VI jak i VII-VIII pojawią się dopiero na egzaminie w roku 2022.

Arkusze egzaminacyjny z języka polskiego będzie różnił się od obecnego arkusza gimnazjalnego i będzie się składał z dwóch części.

Pierwsza część będzie zawierać zadania skupione wokół dwóch tekstów, zamieszczonych w arkuszu (tekstu literackiego – poezji, epiki albo dramatu) oraz tekstu nieliterackiego (naukowego, popularnonaukowego lub publicystycznego). Wśród zadań w tej części arkusza mogą pojawić się także: zadania zawierające fragmenty innych tekstów literackich i nieliterackich, teksty ikonizacyjne (np. plakat, reprodukcja obrazu), przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy.

W **drugiej części** arkusza znajdą się propozycje dwóch tematów wypracowań, z których uczeń będzie

wybierał jeden i pisał tekst nie krótszy niż 200 słów. Zdający będzie miał możliwość wyboru spośród: tematu o charakterze twórczym (np. opowiadanie twórcze) oraz tematu o charakterze argumentacyjnym (np. rozprawka, artykuł, przemówienie). Na podkreślenie zasługuje fakt, że każdy temat będzie wymagał odwołania do obowiązkowej lektury szkolnej oraz/lub do utworu/utworów samodzielnie wybranych przez ucznia. Przewiduje się od 12 do 17 zadań zamkniętych (około 30%) oraz od 5 do 9 zadań otwartych (w tym wypracowanie, około 70 %). **Na napisanie egzaminu z języka polskiego uczeń będzie miał 120 minut.**

Przykładowe zadania z arkusza egzaminacyjnego

Zadanie: *Znany specjalista od reklamy przyjeżdża do Twojej szkoły. Napisz zaproszenie na spotkanie z nim. Użyj dwóch argumentów, którymi przekonasz kolegów i koleżanki do udziału w tym spotkaniu. Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.* Rozwiązując takie zadanie, uczeń będzie musiał wykazać się znajomością formy wypowiedzi wskazaną w poleceniu, stosownymi odwołaniami, sprawnością językową oraz znajomości ortografii i interpunkcji.

Inny przykład polecenia: *Zabierz głos w dyskusji. Napisz komentarz, w którym przedstawisz swoje stanowisko i poprzysz je dwoma argumentami.* W tym zdaniu uczeń musi wykazać się znajomością podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, umiejętnością polemizowania z cudzymi poglądami i rzeczowego uzasadniania swojego stanowiska.

Ostatnie zadanie w arkuszu to wypracowanie na temat, na przykład taki: *Napisz list skierowany do rówieśników, w którym przekonasz ich, że warto pomagać ludziom. W argumentacji wykorzystaj interpretację wiersza Tadeusza Różewicza List do ludźców i odwołaj się do wybranej lektury obowiązkowej. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 200 słów. List podpisz XYZ lub Wyobraź sobie, że losy Aliny i Balladyny potoczyły się inaczej. Dokończ opowiadanie, w którym zmienisz historię ich życia. Napisz swoją pracę tak, żeby wykazać, że dobrze znasz Balladynę Juliusza Słowackiego. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 200 słów.*

Dłuższa forma wypowiedzi pisemnej ma za zadanie sprawdzić:

- ➔ umiejętność gromadzenia i porządkowania materiału rzeczowego, potrzebnego do napisania pracy;

- ➔ znajomość danej formy wypowiedzi, kompozycji, zasad spójności językowej między akapitami;
- ➔ rozumienie roli akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi.

Zadanie sprawdzi również, czy uczeń przeprowadza wnioskowanie, jako element wyводу argumentacyjnego; czy poprawnie charakteryzuje bohatera literackiego w przeczytanych utworach; czy potrafi określić tematykę i problematykę utworu, czy zna doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi, a wreszcie czy określa problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji oraz czy wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych, związanych z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi i etycznymi.

Przykładowe zadania z arkusza egzaminacyjnego wyraźnie pokazują, jakie są wymagania wobec uczniów kończących szkołę podstawową. Niewątpliwie oczekuje się od nich rzetelnej i konkretnej wiedzy polonistycznej oraz praktycznego jej wykorzystania. W nowym egzaminie nie ma miejsca na dowolność; uczeń musi się wykazać znajomością obowiązkowych tekstów literackich, pojęć teoretyczno-literackich, zasad poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej. Łatwo nie będzie, ale będzie to trudny początek w słusznej sprawie.

Joanna Kierul-Cieślak

*konsultant ds. wspomagania nauczycieli
języka polskiego oraz diagnozy edukacyjnej
w ODN w Słupsku*

Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikowała przykładowe arkusze egzaminacyjne egzaminu ósmoklasisty (E8) przeprowadzanego od roku szkolnego 2018/2019 z:

- języka polskiego
- matematyki
- języków obcych nowożytnych (angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego, ukraińskiego, włoskiego).

Arkusze opublikowane są na stronie CKE:
<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/arkusze/arkusze-pokazowe-grudzien-2017>

Rok 2018 Rokiem Zbigniewa Herberta

„tak – tak
nie – nie”

Zbigniew Herbert, *Kołatka*

Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej¹, przyjętej przez akklamację, rok 2018 został ustanowiony Rokiem Zbigniewa Herberta. W ten sposób zostanie uhonorowana przypadająca na 28 lipca br., 20. rocznica śmierci tego wybitnego polskiego poety, eseisty i filozofa. W dokumencie sejmowym podkreślono wyjątkowość znaczenia twórczości Herberta dla Polaków i dla rozwoju naszego języka słowami: „*W epoce kryzysu wartości i głębokiego zwątpienia Zbigniew Herbert zawsze stał po stronie zasad: w sztuce – kanonu piękna, hierarchii i rzemiosła, w życiu – kodeksów etycznych, jasno rozróżniających pojęcia dobra i zła. Był uosobieniem wierności – samemu sobie i słowu. W swojej poezji wyrażał umiłowanie wolności, wiarę w godność jednostki i jej moralną siłę. Patriotyzm rozumiał jako miłość surową, wymagającą solidarności z poniżonymi i cierpliwej pracy nad przywracaniem pojęciom ich rzeczywistych znaczeń*”².

Warto odnotować, iż po raz drugi uhonorowano „księcia polskich poetów”, ponieważ rok 2008, kiedy przypadała 10. rocznica śmierci, również uchwałą Sejmu RP, ogłoszono Rokiem Zbigniewa Herberta.

Kim był Zbigniew Herbert? Odpowiedź na to pytanie jest niezmiernie trudna. To jeden z najwybitniejszych polskich poetów XX wieku, twórca znanego cyklu poetyckiego „*Pan Cogito*”, eseista, dramaturg, podróżnik, autor słuchowisk radiowych, poeta związany z opozycją antykomunistyczną w okresie PRL-u, społecznik, wnikliwy komentator wydarzeń politycznych, ale przede wszystkim to intelektualista, patriota i człowiek wielkiego serca. Urodził się 29 października 1924 roku we Lwowie. To tam uczył się dobrego smaku, elegancji oraz polskiej historii i tradycji („*Moje Miasto*”), tam też doświadczył okupacji sowieckiej. W lipcu 1985 roku Herbert powiedział: „*Ci, którzy przeżyli okupację sowiecką 1939-1941 we Lwowie czy Wilnie, mieli po prostu pojęcie o systemie sowieckim (...). Tacy jak ja uważali, że rok 1945 to nie jest żadne wyzwolenie, tylko po prostu najazd, dalsza, dłuższa, znacznie trudniejsza do przeżycia moralnego okupacja.*”

Ja miałem doświadczenie lwowskie. Była to lekcja pogładowa, po której nie pozostały właściwie żadne wątpliwości co do zamiarów, koloru władzy i jej intencji (...). Ja jestem tym Polakiem prawobrzeżnym, wschodnim Polakiem, który właściwie wiedział o tym systemie wszystko w tydzień od wkroczenia armii – wyzwolicielki do Lwowa (...)”³. Pochodził z rodziny o żywych tradycjach patriotycznych i narodowościowych. Rodzice Zbigniewa Herberta brali udział w walkach z Ukraińcami w obronie Lwowa. Ojciec Bolesław Herbert był legionistą, prawnikiem, profesorem ekonomii, dyrektorem banku oraz oddziału Zakładu Ubezpieczeń „Westa” we Lwowie. Matka – Maria Herbert z domu Kaniak, zajmowała się domem. Przyszły poeta jako dziecko, uczęszczał do szkoły podstawowej św. Antoniego, dalszą edukację kontynuował w VIII Gimnazjum i Liceum im. Kazimierza Wielkiego we Lwowie. Czas wojny dla Herberta to tajne komplety gimnazjalne i uniwersyteckie. Herbert nie był prymusem w szkole, nie zapowiadało, że zostanie wielkim poetą. Nie udzielał się też zbyt w życiu szkolnym, nie brał udziału w zawodach sportowych, tak wówczas popularnych wśród lwowskiej młodzieży. Po maturze zdanej w 1944 roku Zbigniew podjął naukę na studiach polonistycznych, ale musiał je przerwać, ponieważ rodzice postanowili przeprowadzić się z rodzinnego Lwowa do Krakowa. W Krakowie uczęszczał do prywatnej Akademii Handlowej, a następnie, za namową ojca, na Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dodatkowo zapisał się na Akademię Sztuk Pięknych oraz zajęcia z filozofii, które sprawiały mu największą radość i dawały pełną satysfakcję. W tym okresie podejmował się różnych prac, często były to prace fizyczne, a nawet był płatnym krwiodawcą.

Herbert należał do pokolenia twórców tej rangi, co Krzysztof Kamil Baczyński oraz Tadeusz Różewicz. Debiutował na łamach prasy w 1948 roku, pisał dla „*Tygodnika Powszechnego*”, gdzie prowadził dział felietonowy „*Bez ogródek*”, „*Przeglądu Kupieckiego*”, „*Tygodnika Wybrzeże*”, drukował w „*Przeglądzie Powszechnym*” i „*Twórczości*”, a także współredagował miesięcznik „*Poezja*”, jednak swój pierwszy tom wierszy opublikował dopiero na fali „popaździernikowej odwilży” w 1956 roku. Był to zbiór wierszy zatytułowany „*Struna światła*”.

28 marca 1968 roku zawarł związek małżeński z Katarzyną Dzieduszycką. Po ślubie wspólnie z żoną nadal dużo podróżuje i tworzy. Okres od roku 1975 do 1981, z przerwami na powrót do kraju, spędził głównie w Niemczech, Austrii i USA.

„Płynie się zawsze do źródeł pod prąd, z prądem płyną śmieci” – te słowa wypowiedziane w rozmowie z Adamem Michnikiem można odnieść do całego życia i twórczości Herberta⁴. Należał on do tragicznego pokolenia Polaków, którego udziałem stały się przesiedlenia z kresów wschodnich, przeżycia II wojny światowej, dramatyczne losy żołnierzy Armii Krajowej, mroczne czasy stalinizmu, peerelowska rzeczywistość czy burzliwe wydarzenia Sierpnia 1980 roku.

W twórczości poety główną formą wyrazu, były – parabola oraz filozoficzna lub moralistyczna przypowieść bazująca na bogatym materiale historyczno-mitologicznym, co odnajdujemy w takich utworach jak: „Powrót prokonsula”, „Nike która się waha”, „Tren Fortynbrasa”. Herbert odwoływał się w swej twórczości do doświadczeń historycznych. Poeta nawiązuje często do mitologii, historii starożytnej i wzorców klasycznych („*Apollo i Marsjasz*”, „*Do Marka Aurelego*”, „*Dlaczego klasycy*”), bo tworząc w ponurych realiach PRL-u, – kultura śródziemnomorska, świat mitów i bohaterów antycznych oraz podróże stawały się jego pasją (*Modlitwa Pana Cogito – podróżnika*). Wiersze Herberta to również reakcja na współczesne dylematy moralne, konflikty epoki totalitarnych systemów politycznych i XX-wiecznych doświadczeń cywilizacyjnych. W rozważaniach nad złożoną i paradoksalną istotą bytu, punktem wyjścia stawały się często elementarne zjawiska natury, zwyczajne przedmioty czy przypadkowe sytuacje życiowe. Herbert opowiada się za takimi wartościami jak: Piękno, Prawda i Dobro, a Wrażliwość na cierpienie uznawał autor *Pana Cogito* za najważniejszy element definicji człowieka. Wierzył też w sztukę i religię, które zawierają nakaz dążenia do Doskonałości i Cnoty. Religię traktował jako najwyższą część kultury. Sztuka i religia tworzą mur przeciwko barbarzyństwu. Widział wartość religii dla kultury, ale nie miał pewności co do istnienia Boga. Poeta poszukiwał Boga. Jak sam twierdził, był wyznawcą „*oddalającym się i powracającym*” do religii⁵.

Zrozumienie poezji Zbigniewa Herberta wymaga od czytelnika nie tylko dobrej znajomości najnowszej historii Polski, ale także fundamentów kultury europejskiej, bowiem w swojej twórczości często nawiązuje do tradycji i symboli cywilizacji śródziemnomorskiej oraz wyrosłej na jej gruncie kultury chrześcijańskiej. Herbert uaktualnia znaczenie historycznych symboli, przenosząc je do świata współczesnego i przedstawiając nową ich interpretację („*U wrót doliny*”). W jego wierszach ludzie i idee przybierają często maski bogów, filozofów, antycznych bohaterów, postaci literackich. Właśnie mity, zarówno te stare, greckie i rzymskie, jak i nowożytne, stanowią korzenie jego twórczości, nie tylko lirycznej, ale i eseistycznej („*Labirynt nad morzem*”). Poezja Herberta ma niewątpliwie wpływ na otaczającą nas rze-

czywistość, na świat kultury, a przede wszystkim na „*budowanie wartości, budowanie tablic wartości, ustalanie ich hierarchii*”⁶.

W literaturze światowej Herbert rozpoznawany jest przede wszystkim dzięki swojemu poetyckiemu *alter ego*, postaci *Pana Cogito*. Podkreśla się jego nieufną postawę wobec świata oraz ideę rozdwojonego człowieka, rozpaczliwie poszukującego porozumienia z historią i tradycją, jako źródeł rozumu. *Pan Cogito*, a może sam Herbert, dokonuje dramatycznych wyborów, znajduje się w sytuacji bez wyjścia, cierpi, nie zgadzając się na rzeczywistość, której nie akceptuje, ale której nie może zmienić. Wiersz „*Przesłanie Pana Cogito*”, napisany w 1974 roku, stawał w obronie człowieka, jego godności, wierności głoszonym ideałom, solidaryzował się z prześladowanymi. Stał się swoistym hymnem politycznej opozycji w PRL-u. Postawa wyprostowana, do jakiej nawołuje Poeta zawiera się również w jego poglądach: „*Wydaje mi się, że podejmuje się walkę nie dla wygranej, bo to by było zbyt łatwe, i nie dla samej walki, ale w obronie wartości, dla których warto żyć i za które warto umrzeć*”. „*(...) muszą podjąć walkę w obronie pewnych ideałów, pewnych wartości, które nie podlegają dyskusji*”⁷.

Pomimo tych wielu trudności i życiowych niepowodzeń, w biografii i poezji Herberta odnajdujemy też siłę charakteru i wytrwałość, o których sam autor mówi: „*Wymyśliłem sobie taką praktyczną, prywatną, moralną dyrektywę: jeśli masz dwie drogi do wyboru, wybieraj zawsze drogę trudniejszą dla siebie*”⁸. Dlatego obok pracy literackiej Herbert zaangażował się też w działalność polityczną. W grudniu 1974 roku podpisał tzw. *List 15*, żądający udostępnienia Polakom zamieszkałym w ZSRR kontaktu z polską kulturą⁹. Rok później wobec projektowanych zmian w Konstytucji PRL podpisał *Memoriał 59*¹⁰. Warto zauważyć, iż było to pierwsze masowe wystąpienie polskich intelektualistów w PRL. W opublikowanym tomie korespondencji Julii Hartwig i Artura Międzyrzeckiego z Anną i Jerzym Turowiczami, możemy znaleźć też taką informację: „*14 grudnia 1971 r. Zbigniew Herbert wystąpił w Sali Senatorskiej na Wawelu w ramach cyklu Wieczory Wawelskie. Jak podaje Tomasz Fiałkowski w przypisach do „Korespondencji” Jerzego Turowicza ze Zbigniewem Herbertem, w archiwum poety zachował się program, na którym Herbert zanotował: „Ten wieczór zacząłem słowami: Proszę powstać z miejsc i uczcić wraz ze mną pamięć zabitych rok temu robotników Wybrzeża, którzy walczyli o chleb i godność ludzką (...)*”¹¹. W 1981 roku włączył się w ruch „*Solidarności*”, wspierał działania opozycji antykomunistycznej, zbliżył się do takich działaczy opozycyjnych, jak: Anna Walentynowicz, Lech Wałęsa czy Adam Michnik. „*Poeta włącza się w ruch „Solidarności”, pod-*

*różuje po Polsce – bierze udział w uroczystościach w Gdańsku, odsłania pomnik Ofiar 1956 roku w Poznaniu, zbliża się do opozycji, występuje wspólnie z Lechem Wałęsą, Anną Walentynowicz, Adamem Michnikiem (...). Również po wprowadzeniu stanu wojennego poeta nie przestaje działać w podziemnej „Solidarności”, bierze udział w podziemnych wydawnictwach*¹². Na wieść o wprowadzeniu 13 grudnia 1981 roku przez gen. Wojciecha Jaruzelskiego stanu wojennego, zareagował najwspanialej jak tylko może poeta – tomem „Raport z oblężonego Miasta”. Książka ukazała się najpierw w emigracyjnym wydawnictwie „Kultura” w Paryżu w roku 1983, a rok później w podziemnym wydawnictwie w kraju w postaci wyboru utworów z tego tomu pod nazwą „18 wierszy”. Stosunek do gen. Wojciecha Jaruzelskiego będzie później jednym z powodów oddalania się Poety od Adama Michnika i jego środowiska, skupionego wokół „Gazety Wyborczej”¹³. Przemiany społeczno-polityczne w Polsce po 1990 roku budziły w Herbercie duże nadzieje, ale z upływem czasu przeżywał niepokój i z troską o dalsze losy Ojczyzny. Domagał się pomocy Kurdom, angażował się w obronę Czeczenii, krytykował układ „okrągłostołowy”, stał na straży pamięci o Armii Krajowej czy też polemizował z Czesławem Miłoszem, doceniając jednak jego twórczość.

W eseju „*Holy Iona, czyli kartka z podróży*” („Zeszyty Literackie, 2002, nr 1.) napisał: „*Nie wiadomo, co przyniesie przyszłość i jak długo trwać będzie rozdarcie świata. Ale dopóki w jedną noc światła tej ziemi będą się pozdrowiały, nie cała chyba nadzieja jest pogrzebana*”.

Wiele podróżował – do Anglii, Włoch, Niemiec. Kilkakrotnie wyjeżdżał do Francji i Grecji. Przebywał również na Zachodnim Wybrzeżu Stanów Zjednoczonych, gdzie pracował jako wykładowca na Uniwersytecie Los Angeles. Nigdy nie zdecydował się na opuszczenie kraju i emigrację. Podróżując, zawsze jednak wracał do Polski, choć nie miał złudzeń, że jest to kraj zniewolony pod rządami totalitarnego systemu komunistycznego.

Był członkiem kilku elitarnych stowarzyszeń lite-

rackich i akademii, spośród których najważniejsze to Polski PEN Club i Akademie der Künste z Berlina Zachodniego. Jego utwory tłumaczone były na 35 języków, przynosząc mu wiele prestiżowych nagród, w tym m.in.: Fundacji im. Kościelskich w Genewie (1964), Jurzykowski Millennium Prize (1965), Fundacji Kultury (1997), Internationaler Nikolaus-Lenau-Preis (1965), Gottfried-von-Herder-Preis (1973), Petrarca-Preis (1979), Bruno Schulz Prize (1988), Jerusalem Prize for the Freedom of the Individual in Society (1991), The T. S. Eliot Award for Creative Writing (1995). Był też wielokrotnym kandydatem do literackiej Nagrody Nobla. Po śmierci Poeta odznaczony został Orderem Orła Białego.

W Polsce 19 szkół nosi imię Zbigniewa Herberta oraz jedna szkoła w Stanach Zjednoczonych (Polska Szkoła Doksztalająca w Copiague – Nowy York), od 2001 r. szkoły noszące imię Poety działają w Klubie Herbertowskich Szkół. W 2000 r. na zlecenie TVP powstał

biograficzny film pt. „*Obywatel Poeta*” poświęcony Herbertowi. Ponadto poeta został upamiętniony m. in. w ramach projektu „*Słynni Polacy XX wieku*” popiersiem, które stoi w parku im. Henryka Jordana w Krakowie, popiersiem w Alei Sław na Skwerze Harcerskim w Kielcach, obeliskiem

z fragmentem z „Przesłania Pana Cogito” w Gdańsku. W Roku Zbigniewa Herberta (2008) Narodowy Bank Polski wyemitował okolicznościowe monety – obiegowe 2 złotowe i kolekcjonerskie: srebrne – 10 złotowe i złote – 200 złotowe: *Zbigniew Herbert (1924-1998)*. Monety otrzymały wówczas wszystkie szkoły zrzeszone w Klubie Herbertowskich Szkół. Wiersze Herberta śpiewali: Przemysław Gintrowski, Piotr Szczepanik, Grzegorz Turnau. W Toruniu odbywa się corocznie Ogólnopolski Konkurs Poetycki „*O liść konwalii*” im. Zbigniewa Herberta. Odbyło się już ponad 30 edycji tego konkursu. Regionalne Centrum Kultury w Kołobrzegu im. Z. Herberta i Urząd Miasta Kołobrzegu jest organizatorem cyklicznej „*Herbertiady*” czyli Ogólnopolskiego Przeglądu Twórczości Zbigniewa Herberta (2017, XVIII

XIX Zjazd Klubu Szkół Herbertowskich w Warszawie

edycja), podobnie jak Wrocław, gdzie tamtejszy Oddział Koła Literatów Polskich im. Zbigniewa Herberta organizuje szereg konkursów dla młodych poetów, Warszawa – to Mazowiecki Festiwal Twórczości Zbigniewa Herberta. W 2010 roku powstała Fundacja im. Zbigniewa Herberta, przyznająca Międzynarodową Nagrodę Literacką imienia poety oraz czuwająca nad spuścizną po pisarzu. Przewodniczącą Fundacji oraz fundatorką jest wdowa po poecie, Katarzyna Herbert z domu Dzieduszycka, natomiast stanowisko prezesa piastuje dr Maria Dzieduszycka.

Słupsk również upamiętnił Zbigniewa Herberta – 26 marca 2001 roku Rada Miejska w Słupsku na wspólny wniosek Rady Pedagogicznej, Rady Rodziców i Samorządu Uczniowskiego, z inicjatywy Hanny Ignatowicz i Wawrzyńca Milkiewicza – nauczycieli języka polskiego, nadała V Liceum Ogólnokształcącemu imię Zbigniewa Herberta. Również jedna z ulic w mieście nosi imię tego wybitnego poety. Nasza szkoła (V LO w Słupsku) organizuje w tym roku szkolnym już IV edycję Powiatowego Konkursu Recytatorskiego i Poezji Śpiewanej „Podróże z Herbertem” pod patronatem Starosty Słupskiego. Konkurs adresowany jest do uczniów szkół podstawowych (klasa VII), gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych Słupska i powiatu słupskiego.

W ostatnich latach życia Herbert zmagał się z chorobą. „(...) raczej bagatelizował niż wyolbrzymiał swoje dolegliwości. (...) Przez ostatnie lata życia nie mógł wychodzić z domu, potem nawet wstawać z łóżka. Astma, ciągle bronchity, po tracheotomii zainstalowano mu w tchawicy rurkę. Choroba atakowała też serce”¹⁴.

Ostatnie chwile swego życia spędził w warszawskim szpitalu. Zmarł 28 lipca 1998 roku. Został pochowany na Starych Powązkach w Warszawie, mszy pogrzebowej przewodniczył prymas Józef Glemp.

Wojciech Gajewski
nauczyciel historii

w V LO im. Zbigniewa Herberta w Słupsku

PRZYPISY:

1. <http://www.sejm.gov.pl/uchwała/Sejmu/Sejm RP z dnia 27 października 2017 r. w sprawie ustanowienia roku 2018 Rokiem Zbigniewa Herberta>. [data pobrania: 06.01.2018 r.].
2. Tamże.
3. J. Trznadel, *Hańba domowa*, Warszawa 1986, s. 173 – 174.
4. <http://www.fundacijaherberta.com/krotki-rys-biograficzny/herbert-o-sobie/plynie-sie-zawsze-do-zrodel-pod-prad-z-pradem-plyna-smiecie>. [data pobrania: 06.01.2018]. Pierwodruk: „Krytyka” 1981, nr 8.
5. B. Bednarz, *Herbert. Księżę poetów polskich*, cyt. za: <https://www.granice.pl/publicystyka/herbert-ksiazke-polskich-poetow>. [data pobrania: 06.01.2018 r.].
6. B. Brdnarz, *Herbert. Księżę ...*, op. cit. [data pobrania: 06.01.2018].
7. L. Hostyński, *Mistrz i uczeń. O Henryku Elzenbergu i Zbigniewie Herbercie*, cyt. za: <http://www.tygodnik.com.pl/kontrapunkt/>

33-34/hostyn.html. [data pobrania: 06.01.2018 r.].

8. <http://www.fundacijaherberta.com/krotki-rys-biograficzny/herbert-o-sobie/plynie-sie-zawsze-do-zrodel-pod-prad-z-pradem-plyna-smiecie>. [data pobrania: 06.01.2018 r.]. Pierwodruk: „Krytyka” 1981, nr 8.
9. *List Piętnastu (List 15)* – wysłany w 1974 roku przez pisarzy, poetów i działaczy kultury do ówczesnego wicepremiera Józefa Tejchmy, w sprawie „swobody w dziedzinie kultury, oświaty i religii” oraz sytuacji Polaków w ZSRR. List podpisali: Zbigniew Mycielski, Edward Lipiński, Antoni Słonimski, Tadeusz Konwicki, Kazimierz Brandys, Andrzej Szczypiorski, Tadeusz Nowakowski, Zbigniew Herbert, ks. Jan Zieja, Wiktor Woroszyński, Włodzimierz Zonn, Jan Nepomucen Miller, Jacek Bocheński, Andrzej Kijowski i Zofia Małyńcz.
10. *Memoriał 59* zwany też *List 59* – podpisany i złożony w Sejmie 5 grudnia 1975 roku przez Edwarda Lipińskiego, list otwarty intelektualistów polskich wyrażających stanowczy sprzeciw wobec zmian w Konstytucji PRL, a zwłaszcza wpisaniu do niej kierowniczej roli PZPR i trwałego i nienaruszalnego sojuszu z ZSRR. Ideę napisania listu wysunął Jan Olszewski, a tekst zredagował Jakub Karpiński i Jacek Kuroń.
11. Patrz: *Wspólna obecność. Korespondencja Julii Hartwig i Artura Międzyrzeckiego z Anną i Jerzym Turowiczami*, Wydawnictwo A5, Kraków 2012, s. 173 – 178.
12. B. Urbankowski, *Poeta czyli człowiek zwielokrotniony. Szkic o Zbigniewie Herbercie*, Wydawnictwo Polwen, Radom 2004, s. 193.
13. B. Bednarz, *Herbert. Księżę poetów polskich*, cyt. za: <https://www.granice.pl/publicystyka/herbert-ksiazke-polskich-poetow>. [data pobrania: 06.01.2018 r.].

ŹRÓDŁA:

1. Łukasiewicz J., *Poezja Zbigniewa Herberta*, WSiP, Warszawa 1995
2. Łukasiewicz J., *Herbert*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2001
3. Maciąg W., *O poezji Zbigniewa Herberta*, Ossolineum, Kraków-Wrocław 1987
4. Mizińska J., *Herbert – Odyseusz*, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001
5. *Upór i trwanie. Wspomnienia o Zbigniewie Herbercie*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000
6. Urbankowski B., *Poeta czyli człowiek zwielokrotniony. Szkice o Zbigniewie Herbercie*, Wydawnictwo Polwen, Radom 2004
7. Opacka-Walasek D., *Czytając Herberta*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2001
8. *Strażnik pamięci w czasach amnezji*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2008
9. Siedlecka J., *Pan od poezji. O Zbigniewie Herbercie*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2002
10. Trznadel J., *Hańba domowa. Rozmowy z pisarzami*, Wydawnictwo Nowa, Warszawa 1986
11. *Wierność. Wspomnienia o Zbigniewie Herbercie*, pod red. A. Romaniuk, PWN, Warszawa 2014
12. *Wspólna obecność. Korespondencja Julii Hartwig i Artura Międzyrzeckiego z Anną i Jerzym Turowiczami*, Wydawnictwo A5, Kraków 2012
13. Żebrowski R., *Zbigniew Herbert. „Kamień na którym mnie urodzono”*, PIW, Warszawa 2011.

NETOGRAFIA:

1. <http://fundacijaherberta.com/krotki-rys-biograficzny/>
2. <http://www.lwow.eu/spotkania/herbert/herbert.html>, Zbigniew Herbert i Lwów. Wydanie specjalne w 80-tą rocznicę urodzin poety 1924-2004.
3. <https://www.granice.pl/publicystyka/herbert-ksiazke-polskich-poetow>, B. Bednarz, *Herbert. Księżę poetów polskich*.
4. <http://www.tygodnik.com.pl/kontrapunkt/33-34/hostyn.html>, L. Hostyński, *Mistrz i uczeń. O Henryku Elzenbergu i Zbigniewie Herbercie*.

O „Dannickich Betlejkach” 2018 i „teatrze dla życia”

- ➔ Zespół Krasnoludki działający przy DPS w Machowinku,
- ➔ Pędziwiatry i Spółka” z SOSW w Dannicy.

Przez cały dzień trwania widowiska podziwialiśmy w sumie aż 101 uczestników w różnym wieku i w różnych kategoriach artystycznych: śpiew solowy i zespołowy, taniec, pantomima, gra na instrumentach, recytacja, ruch sceniczny, gra aktorska, czy gra przy użyciu kukiełek.

Jak zawsze zespoły zaprezentowały nowe, oryginalne przedstawienia, opowiadające o historii rodzin Jezusa. Dzięki otwartej formule każda grupa przygotowała spektakl na miarę swoich możli-

wości, dając pokaz wspaniałych talentów, umiejętności scenicznych i niekończącej się kreatywności. Tradycyjne jasełka, ale w nowej odsłonie (autorskie scenariusze, mądre dialogi i pastorałki, niekonwencjonalna ścieżka dźwiękowa) w wykonaniu niepełnosprawnych intelektualnie aktorów pozwoliły naszym gościom na nowo przeżyć Boże Narodzenie oraz przypomnieć sobie o istocie Świąt i ludzkiego życia.

W naszym teatrze było pięknie, rodzinnie, radośnie i poważnie, wzruszająco i poruszająco. Powiązanie historii Narodzenia Pańskiego z problemami współczesnego człowieka i rodziny, z kłopotami i marzeniami dzisiejszej młodzieży, tak często zagubionej w świecie pełnym agresji i wyobcowania skłaniało do refleksji i zastanowienia się nad sobą, nad swoim światem.

Niejeden raz podczas występów któregoś z zespołów na widowni zapadała całkowita cisza. Mimo zmęczenia i późnych popołudniowych godzin dzieciaki wsłuchiwały i wpatrywały się w to, co się działo na scenie. Na żywo przedstawiana sztuka, inscenizacje kukielkowe, teatr cieni, kolorowe dekoracje, kostiumy i rekwizyty, odpowiednia muzyka oraz sposób wyrażania się aktorów bardzo mocno oddziaływały na przeżycia i emocje odbiorców. Płynące z jasełek przesłanie dobra i miłości budziło nadzieje i ukazywało sposoby walki ze złem i samotnością.

Po raz kolejny my, nauczyciele przekonaliśmy się, jak wielką rolę mają placówki kształcenia specjalnego, zarówno w aktywizacji twórczej uczniów niepełnosprawnych intelektualnie, jak i w procesie wychowania i aktywizacji społecznej. Ponownie uświadomiliśmy sobie, że

Kolędnicy wędrownicy z gwiazdą na patyku – pod takim hasłem 18 stycznia 2018 r., pod honorowym patronatem Starosty Powiatu Słupskiego, odbył się w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Marynarza Polskiego w Dannicy **VI Ogólnopolski Przegląd Widowisk Bożonarodzeniowych – Dannickie Betlejki**. Wybór kolędy Wandy Chotomskiej na piosenkę przewodnią miał być wyrazem hołdu i pamięci całej społeczności szkolnej dla wielkiej poetki i przyjaciółki naszego Ośrodka – Pani Wandy.

Słowa i melodia utworu zapowiadają świetną zabawę w kolędowanie i bardzo dobry Nowy Rok, czego życzyliśmy wszystkim uczestnikom naszego Przeglądu.

Kolędują na gitarze, rock n' rolla niosą w darze
Rock n' rolla niosą w darze

Ref.: Rok, rok, rok, dobry rok

Rok, rok, dobry rok

Dzieciątko z Betlejem do świata się śmieje
Światło, światło idzie w mrok!

W tym roku do dannickiego pałacu przyjechało 10 zespołów teatralnych:

- ➔ Anioły Nadziei z SOSW w Bytowie,
- ➔ Pokolenia PI – SOSW w Słupsku,
- ➔ Kurtyna w górę – SOSW w Żukowie,
- ➔ Płomyki z Warsztatów Terapii Zajęciowej Polskiego Związku Niewidomych w Słupsku,
- ➔ Zespół Teatralny BIS – SOSW nr 2 w Gdyni,
- ➔ Fikcja z SOSW w Człuchowie,
- ➔ Opus 4 z Zespołu Placówek Specjalnych w Tczewie,
- ➔ Rozdarta Kurtyna z WTZ przy PSONI Koło w Słupsku,

teatr może być narzędziem przeciwko napiętnowaniu, izolacji i wykluczeniu. Nie bez powodu teatr osób upośledzonych określany jest mianem „teatru dla życia”, w którym fundamentalne znaczenie mają relacje interpersonalne, nie te sensu stricto teatralne, ale spotkanie z drugim, innym człowiekiem oraz współżycie. Bowiem tylko efektem prawdziwego spotkania może być rozwój każdego uczestnika przedstawienia teatralnego, bez względu na posiadane przez niego trudności i ograniczenia. Cudowną specyfiką teatru jest możliwość prawdziwego przeżywania emocji w świecie stworzonej fikcji scenicznej, fikcji, która często jest odbiciem autentycznych doświadczeń.

Zabawa w teatr w zespole Pędziwiatry i Spółka od lat rozwija potencjał naszych wychowanków. W procesie odgrywania ról następuje odreagowanie nagromadzonych emocji, zostaje uaktywniona sfera komunikacji, zwiększa się poziom samowiedzy i akceptacji, buduje się ich pozytywny obraz i poczucie własnej wartości. Dzieci poprzez działania artystyczne przełamują swoje lęki, niepewności, uczą się pracy w grupie, otwartości. Mają też niepowtarzalną okazję na przeżycie sukcesu. Teatrotterapia jest wspaniałą formą wyrażania siebie, wspiera proces kształtowania osobowości, rozwija mowę werbalną i niewerbalną, przełamuje bariery oraz pełni funkcję terapeutyczną dla wychowanków, rodziców i opiekunów, burząc stereotypy społeczne dotyczące funkcjonowania i potrzeb artystycznych osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Edukacja oparta na przeżywaniu i zaangażowaniu emocjonalnym to również najskuteczniejsza profilaktyka.

Jaselka to prawdopodobnie najpopularniejsze przedstawienie w roku szkolnym. Te małe sztuki teatralne organizowane w przedszkolach i szkołach pochłaniają ogrom przygotowań, jednak efekt jest prawdziwą atrakcją dla widzów i samych aktorów. W ośrodkach specjalnych pierwsze próby zaczynają się już we wrześniu, nauka roli wymaga wielu godzin ćwiczeń. Mimo to nie brakuje chętnych do teatryków szkolnych. Dla większości uczniów przygoda z teatrem trwa do ukończenia szkoły, ale niektórzy zostają w zespołach jeszcze dłużej, występując jako absolwenci. To najwięksi teatralni pasjonaci i dowód nauczycielskich, wychowawczych osiągnięć.

Wracając do naszych „Betlejek”, poziom przedstawień był naprawdę wysoki. Tak bardzo zachwyciło nas wiele kreacji aktorskich, żywa interpretacja i wygłaszanie dużych fragmentów tekstu z pamięci, śpiewanie kołęd na dwa głosy, teatr cieni i spektakl kukiełkowy, że nasuwa się jeden wniosek: to trzeba pokazać wielu ludziom, szerokiej publiczności na prawdziwej scenie i w prawdziwym teatrze. Może więc za 2 lata Damnickie Betlejki odbędą się w jakimś innym obiekcie z dużą

sceną i przy pomocy profesjonalistów od światła i dźwięku? To takie nasze marzenia...

Jako organizatorzy staramy się obalać stereotypowy sposób patrzenia: z jednej strony na niepełnosprawność, z drugiej na młodzież, której przyczepiono etykietkę „trudna” i „zdemoralizowana”. Dlatego nasz Przegląd Widowisk Bożonarodzeniowych nie ma charakteru konkursowego, wszyscy aktorzy mogą liczyć na nagrody oraz tytuł „Osobowości” „Damnickich Betlejek”. Prezentowane spektakle pilnie obserwuje 4-osobowe jury, którego celem jest wypatrzenie i wykrycie w każdym zespole jednej, wyjątkowej perełki – **Osobowości Przeglądu**. Zgodnie z tradycją każdy uczestnik został doceniony, nagrodzony i uściskany przez nasze panie dyrektorki i przewodniczącą jury – panią Barbarę Jagodzińską z Gdyni. Wyróżnionym aktorom, a w jednym przypadku całemu zespołowi, wręczono statuetki *Osobowości*, a wszystkim grupom – w podziękowaniu za piękne występy – pamiątkowe dyplomy i „mikołajkowe skrzynie obfitości” z łakociami i owocami. Nagrodą zbiorową dla wszystkich uczestników jasełkowego spotkania w Damnicy była wyczekiwana przez dzieci i młodzież dyskoteka.

Dla nas, organizatorów tej imprezy to ogromna radość i satysfakcja zawodowa – móc podziwiać i doceniać wspólny wysiłek, nieraz ciężką pracę, małe i duże sukcesy nauczycieli i ich uczniów.

Podsumowując, VI Ogólnopolski Przegląd Widowisk Bożonarodzeniowych w Damnicy zapisuje się w poczet bardzo udanych imprez integracyjnych. Należy podkreślić, że spektakle stworzone przez nauczycieli i uczniów ze „szkół specjalnych” mają znaczenie o wiele większe niż tylko artystyczne. Tą wartością dodaną jest poczucie, że jest się tak samo zdolnym i ważnym, jak uczniowie z innych powiatowych, polskich szkół. A siłą napędową do organizacji następnych i następnych „Damnickich Betlejek” niech będą przemile słowa uznania dla wspólnego trudu kadry pedagogicznej Ośrodka wypowiedziane przez członków zespołu teatralnego z SOSW nr 2 w Gdyni: „Do Damnicy przyjeżdżamy od lat, ponieważ darzymy to miejsce wielką sympatią. Atmosfera, jaka tu panuje jest niepowtarzalna i wyjątkowa!”.

Dziękujemy za wspólne kołędowanie i zapraszamy w 2020 roku. Życzymy wam i nam wielu nowych inspiracji, kreatywności i radości w tworzeniu widowisk bożonarodzeniowych. A teraz sami zobaczcie, jak „fajnie, fajnie” było nam w tym roku! Zapraszamy na naszą stronę internetową: www.oswdamnica.edu.pl

Mirosława Sawicka-Glinka
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy
w Damnicy

XXXI edycja KONKURSU MÓJ LAS

Konkurs *Mój Las* organizowany jest przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa oraz Ligę Ochrony Przyrody od 1986 r.

Celem konkursu jest poszerzanie wiedzy przyrodniczej i ekologicznej dzieci i młodzieży szkolnej, promowanie walorów przyrodniczo-turystycznych polskich lasów oraz zachęcanie do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska. Tematyka prac konkursowych dotyczy szeroko rozumianej ochrony przyrody i środowiska, pracy leśników, gospodarki leśnej oraz wykorzystania surowca drzewnego.

Konkurs *Mój Las* prowadzony jest dwuetapowo:

- ➔ I etap na szczeblu wojewódzkim,
- ➔ II etap na szczeblu centralnym,
- ➔ etap – na szczeblu wojewódzkim organizują Zarządy Wojewódzkie (Okręgowe) LOP, które przy udziale pozostałych współorganizatorów powołują Sąd Konkursowy i dokonują oceny wszystkich nadesłanych prac. Najlepsze z nich dostają się do etapu centralnego.

W konkursie biorą udział dzieci i młodzież ze szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, podzieleni na cztery kategorie wiekowe.

Tematy konkursu obowiązujące w XXXI edycji 2017/2018 dla każdej kategorii wiekowej:

- ➔ kategoria I – **Mój ulubiony mieszkaniec lasu** (dzieci szkół podstawowych klas I-III),
- ➔ kategoria II – **Runo leśne i jego mieszkańcy** (dzieci szkół podstawowych klas IV-VII),
- ➔ kategoria III – **Zwierzęta leśne – sprzymierzeńcy czy szkodniki** (młodzież gimnazjów),
- ➔ kategoria IV – **Ochrona różnorodności biologicznej w lasach** (młodzież ponadgimnazjalnych szkół ogólnokształcących i zawodowych).

Sądy konkursowe na szczeblu regionalnym, powołane przez ZO LOP, dokonują oceny nadesłanych prac i wyboru dwóch najlepszych w każdej kategorii wiekowej, które są kwalifikowane do II etapu konkursu. Na

etapie centralnym Główny Sąd Konkursowy wyłoni laureatów I, II i III stopnia i ogłosi wyniki konkursu w terminie do 15 kwietnia 2018 roku.

25 stycznia 2018 r. odbyło się posiedzenie Sądu Konkursowego w regionie śląskim, który rozpatrzył 119 prac z 7 szkół, w tym: **I grupa** – 91 prac z 4 szkół, **II grupa** – 12 prac z 3 szkół, **III grupa** – nie wpłynęła żadna praca, **IV grupa** – 16 prac z 1 szkoły.

Sąd Konkursowy w składzie: przewodnicząca – Irena Czyż, członkowie – Ewa Maleszka, Andrzej Gorski, zapoznał się ze wszystkimi pracami i dokonał ich analizy, której podstawą, zgodnie z regulaminem konkursu, były: wartość merytoryczna pracy, forma opracowania, samodzielność w opracowaniu pracy, oryginalność ujęcia tematu, ogólna estetyka pracy, pomysłowość szaty graficznej.

Sąd Konkursowy postanowił nagrodzić prace:

grupa I

- I miejsce: Adam Przyborek – SP nr 3 w Słupsku,
- II miejsce: Liwia Jodłowska – SP nr 3 w Słupsku,
- wyróżnienia: Szymon Wasielewski, Hanna Worowa, Maja Owarzany, Zofia Janikowska, Patryk Langa, Natasza Staciwa – SP nr 3 w Słupsku,

grupa II

- I miejsce: Michalina Lewandowska – SP nr 3 w Słupsku,
- II miejsce: Gabriela Białkowska – Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dębnicy Kaszubskiej,

grupa IV

- I miejsce: Natalia Strąk – ZSP nr 1 w Słupsku,
- II miejsce: Michał Mazurek – ZSP nr 1 w Słupsku.

Wszystkie prace konkursowe zakwalifikowane do szczebla centralnego, zarówno nagrodzone jak i pozostałe, nie będą zwracane autorom; zostaną przekazane do Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie.

Niestety z przykrością zauważyłam, iż z każdym rokiem napływa coraz mniej prac na konkurs. W bieżącym roku młodzież gimnazjalna z III grupy wiekowej nie przysłała żadnej pracy. Być może ma to związek z likwidacją gimnazjów. Dlatego serdecznie dziękujemy szczególnie tym szkołom, które co roku nadsyłają prace uczniowskie. Są to: Szkoła Podstawowa nr 3 w Słupsku, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Słupsku.

Wszystkim laureatom i wyróżnionym serdecznie gratulujemy. Dziękujemy również pozostałym uczestnikom konkursu za nadesłane prace. Zapraszamy do udziału w kolejnych edycjach konkursu.

Irena Czyż

*konsultant ds. wspomagania pracy nauczycieli
w zakresie promocji zdrowia, profilaktyki zdrowotnej
i aktywności sportowej oraz przedmiotów przyrodniczych
w ODN w Słupsku*

Jubileuszowa XXV Pomorska Wiosna Literacka

Dwadzieścia pięć lat temu Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku zainicjowała jeden z większych cykli corocznych wydarzeń literackich w regionie pomorskim (spotkań autorskich, wystaw, warsztatów, itp.). Biorą w nim udział znakomici polscy pisarze, poeci, krytycy i znawcy literatury oraz inni uznani w kraju tzw. „ludzie pióra”. Celem wydarzenia jest, w bardzo szerokim znaczeniu, promocja czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. W tym, m.in.: ożywienie kulturalne środowiska kulturalno-oświatowego regionu pomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem małych ośrodków kulturalnych, wprowadzenie dzieci w świat wartościowej literatury polskiej poprzez bezpośredni kontakt z twórczością znakomitych literatów z całego kraju, możliwość rozmowy z nimi o literaturze i lekturach, a ponadto: rozbudzenie wyobraźni, inspirowanie własnej twórczości dzieci, młodzieży i dorosłych, promocja twórczości autorów regionalnych, tworzenie pomostów wspólnych działań na rzecz czytelnictwa pisarzy i poetów z kraju i regionu pomorskiego. Razem z autorami wartościowych i ciekawych pozycji najnowszej literatury dla dzieci i młodzieży Pomorska Wiosna Literacka daje cenne wsparcie nauczycielom, polonistom i bibliotekarzom w edukacji czytelnictwa i medialnej oraz w pracy wychowawczej, a także w aktywizacji i podniesieniu atrakcyjności lokalnych placówek kulturalnych i bibliotek.

Wydarzenie kierowane jest do dzieci i młodzieży szkolnej, nauczycieli, bibliotekarzy i polonistów oraz wychowawców, do osób zaangażowanych i uczestniczących w spotkaniach, wystawach, warsztatach literackich czy seminariach metodycznych. Adresowana jest do społeczności lokalnej – mieszkańców regionu pomorskiego i pracowników ośrodków kulturalnych będących gospodarzami i uczestnikami organizowanych spotkań autorskich. Każdego roku w kilkudziesięciu spotkaniach autorskich w regionie uczestniczy ok. 3500 odbiorców / czytelników.

Na majowy tydzień XXV Pomorskiej Wiosny Literackiej zaplanowane jest ok. 60 wydarzeń literackich. W tym roku gościć będziemy: Pawła Beręsewicz, Ewę Chotomską, Barbarę Ciwoniuk, Barbarę Gawryluk, Barbarę Kosmowską, Grzegorza Leszczyńskiego, Jolantę Nitkowską-Węglarz, Wioletę Piasecką, Daniela Odiję, Michała Ogórka, Marcina Pałasza.

Uroczysta inauguracja jubileuszowej XXV PWL odbędzie się 22 maja (wtorek) o godz. 13.00 w Teatrze Rondo – Słupskim Ośrodku Kultury. Tegoroczna inauguracja poświęcona będzie pani Wandzie Chotomskiej – wieloletniemu gościowi słupskich i pomorskich wiosen literackich, Honorowemu Obywatelo-

wi Miasta Słupska. Uczestniczyć w niej będą osoby najbliższe z Panią Wandą związane: pani Ewa Chotomska – córka autorki oraz pani Barbara Gawryluk autorka książki „Nie mam nic do ukrycia” – biografii-wywiadu przeprowadzonego z Wandą Chotomską. W czasie inauguracji, która jest spotkaniem otwartym dla wszystkich zainteresowanych literaturą dla dzieci i młodzieży mieszkańców Słupska i regionu, będzie można spotkać i porozmawiać także z pozostałymi autorami zaproszonymi do Słupska na XXV Pomorską Wiosnę Literacką.

Jednym z ważniejszych celów Pomorskiej Wiosny Literackiej jest kreowanie nowych czytelników i inspirowanie do czytania, które skutkuje pozytywnym rozwojem wyobraźni, ciekawością świata, kreatywnością, refleksją, ale także poprawnym posługiwaniem się poprawną i bogatą polszczyzną. O skuteczności działań wiosennych świadczy m.in. liczba nowych czytelników we wszystkich typach bibliotek regionu. O wartości wydarzenia świadczą zaś słowa jej corocznych uczestników. To one inspirują do organizowania kolejnych wiosennych edycji literackich spotkań.

W przygotowanie wydarzenia zaangażowani są przede wszystkim pracownicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku oraz członkowie Stowarzyszenia Edukacyjnego „Volumin”, działającego przy Bibliotece. Włącza się w nią też wiele innych osób bezpośrednio przygotowujących spotkania autorskie w szkołach, ośrodkach kultury czy bibliotekach całego regionu. Szczegółowy program tegorocznej Pomorskiej Wiosny Literackiej jest w trakcie powstawania już od stycznia, w miarę nawiązywania kontaktów i ustalania szczegółów spotkań z placówkami, które zapraszają do siebie literatów. Pełny kształt program ten uzyska na początku maja. Zaplanowane zostanie wówczas ze szczegółami każde z około sześćdziesięciu spotkań literatów z młodszymi i starszymi mieszkańcami regionu. Szczegóły wydarzeń dostępne są na stronie internetowej biblioteki www.pbw.slupsk.pl

Agata Szklarkowska
dyrektor PBW w Słupsku
Wioletta Pajak
nauczyciel-bibliotekarz
w PWB w Słupsku

Biblioteka ODN poleca...

Danielewicz T., Hanter E., Koźmińska A., *Terapia uspokajająca i rozwijająca dla dzieci matematyka*, Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2010, ISBN 978-83-7660-260-8. Prezentowana pozycja dotyczy matematyki i należy do cyklu nowego opracowania *Terapii uspokajającej i rozwijającej dla dzieci*. Zaproponowane w tej książce pomoce dydaktyczne i związane z nimi ćwiczenia mają szerokie zastosowanie. Pozwalają na stymulowanie i diagnozowanie rozwoju dziecka oraz na jego terapię. Mogą być stosowane zarówno w poradni, jak i w szkole na zajęciach wyrównawczych oraz lekcjach, a także w domu rodzinnym. Atrakcyjna forma układanki, loteryjki, gry nie tylko pobudza zainteresowanie dziecka, ale daje możliwość częstych ćwiczeń. Książka przedstawia metody nauki czytania i pisania przy pomocy rozmaitych ćwiczeń. Metoda ta jest przydatna w pracy nauczycieli, terapeutów i rodziców, zajmujących się dziećmi ze specyficznymi trudnościami w nauce. Pomaga ona w wyrównywaniu zaburzonych funkcji i ogólnej stymulacji rozwoju dziecka.

Kandzia J., *Kształtowanie wartości dydaktycznych i wychowawczych w procesie edukacji matematyczne z wykorzystaniem technik multimedialnych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2011, ISBN 978-83-7587-155-5. Internet stał się krwioobiegiem świata, coraz więcej przedsiębiorstw wymienia za jego pomocą informacje, przyjmuje zamówienia, steruje produkcją, logistyką, dystrybucją. Rośnie także liczba usług, które wykonywane są za pomocą internetu. Sieć stwarza użytkownikom ogromne możliwości rozwoju, odgrywa też znaczącą rolę w edukacji. Niniejsza książka składa się z siedmiu rozdziałów. Pierwszy stanowi próbę analizy roli internetu w procesie dydaktycznym. W rozdziale drugim, na podstawie konstruktywistycznego modelu myślenia, przedstawiono nowe podejście do procesu kształcenia z wykorzystaniem technologii informacyjnej. Kolejne dwa rozdziały to teoretyczne studium z zakresu psychologii twórczości i psychodydaktyki, dotyczące kształtowania postaw twórczych u młodzieży. W rozdziale piątym i szóstym omówione zostały kolejno: metodologia badań własnych oraz analiza wyników badań Kwestionariuszem Zachowań Twórczych KANH, ankietą i arkuszem obserwacji lekcji. Przedmiotem badań opisanych w publikacji był związek między zastosowaniem nowego środka dydaktycznego, jakim jest internet w nauczaniu matematyki, a jego oddziaływaniem na kształtowanie postaw twórczych młodzieży.

Stanecka Z., *Nasza paczka i niepodległość. O sześciu polskich świętach*, Warszawa: Wydawnictwo Egmont, 2014, ISBN 978-83-2810-356-6. Książka, na którą składa się sześć wesołych opowiadań o polskich świętach narodowych, wzbogaconych przystępnymi informacjami historycznymi. Znakomite ilustracje, dużo humoru i ujmujące postacie bohaterów. Każdy z sześciu rozdziałów składa się z wciągającej i zabawnej historyjki z udziałem tych samych osób oraz bogato ilustrowanej części historycznej. W sposób odpowiedni dla młodych czytelników książka wyjaśnia, dlaczego świętujemy w Polsce daty takie jak: 3 maja, 11 listopada, 1 maja, 15 sierpnia, 2 czerwca i 2 maja. Zachęca do radosnego obchodzenia tych świąt i poszerzania wiedzy o własnym kraju. Jako element programu *O niepodległości dla najmłodszych*, książka wpisuje się w kategorię publikacji z dziedziny edukacji patriotycznej i historycznej, adresowanych do dzieci w wieku 7-9 lat. Nauczycielom, rodzicom i bibliotekarzom przyda się jako punkt wyjściowy do dyskusji i spotkań tematycznych.

Salaciński Ł., *Aporie wychowawcze szkoły i nauczyciela: złudzenia transmisji wartości w edukacji*, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2010, ISBN 978-83-7481-312-9. Książka zawiera wnikliwą syntezę aktualnej literatury na temat krytyki obecnych (na przełomie XX i XXI wieku) słabości szkolnego wychowania do wartości oraz obszerną i także dogłębną diagnozę współczesnego stanu praktyki, dokonaną na podstawie własnych badań porównawczych, opinii nauczycieli, uczniów i studentów wybranych regionów Polski, Niemiec i Rosji. Treść publikacji, tak w części teoretycznej, jak i empirycznej, jest obszernie interpretowana, wzbogacona refleksją autora. Wychowanie na wartościach wydaje się dziś zagadnieniem wyjątkowo aktualnym, odzwierciedla bowiem jedno z ważniejszych współczesnych wyzwań stojących przed edukacją, zwłaszcza w jej instytucjonalnej formie. Pomimo, iż problem był już przedmiotem dociekań naukowych, to jednak wiele w tym obszarze jest jeszcze niejasności i wątpliwości. Największa trudność jawi się zazwyczaj w określeniu właściwości nauczycielskich działań. Rzecz w tym, aby sprzyjały one rozwojowi uczniów, a nie poprzez nakazowość i manipulację ten rozwój upośledzały.

Wybrała: Grażyna Wieczorek
konsultant ds. informacji pedagogicznej
i wydawnictw w ODN w Słupsku

Przedział literac(t)ki

Podróż historycznych wspomnień

Gdyby dziś ktoś zadał Państwu pytanie o podróżowanie po Facebook'owych wiadomościach, być może z odpowiedzią na nie byłoby tak, jak z odpowiedzią na pytanie: „czy pozwalacie Państwo spać swojemu domowemu zwierzakowi w łóżku?” Podobno 80% właścicieli zwierząt pozwala na to, a 20% się do tego nie przyznaje ☺.

Przyznam się więc, że czasem podróżuję, jak wydaje mi się, ze świadomością konsekwencji: wybiórczości, kierunkowości i innych „cech szczególnych” tej podróży. Podróżuję, bo czasem to lubię. I cieszę się, gdy znajduję w tej podróży ciekawe przystanki.

10 lutego br. Marszałek Województwa Pomorskiego Mieczysław Struk napisał na FB: *dzisiaj obchodzimy 98 rocznicę zaślubin Polski z Morzem. Ważna data w historii Pomorza. Na przyłączenie do odrodzonej po zaborach Polski Pomorzanie musieli czekać nieco dłużej niż rodacy z innych regionów. Nie czekali oczywiście bezczynnie. Wielu Pomorzanie przyczyniło się do powrotu Polski nad morze. Oddziały polskiej armii w każdym miejscu, w którym się pojawiły były witane uroczysto. Tak było m.in. w Pelplinie, Tczewie, Kościerzynie i w końcu w Pucku.*

A jak było w Słupsku, Bytowie, Człuchowie, Lęborku, Miastku? Czy wiemy, pamiętamy, pielęgnujemy tę pamięć? Jeśli dzieje się dla tej pamięci zbyt mało, to teraz, w tym roku, okazja jest szczególna. Pomorskie Drogi do Niepodległości zostaną odświeżone, a pamięć wydarzeń i osób po tych drogach do niepodległości wędrujących przypomniana, może czasem przywrócona, w 100-lecie obchodów niepodległości w całym kraju.

Na początku mały quiz. Proszę dopasować nazwiska do wybranych fragmentów biografii osób, które z odzyskiwaniem niepodległości i kultywowaniem polskości na Pomorzu miały coś wspólnego przed stu laty. Oto nazwiska: Jan Bauer, Jan Karnowski, Antoni Abraham, Izidor Gulgowski, Bolesław Domański, Józef Haller, Roman Teodor Janta-Polczyński.

1. Żarliwy obrońca polskości Pomorza, delegat na konferencję pokojową w Paryżu, zwany Królem Kaszubów. Całe życie poświęcił walce o polskość swojej ziemi. Odrodzenie państwa było wyznaniem jego wiary życiowej, ideą nadrzędną, dla której zrezygnował z ustabilizowanego życia rodzinnego, znosił cierpienia, upokorzenia, a także biedę. Urodził się 19 grudnia, do pruskiej szkoły powszechnej chodził w Mechowej i Leśniewie.

2. Prof. Wojciech Skóra opisał go jako organizatora polskiej oświaty na Pomorzu i nauczyciela, którego władze Niemiec postawiły przed sądem pod zarzutem „kupowania dusz” do szkół polskich. Podczas mroźnych dni lutego 1932 r. odbył się jego proces, będący jedną z najważniejszych rozpraw politycznych Polaków w Niemczech. Na ławie oskarżonych zasiadł nie tylko człowiek, ale idea oświaty polskiej na Pomorzu.

3. Był, znanym z antygermanizacyjnych poglądów, działaczem Związku Polaków w Niemczech, zwolennikiem *pracy organicznej*, propagującym dążność do zdobywania wiedzy, organizatorem Kółek Rolniczych. Twierdził, że *zdradę narodową popełnia ten, kto opuszcza ojcowiznę*. W 1939 został odznaczony *Złotym Wawrzynem Akademickim* za szerzenie zamięłowania do literatury polskiej i krzewienie czytelnictwa wśród Polactwa w Niemczech”.

4. Urodził się w kwietniu 1874 roku w rodzinie zamożnego gospodarza. Ukończywszy Seminarium Nauczycielskie w Tucholi, został szkolnym na Kaszubach. Zainicjował wskrzeszenie plecionkarstwa i innych dziedzin, gromadząc z zapalem zabytki kultury materialnej i duchowej, takie jak pieśni, legendy, opisując obrzędy i obyczaje kaszubskie. Na łamach polskich czasopism opublikował wiele tekstów o Kaszubach, między innymi poemat w języku kaszubskim *Pieśń o ziemi kaszubskiej*.

5. Był potomkiem właściciela pierwszej w Polsce oficyny wydawniczej i synem arystokraty. Ukończył renomowaną Wyższą Szkołę Realną w Hranicach. Po skończeniu służby wojskowej zajął się m.in. organizacją kursów rolniczych, mleczarskich i hodowlanych. Po wybuchu I wojny rozpoczął we Lwowie organizację Legionu Wschodniego, następnie stworzył z 3. Pułk Legionów. W 1918 roku został szefem powstającej armii polskiej we Francji. Wziął udział w symbolicznych zaślubinach Polski z Bałtykiem.

6. Był właścicielem majątku rycerskiego, publicystą, kompozytorem. Odbywał podróże po Niemczech, Polsce, Austrii i Włoszech, z których pisał reportaże poświęcone sztuce i muzyce. Przez wiele lat był sekretarzem Koła Polskiego w Berlinie. Był pionierem ruchu młodokaszubskiego i organizatorem życia gospodarczego Kaszubów. Był zamięłowanym kolekcjonerem dzieł sztuki.

7. Urodził się w rodzinie chłopskiej o szlacheckim rodowodzie, jako syn Jana i Anny. W progimnazjum zafascynował się kaszubszczyzną i rozczytywał w poemacie A. Majkowskiego *Jak w Koscerzynie koscelnego ob-*

rele, albo Pięc kawalerów a jedna brutka. Należał do tajnego koła filomatów. Poświęcił się badaniom kaszubszczyzny, założył Koło Kaszubologów. Mówił, że studia kaszubskie były decydujące i nadały kierunek całemu memu późniejszemu życiu. Kilka razy w późniejszym życiu chwilowo od tego kierunku się oderwałem lub o nim zapomniałem, lecz zawsze źle na tym wychodziłem.

Wielu Pomorzanie przyczyniło się do powrotu Polski nad morze. Na liście winnych troski i walki o polskość Pomorza znajduje się kilkaset nazwisk. Ich szczególne, ciekawe i ważne dla naszego regionu historie warto przypomnieć i upamiętnić. Zapraszam na stronę Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku i FB bibliotecznego do lektury. Urząd Marszałkowski otworzył specjalną stronę, poświęconą Pomorskim Drogom do Niepodległości.

W imieniu pana Marszałka zapraszam również do udziału w kolejnym konkursie. Tym razem nie szybki quiz, ale duże wydarzenie, angażujące liczne organizacje, które spotkają się na Pomorskich Drogach do Niepodległości. Będzie to Konkurs na prezentację multimedialną *Pomorskie drogi do niepodległości*, skierowany do uczniów szkół ponadpodstawowych. Zaangażowane w Konkurs lokalne organizacje NGO, szkoły, biblioteki pedagogiczne i placówki oświatowe podległe UM w Gdańsku, zachęcają uczniów do poznania historii swojego regionu i upamiętnienia w prezentacjach multimedialnych osób, które przyczyniły się do budowania tożsamości regionalnej i lokalnej, osób związanych z odbudową państwa polskiego oraz włączeniem Pomorza do Polski.

Organizator, Urząd Marszałkowski Województwa, przewiduje dla laureatów cenne wyróżnienia oraz nagrody specjalne.

Szczegóły Konkursu dostępne są m.in. na stronie Urzędu Marszałkowskiego w Gdańsku, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku. Koordynatorem wydarzenia jest Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku; www.pbw.slupsk.pl; sekretariat@pbw.slupsk.pl

Agata Szklarkowska

dyrektor

Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej
w Słupsku

Odpowiedzi do quizu: 1. Antoni Abraham, 2. Jan Bauer, 3. Bolesław Domański, 4. Izydor Gulgowski, 5. Józef Haller, 6. Roman Teodor Janta-Pończyński, 7. Jan Karnowski.

FRAGMENTY LOSÓW POCHODZĄ Z OTWARTYCH ZASOBÓW EDUKACYJNYCH.

Pomorskie Drogi do Niepodległej 1918-1920 / 2018-2020

Obchody 100-lecia odzyskania niepodległości to święto, podczas którego z należytą czcią trzeba przypomnieć oraz uhonorować przywódców i uczestników wydarzeń na Pomorzu sprzed stu lat, tak aby ich dzieło i wysiłek były inspiracją dla następnych pokoleń. Obchody tego wyjątkowego jubileuszu będą miały charakter otwarty dla wszelkich przejawów upamiętnienia i uatrakcyjnienia tego święta – święta wszystkich Polaków.

Celem **Programu Pomorskie Drogi do Niepodległej 1918-1920 / 2018-2020** jest podkreślanie specyfiki Pomorza, tak aby pełniej ukazać pomorską unikatowość, odrębność i wyjątkowość w dążeniu do przyłączenia do Polski. Programu realizowany będzie w wymiarze lokalnym (w tym gdańsko-metropolitarne) – regionalnym – ponadregionalnym i państwowym.

Program ma charakter otwarty, a jego uczestnikami będą środowiska: regionalne (Gdańsk, Trójmiasto, Kaszuby, Kociewie, Powiśle, Żuławy etc. ...), zawodowe (akademickie, kulturalne, artystyczne, dziennikarskie, edukacyjne etc.), instytucjonalne (samorządy, NGOsy, instytucje kultury i oświatowe, kręgi biznesowe, itp.).

W ramach działań edukacyjnych odbędą się debaty, spotkania, warsztaty, konkursy, koncerty, seanse, animacje twórcze. Upowszechnianie wiedzy o pomorskich drogach do Niepodległej odbędzie się również poprzez publikacje, wystawy, podróże studyjne, konferencje.

Portal pomorskie.eu (www.pomorskie.eu/pomorskiedrogidonepodleglej) będzie miejscem, gdzie prezentowane będą wszelkie wydarzenia programu. Dostępne tu będą też wszelkie materiały opracowane na rzecz projektu, materiały dla nauczycieli: scenariusze zajęć oraz inne pomoce dydaktyczne do wykorzystania w szkołach.

Trudna, okupiona ogromnym wysiłkiem i poświęceniem droga do niepodległości była wyrazem wspólnego, ogólnonarodowego pragnienia odzyskania państwa polskiego. Lata 2018-2020 będą dla nas Polaków wyjątkowym czasem świętowania tego szczególnego jubileuszu, jakim jest stulecie niepodległej.

Źródła: Program Pomorskie Drogi do Niepodległej 1918-1920/2018-2020 oraz Deklaracja współudziału w organizacji uroczystych obchodów stulecia Niepodległej Polski.

Literacki Słupsk

Twórcy ludowi okolic Słupska

Prezentując słupską scenę literacką nie sposób prze-milczeć dorobku twórców ludowych okolic Słupska. Tworzą oni oryginalne i indywidualne dzieła w oparciu o regionalne tradycje ludowe. W twórczości ludowej spotykamy wydobywanie i utrwalanie podań, baśni, legend ludowych, pieśni, przyśpiewek i obyczajów oraz zbieranie i zabezpieczanie dorobku piśmiennictwa, folkloru i sztuki ludowe. Istotnym elementem takiej twórczości jest rozwijanie kultury wsi ze szczególnym uwzględnieniem elementów kultury ludowej.

28 marca 1992 roku w Dębnicy Kaszubskiej zorganizowany został festyn z *Głosem Pomorza*. Cześć spotkań z tej okazji przebiegała się w sali kominkowej Dębnickiego Ośrodka Kultury, gdzie odbywały się występy i wręczanie nagród. Kulminacyjnym momentem był wówczas występ **Jana Wanagi** – poetą lirycznym, który dał występy w postaci recytacji monologów. Wanaga był więźniem sumienia i w latach 50. odbywał karę pozbawienia wolności w więzieniu w Czarnem za odmowę służby wojskowej¹.

Od 2002 przy wypełnionej po brzegi sali Gminnego Ośrodka Kultury w Damnicy (gmina wiejska w powiecie słupskim, w województwie pomorskim) odbywają się Powiatowe Spotkania z Poezją (Nie)profesjonalną. Przeprowadza się tam też Powiatowy Konkurs Poezji Śpiewanej. W spotkaniach biorą udział głównie wiejscy poeci, współpracujący ze Starostwem Powiatowym w Słupsku. Efektem tej współpracy są wydawane antologie poezji. Do Damnicy zjeżdżają głównie poeci z działającej przy starostwie *Grupy Wtorkowe Spotkania Literackie* oraz wielu sympatyków poezji i poetyckiego śpiewania. Przykładowo w antologii z roku 2012 zatytułowanej *Niech porwie je wiatr...*, zamieszczono wiersze 61 autorów, w tym 13 z nich to debiutanci. An-

tologia ta liczyła prawie 400 stron i została wydana w nakładzie 450 egzemplarzy. Druk antologii z Damnicy w roku 2012, podobnie jak 9 wcześniejszych, został sfinansowany w całości przez Starostwo Powiatowe w Słupsku, które w roku 2002 przejęło na siebie rolę mecenasa kultury wiejskiej.

Każde poetyckie spotkania w Damnicy rozpoczyna się od przypomnienia twórczości zmarłego w roku 2013 nestora słupskich powiatowych spotkań i zarazem poety chłopskiego, fraszkopisarza oraz kabareciarza Jana Wanagi z Wrześnicy². Wiersze Wanagi interpretuje głównie na spotkaniach Andrzej Szczepanik – poety z Bytowa oraz tacy autorzy jak m.in. Anna Karwowska, Zygmunt Jan Prusiński, Mirosław Kościeński, Czesław Kowalczyk i Jerzy Fryckowski. Mirosław Kościeński porównuje słupską *Grupę Wtorkowe Spotkania Literackie* do Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy założonego w 1959 roku w Warszawie, który odegrał kluczową rolę w rozwijaniu twórczości literackiej oraz w popularyzowaniu poezji chłopskiej³.

Jan Wanaga to poeta i gawędziarz. Interpretując jego wiersze odnosi się wrażenie, że większość słupczan nie zdają sobie sprawy, jak dojrzałe oraz sugestywne potrafił tworzyć. Ojczyzna, patriotyzm, walka, miłość, rodzina i praca były źródłem jego twórczej inspiracji. W słupskiej antologii w rozdziale *Autorzy do czytelnika* napisał: *jestem chłopem z dziada pradziada i szkoda, że już emerytem, lecz szuflady moje nie domykają się od nadmiaru rękopisów*⁴. Wanago był człowiekiem trudnej, ciężkiej pracy, zmagającym się z chorobą, a jednocześnie jego twórczość wyraża miłość do rodzinnych stron oraz przywiązanie do ziemi. W wierszu *Twoja – nasza mogiła* wskazał:

*Któż zgadnie gdzie czyja mogiła
kiedy i w jakiej krainie
lecz każdy wie że go spotka
i że go śmierć nie ominie.*

Tradycją stało się świętowanie kolejnych edycji antologii w Damnicy. Spotkania te są uroczystym, efektywnym podsumowaniem pracy twórczej poetów z powiatu słupskiego.

Jerzy Fryckowski pochodzący z Dębnicy Kaszubskiej we wstępie do antologii z roku 2012 napisał:

Czytając te wiersze, zastanawiałem się nad fenomenem pisania wierszy w Polsce. Rzecz nie do ogarnięcia. Na Litwie nie ma problemu. Mają około dwustu poetów, cztery ogólnokrajowe pisma

literackie, wszystko można przemierzyć w kilka tygodni. Zastanawiam się, co kieruje ludźmi sięgającymi u nas po pióro, bo skala zjawiska jest ogromna. Piszących, z co najmniej prezentacją internetową, jest kilkaset tysięcy. Jaki wewnętrzny imperatyw pcha nas w stronę tego, co „było na początku”? Czy ponad sto lat niewoli zakodowało w nas genetycznie posługiwanie się metaforą, by oszukać cenzurę pruską i carską, a później komunistyczną? Nawet nasi politycy, którzy z kulturą mają tyle wspólnego co koń z koniakiem, posługują się w swoich polemikach figurami stylistycznymi z wierszy, jakie znamy z kanonu lektur. Takie wędrowanie ku światłu literatury byłoby czymś pozytywnym i pięknym duchowo, gdyby nie druga strona medalu. Setki tysięcy piszących, tysiące tomików wydawanych każdego roku, grubo ponad setka wydawnictw pokonkursowych prezentujących laureatów i wiersze „na poziomie druku”, a czytających Polaków coraz mniej⁵.

I taka, niestety jest też prawda, także w Słupsku. Dlatego trzeba zachęcać do czytania wierszy. Cykliczny Powiatowy Konkurs Recytatorski „Spotkanie z poezją” ma za zadanie właśnie do tego skłaniać. Corocznie jury wyłaniania laureatów, przyznaje też Grande Prix, a Starosta Słupski i Wójt Damnicy nagradzają finansowo najlepszych. Organizowanie w Gminnym Ośrodku Kultury w Damnicy Powiatowych Spotkań z Poezją jest z pewnością bardzo ważnym elementem współczesnego życia literackiego w Słupsku. Jerzy Fryckowski, napisał:

Literatura jarmarczna tworzyła przez kilka wieków bardzo rozległe i zróżnicowane pasmo graniczne między kulturą ludową (wraz z różnymi odmianami folkloru), a literaturą tzw. oficjalną. (...) Twórców literatury jarmarcznej (...) zbliżało do folkloru częste świadome do niego nawiązywanie, chociażby poprzez przejmowanie z tradycyjnej twórczości

chłopskiej pewnych tematów i motywów. (...) Odrębną sprawą jest stosunkowo bliska więź socjalna jej producentów ze środowiskiem, którego zapotrzebowanie na literaturę wypełniali⁶.

W efekcie pragnienie wyrażania uczuć i refleksji w języku mówionym i pisanym nie jest więc zjawiskiem nowym oraz właściwym tylko elitom. Nowoczesna słupska poezja podejmuje dyskurs światopoglądowy, opisuje relacje między nowoczesnością a tradycją, wpisuje się w strategię eksperymentów językowych oraz jest miejscem refleksji etycznej, metafizycznej, historycznej, czy wrażliwości religijnej.

Tomiki poezji z regionu powiatu słupskiego powstają również w ramach projektu stypendialnego pt. *Wspólnie tworzymy i tym się dzielimy, II antologia wierszy dla dzieci – I uszatkę bałwan zgubi⁷*. Stypendium na ten projekt ufundował Starosta Słupski, przy wsparciu m.in. Nadleśnictwa Leśny Dwór i Gminy Dębica Kaszubska.

Tomik ten jest drugim, jaki **Aldona Peplińska** poświęciła dzieciom. Pierwszy nosił tytuł *I uszatkę bałwan dostał* z roku 2009. Autorka zaprosiła wówczas do niego z wierszami Mieczysława Krymskiego z Żochowa, Annę Boguszewską ze Słupska, Danutę Kmiecik z Ustki, Andrzeja Szczepanika z Bytowa, Wandę Majewicz Kulon z Bytowa, Jadwigę Michalak z Naćmierza, Iwonę Sławecką z Kobylnicy, Elżbietę Gagjew z Darłowa, Lidię Nowosad z Koszalina, Annę Gruchałę ze Słupska, Annę Karwowską z Dobieszewka, Irenę Peszkin z Koszalina oraz Janinę Miller z Nowej Wsi Lęborskiej⁸. Grono to zostało dodatkowo poszerzone o Annę Boguszewską, Emilię Maraśkiewicz z Darłowa oraz Jadwigę Michalak i Raisa Maciejuk z Bytowa. Tomik z wierszami tych autorów liczy ponad 150 stron, a oprócz najnowszych wierszy dla dzieci zawiera ponad 20 ilustracji. Autor wstępu Mirosław Kościeński tak napisał o Aldonie Peplińskiej:

Uparta, konsekwentna i ambitna – tak można powiedzieć o Aldonie Magdalenie Peplińskiej, poetce ze wsi Motarzyno w gminie Dębica Kaszubska, piszącej od ponad dwudziestu lat. Bo oto mamy kontynuację jej drugiego w dorobku tomiku, napisanego wraz z kolegami i koleżankami z nieformalnej grupy poetyckiej „Wtorkowe Spotkania Literackie” zawiązanej przy Starostwie Powiatowym w Słup-

sku, a zatytułowanego „I uszatkę bałwan dostał” (Słupsk 2009). A dlaczego Peplińska jest uparta i konsekwentna? Bo dzięki swemu zaangażowaniu i ambicji zdobyła pieniądze (w postaci stypendium od słupskiego starostwa) na druk niniejszej książki. Do tego ma poczucie humoru, stąd tytuł „I uszatkę bałwan zgubił”. (...) Chwała głównej autorce tomiku A. Peplińskiej, że z takim zapałem gromadzi wiersze dla dzieci i je drukuje. Mam nadzieję, że powstaną kolejne książki w tej konwencji i na koniec ukaże się solidna antologia poetek (i rzadko poetów) ziemi słupskiej⁹.

Mirosław Kościński zauważył, że *twórczością dziecięcą zajmują się ostatnimi czasy głównie panie*. I rzeczywiście tym razem do udziału w tworzeniu tomiku nie dał się zaprosić żaden z panów – poetów z grupy. Może jest to spora szkoda, że panowie poeci nie zechcieli się tym razem popisać swoją twórczością, ale same poetki dały sobie radę w zaprezentowaniu słupskiej poezji dla dzieci. Na promocji w Szkole Podstawowej w Motarzynie Aldona Peplińska dziękowała swoim liczным darczyńcom, którzy pomogli jej wydać najnowszy tomik. Czytała również, razem ze swoimi koleżankami, umieszczone w nim wiersze, zachęcając do lektury, podpisywała swoje książki i rozdawała je zainteresowanym. Tomik po prezentacji został przekazany do wszystkich szkolnych bibliotek w gminie. Jednak najważniejsze było to, że dzieci też same recytowały zamieszczone w publikacji wiersze.

Analiza dorobku twórców ludowych z naszego regionu dowodzi, że warto po tę twórczość sięgać. Jest ona nieoceniona skarbnicą wiedzy o naszych ziemiach, źródłem wzruszeń i inspiracji. Warto też zachęcać do poznania tej twórczości młode pokolenie. A to już nasze – nauczycielskie zadanie.

Mariusz Domański
dyrektor
II LO w Słupsku

PRZYPISY: 1. J. Fryckowski, Janek, *Wiś Tworząca* 2013, nr 2, Dodatek literacki do „Powiatu Słupskiego”, s. 11. 2. Z. (autor opublikował artykuł pod tym inicjałem), *Fenomen pisania wierszy w Polsce*, *Wiś Tworząca* 2013, nr 2, Dodatek literacki do „Powiatu Słupskiego”, s. 1. 3. Ibidem. 4. A. Szczepanik, *Smutne świętowanie w Damnicy*, *Wiś Tworząca* 2013, nr 2, Dodatek literacki do „Powiatu Słupskiego”, s. 2. 5. Ibidem, s. 1. 6. C. Długoszek, *Aby język giętki*, *Wiś Tworząca* 2013, nr 2, Dodatek literacki do „Powiatu Słupskiego”, s. 6. 7. Z. Babiarczyk, *Wiersze trzeba czytać!*, *Wiś Tworząca* 2013, nr 2, Dodatek literacki do „Powiatu Słupskiego”, s. 13. 8. Ibidem, s. 13. 9. Ibidem, s. 13.

TEMATYCZNE ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBW w Słupsku

Hejt

- „Słowa wiele znaczą”. Walka z hejtem w gimnazjum / Tyl Marzena // *Poradnik Bibliotekarza*. - 2016, nr 5, s.27-30
- Cały świat może zostać obrócony w sferę nienawiści. Wywiad z profesorem Wiesławem Godzicem, medioznawcą, wykładowcą Uniwersytetu Humanistycznego w Warszawie na temat zjawiska hejtu oraz możliwości walki z hejterami / Przybył Anna // *Głos Pedagogiczny*. - 2015, nr 74, s.10-12
- Dodaj znajomego - nie hejtuj! / us oprac. // *Przegląd Oświatowy*. - 2015, nr 4, s.8
- Fabryka hejterów / Kozłowski Tomasz // *Dyrektor Szkoły*. - 2017, nr 6, s.70-72
- Hejterzy / Paszkiewicz Aneta // *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. - 2014, nr 9, s.27-33
- Hejting jako niechlubny trend w komunikacji rówieśniczej / Teodorczyk Marcin // *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. - 2015, nr 7, s.60-62
- Kto i dlaczego hejtuje (pielęgniarki) / Trzpiel Katarzyna // *Magazyn Pielęgniarki i Położnej*. - 2017, nr 3, s.4-8
- Moda na lajkowanie i hejtowanie postów / Ellwart Barbara // *Przegląd Oświatowy*. - 2017, nr 19, s.18
- Przytul hejtera. O radzeniu sobie z cyberprzemocą / Goetz Magdalena // *Głos Nauczycielski*. - 2015, nr 20, s.11

Mowa nienawiści

- Czy to ostatni dzwonek? Jeszcze o raporcie „Mowa nienawiści, mowa pogardy 2016” / Goetz Magdalena // *Głos Nauczycielski*. - 2017, nr 12, s.12
- Jak radzić sobie z mową nienawiści? Projekt edukacyjny / Tyl Marzena // *Biblioteka w Szkole*. - 2018, nr 1, s.18-21
- Konieczna jest otwartość. O odważnym reagowaniu na mowę nienawiści w szkole. Z Ewą Habich, dyrektorką I Liceum Ogólnokształcącego im. Edwarda Dembowskiego w Zielonej Górze, rozmawia Agata Teutsch z Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej // *Głos Nauczycielski*. - 2014, nr 49, s.10
- Mowa (bez) nienawiści / Rusinek Michał // *Charaktery*. - 2016, nr 12, s.88-91
- Pobici za kolor skóry. Mowa nienawiści tworzy klimat sprzyjający realnej przemocy wobec „innych” / Goetz Magdalena // *Głos Nauczycielski*. - 2016, nr 20, s.12
- Skąd się bierze mowa nienawiści / Garstka Tomasz // *Dyrektor Szkoły*. - 2017, nr 6, s.74-78
- Słowa jak kamienie. [mowa nienawiści] / Goetz Magdalena // *Głos Nauczycielski*. - 2014, nr 26, s.12
- Strach nie chroni, nienawiść nie leczy : montaż słowno-muzyczny poświęcony problemowi AIDS i tolerancji / Woźniak Jadwiga // *Biblioteka w Szkole*. - 2003, nr 6, s.26-27
- Od mowy nienawiści, poprzez tolerancję, do porozumienia: scenariusze lekcji, warsztatów, debat / pod red. Laury Koby, Bogdana Drozdowicza i Katarzyny Błasińskiej. - Gdańsk: Instytut Równowagi Społeczno-Ekonomicznej, 2015. - 83 s.

Kultura w sieci

- Jak lalka Barbie... [w dzisiejszej kulturze dziewczyna często jest sprowadzana do samego ciała] / Goetz Magdalena // *Głos Nauczycielski*. - 2014, nr 3, s.8
- Motyle w sieci (pedagogiczna analiza treści blogów dziewcząt z subkultury pro-Ana) [anoreksja postrzegana jako styl życia]

/ Kowalczyk Marta // Nowa Szkoła. - 2009, nr 5, s.38-44

- Na marginesie zarządzania - pogranicza kultury osobistej i mobbingu / Sadowska Jadwiga // Bibliotekarz. - 2010, nr 11, s.11-14
- Teksty kultury w sieci / Ablewicz Jerzy // Język Polski w Szkole Gimnazjum. - 2004, nr 2, s.81-86
- Wielka bigoreksja - w wielkiej sieci. [kulturystyka] / Urych Ilona // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne-2013, nr 1, s.20-25
- Kuźnicz Krzysztof. E-learning : kultura studiowania w przestrzeni sieci. - Sopot : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2015. - 182 s.

Wychowawcza rola szkoły

- Misja wychowawcza szkoły / Sławiński Stanisław // Dyrektor Szkoły. - 2000, nr 10, s.10-13
- Monitorowanie jakości szkolnego środowiska wychowawczego / Sujak-Kaluszyńska Zofia // Dyrektor Szkoły. - 1999, nr 5, s.30-32
- Możliwości wychowawcze szkoły. [zagrożenia, szkoła wychowująca] / Talik Maria // Dyrektor Szkoły. - 2003, nr 12, s.24-27
- Nauczyciel - wychowawca we współczesnej szkole / Łukasik Joanna // Nowa Szkoła. - 2006, nr 1, s.35-40
- Niebezpieczne uprzedzenia „my” i „oni”. [proponycja zajęć wychowawczych dla młodzieży] / Arcimowicz Beata // Edukacja i Dialog. - 2004, nr 5, s.57-60
- Nowe wymagania dotyczące pracy wychowawczej. Analizujemy załącznik do nowego rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym / Lewandowski Jan // Głos Pedagogiczny. - 2010, nr 15, s.42-46
- Odchylenia od norm wychowawczych w zachowaniu młodzieży oraz intencjonalność pedagogiczna / Ostrowski Kazimierz // Edukacja. - 2006, nr 3, s.63-72
- Wychowawcza rola szkoły / Kozak Ewa // Edukacja i Dialog. - 2004, nr 5, s.2-3
- Wychowawcza rola szkoły a reforma programowa / Janiszewski Edward // Nowe w Szkole. - 2000, nr 1, s.4-6
- Wychowawczy kontekst rozmów między nauczycielką a uczniem / Bochno Ewa // Edukacja. - 2003, nr 4, s.88-98
- Wyeliminowanie niewłaściwych i niepożądanych zachowań u chłopca w mojej klasie oraz przywrócenie pomiędzy nim a klasą pozytywnych relacji : opis i analiza przypadku rozpoznania i rozwiązania problemu wychowawczego / Żołyńska Jolanta // Lider. - 2005, nr 9, s.20-22
- Z czym uczeń powinien wyjść ze szkoły (niezbędnik wychowawczy) / Michalski Jarosław // Nowa Szkoła. - 2006, nr 2, s.13-17
- Zadania wychowawcze współczesnej szkoły / Handke Mirosław // Przegląd Oświatowy. - 2010, nr 8, s.13-15

Edukacja matematyczno-przyrodnicza

- Egzamin matematyczno-przyrodniczy po raz ostatni / Bolanowska Monika // Matematyka. - 2011, nr 8, s.27-31
- Kompetencje matematyczne na lekcji geografii i przyrody / Szepetalin Barbara, Szmidt Zofia // Geografia w Szkole. - 2017, nr 2, s.34-37
- Matematyczne wędrówki ścieżkami przyrody. Scenariusz dnia aktywności w klasie III / Jakubowska Alina // Życie Szkoły. - 2016, nr 4, s.37-40
- Opinie nauczycieli, dyrektorów szkół i uczniów na temat nauczania blokowego przedmiotów przyrodniczych w gimnazjum / Grajkowski Wojciech // Edukacja. - 2013, nr 1, s.89-98
- Podnoszenie kompetencji uczniowskich w dziedzinie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych z wykorzystaniem innowacyjnych metod i technologii EDUSCIENCE // Edukacja i Dialog. - 2015, nr 9-10, s.30-31
- Polscy czwartoklasiści dobrze znają matematykę i przyrodę. [badanie TIMSS 2015] / us oprac. // Przegląd Oświatowy. - 2016, nr 20, s.16-17
- Szanuj przyrodę! Materiały do realizacji podstawy programowej / Korczewska Elżbieta, Kozubek Joanna // Wychowanie w Przedszkolu. - 2015, nr 4(6), s.12-14,16
- Tajemnice podwodnego świata, czyli matematyka w przyrodzie / Bugajska-Jaszczolt Beata, Gogół Aneta // Nauczanie Początkowe. Kształcenie zintegrowane. - 2016, nr 4, s.77-90
- TIMSS. [Międzynarodowe badanie Wyników nauczania Matematyki i Nauk Przyrodniczych] / Bolanowska Monika // Matematyka. - 2013, nr 3, s.2-6
- Treści ekologiczne i z ochrony przyrody w części matematyczno-przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego. Cz. 2. [Dodatek ekologiczny dla szkół nr 244] / Tyralska-Wojtyca Elżbieta // Aura. - 2015, nr 1, s.4-5
- Treści ekologiczne i z ochrony przyrody w części matematyczno-przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego. Cz. 3. [Dodatek ekologiczny dla szkół nr 245] / Kołaczyńska Katarzyna // Aura. - 2015, nr 2, s.5-8
- Treści ekologiczne i z ochrony przyrody w części matematyczno-przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego. [Dodatek ekologiczny dla szkół nr 243] / Tyralska-Wojtyca Elżbieta // Aura. - 2014, nr 12, s.1-3
- Zasoby platformy EDUSCIENCE w edukacji matematyczno-przyrodniczej / Pindel Ewa // Edukacja i Dialog. - 2015, nr 9-10, s.42-43

Agnieszka Stolarczyk

*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Słupsku*

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 1/18 ISSN 1505-0904

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Dorota Iwanowicz, Jerzy Paczkowski, Iwona Poźniak, Bożena Żuk

WSPÓŁPRACA: Dorota Czapiewska, Irena Czyż, Irena Drozd, Aldona Grzeszczak, Władysława Hanuszewicz, Jolanta Janonis, Joanna Kierul-Cieślak, Renata Kolosowska, Anna Kreft, Ewa Misiewicz, Wioletta Pająk, Grażyna Przybylak, Agata Szklarkowska, Marzena Tuliscka, Maria Grażyna Wieczorek, Elżbieta Wild, Dorota Werbińska, Marek Wróblewski

SKŁAD KOMPUTEROWY: Dorota Iwanowicz, Grzegorz Szuleta **KOREKTA:** Iwona Poźniak, Jerzy Paczkowski

DRUK: Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku

WYDAWCA: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Poniatowskiego 4a, tel/fax sekretariat: 59 84-23-567, doskonalenie: 502 644 975, www.odn.slupsk.pl; e-mail: wydawnictwo@odn.slupsk.pl; kursy@odn.slupsk.pl; sekretariat@odn.slupsk.pl **NAKLAD:** 300 egz.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za poglądy i opinie autorów zamieszczonych tekstów. Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy dostarczać na nośnikach elektronicznych lub e-mailem: wydawnictwo@odn.slupsk.pl Numer zamknięto 09.03.2018 r.